

Deze tekstuitgave is vervaardigd door medewerkers van de Stichting Vrijwilligersnetwerk Nederlandse Taal o.l.v. Nicoline van der Sijs en Hans Beelen. De tekstuitgave vormt een onderdeel van de elektronische Woordenbank Nederlandse Dialecten (eWND), op www.meertens.knaw.nl/dialectwoordenboeken/

{p. I}

WOORDENBOEKJE VAN HET DEVENTERSCH DIALECT

{p. II}

{p. III}

WOORDENBOEKJE VAN HET DEVENTERSCH DIALECT

DOOR

W. DRAAIJER

LEERAAR AAN DE H.B.S. TE LEIDEN

TWEEDE DRUK

BEZORGD DOOR

J. C. L. VAN DER LANDE

TE UBBERGEN

EN

Prof. Dr. P. FIJN VAN DRAAT

TE UTRECHT

{illustratie}

Een heimelijke treck

Verleit het hart naar mijn geboortestad.

Vondel. Olijftack

UITGAVE VAN DE N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ

AE. E. KLUWER – DEVENTER

{p. IV}

{p. V}

VOORBERICHT VOOR DEN EERSTEN DRUK.

In de laatste jaren heeft het dialect van Deventer danig geleden. Het getal **vleesèters** is op onrustbarende wijze gestegen en dat der **vleisèters** in dezelfde mate gedaald. Vandaar dat het hóóg tijd wordt, dat taalminnaars het Deventersch eens onder handen nemen; hoe langer men daarmee wacht, hoe meer gevaar er bestaat, dat woorden en uitdrukkingen, die voor de taalstudie van belang zijn, voor goed verloren raken. Dit boekje, aan welks samenstelling ik mijn vrije uren in de drie laatstverloopen jaren heb besteed, moge daartoe anderen aansporen. Veel belangrijks is in het Deventersch nog te vinden, dat ik niet gaf, daar het boekje in hoofdzaak een product is van mijn herinnering. Taalkundigen, die in Deventer zelf wonen, (vooral wanneer ze, evenals ik, er geboren en getogen zijn), en die gelegenheid hebben, dagelijks het dialect, ook der lagere standen, te hooren, zullen nog heel wat wetenswaardigs kunnen opdiepen.

Toen in het begin dezes jaars het Geldersch-Overijsselsch Woordenboek door J. H. Gallée het licht zag, was de woordenlijst van mijn boekje reeds ter perse. Bij de bewerking der Inleiding heb ik natuurlijk van genoemd Woordenboek dankbaar gebruik gemaakt. Men zal zien, dat het aantal woorden, dat ik geef, aanzienlijk geringer is dan in het Geldersch-Overijsselsch Woordenboek, doch ook, dat verreweg het grootste gedeelte der mijne bij Gallée niet voorkomt. Door de beperking mijner stof had ik de gelegenheid meer uitdrukkingen te vermelden, waarin de woorden gebruikt worden en nog een stukje Deventersch proza te geven, zonder de perken te overschrijden mij door den uitgever gesteld. Mijn boekje is dus geworden: een zelfstandige bewerking van het dialect eener enkele plaats,

gelegen in het uitgestrekte gebied, welks taal Gallée tot onderwerp nam. Het ware te wenschen, dat voor verschillende andere plaatsen in dat gebied hetzelfde werd gedaan.

De wijze van behandeling der woorden werd mij aangegevens door het tweeledig doel, dat ik mij voorstelde. Ik hoop nl., dat de taalkundige in dit werkje iets van zijn gading zal vinden en dat het mijn vaderstad niet onwelkom zal zijn.

Het is mij aangenaam hier openlijk mijn dank te kunnen betuigen aan Prof. Dr. J. H. Gallée, den altijd even welwillenden man, bij wien ik nooit tevergeefs om hulp aanklopte; alsmede aan de firma Martinus Nijhoff, die zich bereid verklaarde, in het belang der taalwetenschap mijn boekje te drukken en uit te geven.

Leiden, 31 maart 1896.

W. D.

{p. VI}

VOORBERICHT VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

1. Het is nu veertig jaar geleden, dat Draaijers Woordenboekje van het Deventersch Dialect verscheen, en zeer gunstig werd ontvangen. De schrijver had lange jaren zijn zorg en gedachten aan zijn onderwerp gewijd, totdat hij ten langen leste meende, dat hij den woordenschat van zijn geboorteplaats volledig had opgeteekend en dus tot publicatie mocht overgaan. Maar het ging hem, als zooveel anderen: toen zijn werk eenmaal goed en wel zijn weg in de belangstellende wereld had gevonden, vielen hem telkens weer woorden en uitdrukkingen in, die te voren aan zijn aandacht waren ontgaan; en zoo zette hij zich opnieuw aan het zoeken en verzamelen, totdat hij een "Vervolg" samenstelde, hetwelk hij aan enkele oud-stadgenooten aanbood, die, zooals hij wist, tot oordeelen bevoegd waren, en belang stelden in zijn werk. Dit "Vervolg" verscheen nimmer in druk.

Sinds geruimen tijd is Draaijers Woordenboekje uitverkocht, en enkel nog antiquarisch tegen hoogen prijs verkrijgbaar. Dit heeft ons er toe geleid een tweeden druk te bezorgen, waarin het "Vervolg" is verwerkt. Wij hebben ons uitsluitend laten leiden door den wensch het dialect te helpen vastleggen, dat ons lief is, maar dat wij dagelijks meer zien verloopen.

Het initiatief tot het vervaardigen van dezen tweeden druk, waarin Draaijers Vervolg zou worden opgenomen, is te danken aan den Heer J. C. L. van der Lande te Ubbergen, Deventernaar van geboorte, met groote liefde voor het dialect van zijn vaderstad vervuld, een dialect, waarvan hij de noodige kennis bezit. Hij riep mijn hulp in, welke ik tegenover zóóveel enthousiasme gaarne verleende. Ook zocht hij hulp bij een vijftal Deventernaren, die, van ouder tot ouder Deventersch, zoo min mogelijk aan invloeden van buiten op hun woordenschat en klanken waren blootgesteld geweest. Zij waren gekozen uit verschillende wijken der stad. Deze heeren vervulden hun werk met groote zorg en loffelijken ijver. Hun danken wij een aantal woorden en uitdrukkingen, terwijl ook de Heer Van der Lande zelf en ondergeteekende hun kennis van het dialect hunner geboortestad dienstbaar hebben gesteld aan dit woordenboek. Alle toevoegingen zijn met een sterretje geteekend.

Het karakter onzer kleinere steden is in de laatste halve eeuw zeer veranderd door steeds wassend contact met de buitenwereld, hetwelk (vooral den middenstand) in den valschen waan brengt, dat een dialect is iets lomps, plats, onbehouwens, kenmerk van onbeschaafdheid, dat men wél doet, indien men aanzien wil genieten, door Hollandsch te vervangen. Goed! Met den Hollander spreke men Hollandsch! Maar moge de rijke tongval der oude Hanzestad niet verloren gaan, niet vergeten worden! Een tongval die uitmunt door groote klankverscheidenheid en klankwisseling; die bovendien meer dan één kenschetsend oud-Germaansch taalverschijnsel bewaart, dat in de landstaal verloren is gegaan.

2. a. Daar zijn in de eerste plaats de telwoorden van 1 tot 10, die nog steeds na meer dan duizend jaar hun beide vormen hebben bewaard, zonder of met *e* aan het eind, al naarmate een z.n.w. volgt of niet. Zoo zegt de Deventenaar: {p. VII}

Ik heb vier, vijf appels (voetnoot 1. Draaijers notatie.)

en: Jan hef ter moar (i)eene, hefter zesse, achte, tiene.

't Is zes menüten vôr zesse.

Slechts 2 en 3 maken hierop om begrijpelijke reden een uitzondering

b. De persoonlijke voornaamwoorden *ik* en *gij*, Deventersch *ik* en *ie*, hebben een tweeden vorm op *e*, wanneer zij absoluut worden gebruikt, dus door geen woord worden gevolgd.

W(i)ee hef dat ezegd? Ik-e.

c. Het bijwoord bewaart in meer dan één geval als *e* den uitgang, waarmee het in overoude tijden van het adjectief werd gevormd:

De stòk was meer dan een elle lank;

maar: Dat dûrt mien te lange. (Dat duurt mij te lang.)

De meester was heel streng;

maar: De jonge wier te strenge behandeld;

en zoo zegt men: Slaop zachte, gao maor veste (ga maar vast).

d. ook in den 1en persoon enk. der aanvoegende wijs bewaart het Deventersch zijn oer-oude *e*: ik ète, drinke, valle, enz.

e. De *n* aan het slot van woorden, in het Hollandsche geheel verdwenen, schoon nog in beeld gebracht, klinkt in den Deventer mond nog lustig op. "De kindere loope same alle dage naar school" zou de Deventenaar enkel *met* inspanning kunnen zeggen, als hij Hollandsch praatte, en dan zou hij zichzelf bewust zijn van affectatie.

f. In alle oud-Germaansche dialecten eindigde in het mv. van den tegenw. tijd het werkw. op *e* wanneer het pronomen *wij* volgde. In onze landstaal kent men dit characteristicum niet meer. Naar analogie van: wij hebben, loopen, denken, schrijft men: hebben, loopen, denken wij, al wordt ook deze *n* evenmin niet gehoord. Maar ons dialect bewaart trouw: hebbe wie, denke wie, enz.

3. a. En dan die uiterste beweeglijke medeklinkers! (voetnoot 2 Zie Fijn van Draat, Klankleer v. d. tongval der Stad Deventer. Tijdschr. v. Ned. Letterkunde XLII, bl. 244, seq.)

In het midden van een woord, of tusschen twee woorden, worden de scherpe eindconsonanten *t, p, s, f, ch* (als in *lachen*) zacht zoodra zij tusschen twee klinkers of voor zachte medeklinkers komen te staan:

't Komt er zoo net niet op aan. – 't Kump ter zoo ned n(i)ed ob an.

Het arme kuikentje dat het laatste was uitgekomen. – 't Arme kükentjen dad et laaste waz ûdekommen.

Het stak zijn kop onder de vleugels – 't Stak zien kòb onder, enz.

Hij kreeg een kop als vuur. - H(i)ee kreeg 'n kòb as fûr.

("Kreeg" met *g* van "gaan" tegenover: et bôk dad h(i)ee kreeg, met *ch*.)

Hij ging een eindje den weg op. – H(i)ee king 'n endjen de weg op.

("Weg" met *g* van "gaan" tegenover: h(i)ee was weg, met *ch*.)

De scherpe *k* gedraagt zich onregelmatig. Gewoonlijk blijft zij scherp. Vóór klinkers:

Hij werd voor den gek gehouden. – H(i)ee wier vôr de gek eholden.

Voor zachte medeklinkers, uitgezonderd *b* en *d*, blijft *k* niet alleen scherp, maar maakt ook de volgende *v, z, g* scherp tot: *f, s, ch*:

Denk je dat ik te gek voor hem ben? – Denkie dak te gek fôr 'm bin?

Dat ga ik ook zoeken. – Dad goak ook sôken. {p. VIII}

Dat heb ik ook genoeg. – Dad hek ook chench.

Maar voor *b* en *d* wordt de *k* verzacht tot *g*, met klank als Engelsch "big".

Ik ben er ook nog. – Ig bin der ook nòch.

Ik doe het niet. – **Ig dō** et n(i)ee.

Het Nederlandsch stemt hiermee volkomen overeen. (voetnoot 1. Tot nog toe is er, zoover ik weet, niet op gewezen, dat in het Engelsch het verschijnsel zich wel degelijk in de gesproken taal vertoont. Men kan “shut up!” hooren als “shud up!”; “not at all” als “nod ad all”. In het schriftbeeld komt het zelden tot uitdrukking, zelfs in Punch, hoe getrouw dit blad overigens dergelijke eigenaardigheden uit den volksmond weergeeft. Een drietal aanhalingen uit Tomlinson’s *All our Yesterdays* (Tauchnitz ed.) zijn overtuigend:

Whad yer mean by business? (What (do) you mean), blz. 24.

I know whad ’ll happen to you, blz. 26.

An’ whad good to they yer (you)? Whadever do you want? blz. 29.

Hier wordt dus de scherpe *t* zacht, zoowel vóór zachte medeklinkers als vóór klinkers.)

Let op, dat in een zin als Draaijers: Tu ’t margen wier vlaogen de endvogels *op* en kwammen is kiken ... wordt de *p* niet verzacht, omdat er tusschen de *p* en de volgende klinker een korte pauze komt. Dit geldt voor het algemeen.

Niet enkel eindmedeklinkers staan aan dergelijke wijzigingen bloot. De zachte beginconsonanten *g*, *v*, *z*, worden scherp zoodra zij in den zin na een scherp medeklinker komen te staan en tegelijkertijd gevolgd worden door een klinker.

Een kop als vuur. – ’n Kòb as fûr.

Ik zou zeggen. – Ik sol zeggen.

Afgaan. – Ofchoan.

Alleen *b* en *d* maken een uitzondering. Zij blijven zacht en maken den voorafgaanden medeklinker, zelfs *k*, zacht:

Opbinden. – **Obb**inden. Opdoen. – **Obd**ōn.

Hij moet blijven. – H(i)ee **mod bl**īven.

Ik doe het niet. – **Ig dō** et n(i)ee.

Ik ben er ook nog. – **Ig b**(i)n der ook nòch.

Waarin *g* = de *g* van Engelsch *big*. Volkomen als in het Nederlandsch.

c. Zoo heeft dus een woord als bv. Nederlandsch *geld* niet minder dan vier verschillende uitspraken, al naarmate de omgeving waarin het in den zin voorkomt.

Geld is niet altijd geluk: *geld*.

Hij had veel geld: *gelt*.

Hij heeft geld in zijn zak: hef *cheld*.

Hij had geld: h(i)ee hat *chelt*.

4. Nu en dan verschillen de klanken in onze uitspraak in geringe mate van die van Draaijer. Wij zullen van dergelijke afwijkingen hier en daar in een noot melding maken. Zij zijn niet onverklaarbaar. Evenals in de woordenschat, heerschte er in de verschillende wijken der stad verschil in klanken. De Brink en vele omliggende straten vol groote en voorname woonhuizen, verschilde aanmerkelijk van den Noordenberg en aangrenzende straten, terwijl de Welle en omgeving, waarlangs de buitenman de stad bereikte en waar de schepen van Noord en Zuid ankerden, vaak onder deze invloeden een gewijzigd klankbeeld lieten hooren. Daarbij was Draaijer aanzienlijk ouder dan de Heer v. d. L. en ik (voetnoot 2. Willem Draaijer werd in 1847 te Deventer geboren. Na geruimen tijd als hoofd der school te Dieren te hebben gestaan, stelden hem de colleges van Moltzer en Gallée te Utrecht, die hij een poos gevolgd had, in staat zijn acte M. O. Nederlandsch te behalen; en zoo werd hij in 1891 leeraar aan de H. B. S. te Leiden. Het dialect zijner geboortestad, dat hem zeer lief was, en de gewoonten, gebruiken en jongenspelen van oud-Deventer, gaven hem, behalve zijn woordenboekje, menig waardevol artikel in de pen, dat in het Deventer Dagblad een welkome plaats vond. Hij overleed vol van jaren, in den zomer van 1933. Zijn Levensbericht komt voor in het Jaarverslag van 1934 van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, waarvan hij lid

was.) stamde van {p. IX} ouder tot ouder uit Deventer en had derhalve klanken gehoord, die in onzen tijd (1870 - 1880 en later) reeds geheel verdwenen waren. Zoo sprak een oudere generatie de vocaal in “peer” uit als de è van Fr. père, en sprak van een “père”. Het vorig geslacht werd “eschaoren” (geschoren), terwijl wij trotsch waren toen wij den eersten keer door den barbier “eschoren” waren (met klank als in het Nederlandsch.)

5. Ook de woordenschat der onderscheidene stadswijken en volkslagen is niet dezelfde. Er staan in Draaijers boek uitdrukkingen en woorden, die ondergeteekende niet kent, of nooit gebruikte; die echter de schrijver met zijn fijnen speurzinn en langjarig onderzoek uit den volksmond opteekende. Zoo spreken wij – om een enkel voorbeeld te noemen – nooit van *wiesder, langerder, mooierder, grôôterder*, enz.; ze klinken ons onbeschaafd in de ooren. Evenmin laat een beschaafd Deventernaar de *h* weg. Onbeklemde woordjes als *het, hem*, enz., mogen, evenals trouwens in het Nederlandsch, klinken *et, em*, maar hand, hoed, hoofd, verliezen hun *h* niet. Doch vele zijn waardevol omdat ze zijn wat de Engelschman noemt “racy of the soil”, kenschetsend voor het karakter, de eigenaardigheden, den humor van het volk.

Deze tweede druk moge zich verheugen in veler belangstelling!
Utrecht, September 1936.

P. FIJN VAN DRAAT

{p. X}

Ter aanwijzing van de uitspraak heb ik, naar het voorbeeld van Prof. Gallée, de volgende letterteekens aangenomen:

a in gesloten lettergrepen uit te spreken als Ned. **a** in **dag**.

aa en **a** (in open lettergr.) uit te spreken als Ned. **aa** in **daags**.

ao uit te spreken als Eng. **a** in **war**.

äo uit te spreken als Fransch **oeu** in **coeur**.

b uit te spreken als Ned. **b** op het eind van een lettergreep scherp.

d uit te spreken als Ned. **d** op het eind van een lettergreep scherp.

e uit te spreken als Ned. **e** in **bed** of toonloos.

è uit te spreken als Fransche **è** in **grève**.

é uit te spreken als Ned. **e** in **schepen**.

ee uit te spreken als Ned. **ee** doch meer aangehouden.

(i)ee uit te spreken als Ned. **ee** met voorslag van **i**, als in Ned. **keer**.

ei uit te spreken als Ned. **ei** (niet als in Holland waar de **ei** meer naar **ai** zweemt).

f uit te spreken als Ned. **f**.

g en **h** uit te spreken als Ned. **g** en **h**.

i uit te spreken als Ned. **i** in **pit**.

î uit te spreken als Ned. **ie** in **tien**.

ie uit te spreken als Ned. **ie** in **dier**.

j, k, l, m, n uit te spreken als in het Ned.

o uit te spreken als Ned. **o** in **dom**.

ò uit te spreken als Ned. **o** in **bod, pot**.

ó uit te spreken als Ned. **o** in **loven**.

oo uit te spreken als Ned. **oo** in **loopen**.

ô is een gerekte **ó**, eenigszins zweemende naar Ned. **oe**, als in Ned. **door**.

ö uit te spreken als Hoogd. **ö** in **Köln**.

ô als Ned. **eu** in **deur**.

ö uit te spreken als Ned. **eu** in **beul**.

p, r uit te spreken als Ned. **p, r**.

s staande voor Ned. **sch** is niet geheel Ned. s, maar meer keel -s.

ch, s, t, w, z, uit te spreken als in het Ned.

u uit te spreken als Ned. **oe** in **moed**.

û uit te spreken als Ned. **oe** in **voer**, Hoogd. **u** in **gut**.

ui uit te spreken als Ned. **ui** in **huis**.

ü uit te spreken als Ned. **u** in **kunnen**.

û uit te spreken als Ned. **uu** in **uur**. (Voor een anderen medeklinker dan **r** eenigszins verkort.)

Hoog gedrukte letters worden bijna niet gehoord. {p. XI}

INLEIDING

De tongvallen, die in Groningen, Drente, Overijssel en de Graafschap worden gesproken, herinneren in veel opzichten aan het Oud-Saksisch, d. i. de taal van den Germaanschen stam, die vroeger het Noord-Oostelijk deel van ons vaderland bewoonde. Het Deventersch is dus een Saksisch dialect en verschilt niet weinig van het algemeen Nederlandsch, dat een sterk sprekend Frankisch karakter draagt.

De kennis der dialecten, waarin zoo veel oude taalelementen voortleven, is voor den taalvorscher van het hoogste belang.

Over het algemeen is op het platteland het oud dialect beter bewaard dan in de steden. Dat neemt evenwel niet weg, dat ook de stadsdialecten voor de taalstudie van groot belang zijn. (voetnoot 1. Zie o. a. Paul's Grundriss I, p. 935 en 936.)

Het kan wel niet anders, of het dialect van een stad als Deventer, van oudsher bekend om haar uitgebreiden handel en beroemd om haar inrichtingen van onderwijs, moet veel geleden hebben; en toch hebben de vele nadeelige invloeden, die er op werkten, niet zulke groote verwoestingen aangericht, als we zouden verwachten. Dat komt, omdat de Deventerschman zijn taal lief heeft. Hij lacht even hartelijk om den bekrompene van geest, die hem wil wijs maken, dat zijn dialect eigenlijk een verbasterd Nederlandsch is, als om vroegere stadgenooten, die een blauwen Maandag of iets langer in Holland gewoond hebben en van daar een nieuw taaltje meebrengen, dat niet zelden naar het Hooghaarlemmerdijksch riekt. Hij is zich volkomen bewust, dat het hart ons geheele leven door het best de taal spreekt, die we aan moeders knie geleerd hebben, dat het aanstellerij is, de taal zijner jeugd tegenover vroegere bekenden en vrienden te willen verloochenen. Tegenover vreemdelingen, voor wie het dialect minder goed verstaanbaar is, zal hij de beleefdheid in acht nemen de beschaafde omgangstaal te gebruiken.

Als schrijftaal is het Deventersch maar hoogst zelden gebezigd; vandaar dat hij, die den woordenschat van dit dialect aan anderen wil bekend maken, al zijn stof moet putten uit de gesproken taal. Dat is een werk van tijd en geduld, en hoeveel moeite hij ook aanwendt, zijn arbeid zal steeds zeer onvolmaakt blijven. Toch zal zijn ernstig *streven* bij velen reeds waardering vinden.

Aan een bloote lijst van woorden met vermelding hunner beteekenis heeft de taalvorscher evenwel niet genoeg. Hij moet ook weten, hoe ze worden uitgesproken en verlangt daarbij tevens zinnen, uit den volksmond opgeteekend, waarin ze voorkomen. Eerst wanneer aan deze drie vereischen voldaan is, krijgen de woorden voor hem kleur en leven.

Mijn oorspronkelijk plan was, dit woordenboekje te laten voorafgaan door een kleine grammatica van het dialect. De verschijning van het Geldersch-Overijsselsch Woordenboek door J. H. Gallée heeft mij evenwel die moeite bespaard. Ik kan nu volstaan met belangstellenden te verwijzen naar het werk van genoemden Utrechtschen hoogleeraar, de grondigsten kenner van het Saksisch ten onzent.

Hieronder vermeld ik eenige punten, waarop het Deventersch (D.) van het {p. XII} Geldersch-Overijsselsch (G.-O.) door Gallée beschreven, afwijkt. De §§ zijn die van het Woordenboek van het Geldersch-Overijsselsch dialect.

§ 2. De **a** in **arm, karke, wark, antwoord** e.a., wordt niet sleepend uitgesproken, maar klinkt als Ned. **a** in: **arm**.

§ 5. In het G.-O. **mèjen, wèjen, zèjen** enz., wordt è veel meer geopend uitgesproken dan in het D.

§ 10. De **j-klank** na **î** (op het eind) ontbreekt in het D.; bv. **Î bint, kommî** (komt ge).

§ 15. Umlaut van **o** komt in het D. niet meer voor in **konink, wonink** e.e.a.

§ 16. Woorden als **gud, mud**, e.a. klinken als in het Ned. en niet als in het G.-O. **gôd, môd**, enz.

§ 22. Ned. **ui** is in het D. **u, û, û, ui**.

u: zupen, glupen, run, ruken, luke, kule, dum, prume, enz.

û: schûve, dûve enz.

û: hûs, gerûs, grûs, lûjen, tûg, schûn, hûlen, schûte, zûg, kûpen, enz.

ui: buis, duit, ruif, kuis, enz.

Weifelend: **hûd, huis, hud, (Îmand de h. vol schellen); schum, schûm; stupen, stûpen; pûn, puin; schûn, schuin; ruten, rûten**, e.e.a.

§ 25. Deze **ie** wordt in het D. ook gehoord in: **viere, diepe** (en zijn afl. en sam. beh. in: **Dîpenvèn en Dîpenheim**), **kiesen** (znw. en w.w.), **kniezen, ve(r)siezen** e.a.

§ 27. In het D. **boomen, dooven, verschoonen, loover(hütte), rooken, looze** e.a., waarin **o** uit **au** is ontstaan ontbreekt de umlaut. Doch men zegt: **onnözel**.

§ 30. De alveolare **r** heeft in Deventer de overhand, vooral bij de lagere standen. Sommigen verbeelden zich, dat de uvulare **r** fatsoenlijker klinkt en doen daarom hun best om te **brîjen** (brouwen).

§ 45. in het D. zegt men: **guje, lajen, naojen, rajen, raojen** enz.; doch 'n paar **mô-e b(i)eenen, sprô-e handen**.

§ 46. **Slaoppel** (slaapwel). **Ik (h)eb dôs** (dorst). **Wî kriegt vòs** (vorst). Ook D. **knüsselen, güzze**, soms ook: **müsse** (muts). Voor verdere **assimileeringen** zie men de lijst van **inclinaties**.

Opmerkingen. Verdubbeling van den consonant in **gavven, lazzen** enz., duidt allen kortheid van de voorafgaande vocaal aan.

Bij samenstellingen valt het **accent**, als in het Ned., wel op het eerste lid, doch wordt veel meer over het geheele woord verdeeld, zoodat het tweede lid een sterker toon heeft dan in de algemeene spreektaal.

In de woordenlijst worden **mannelijk** genoemd: alle namen van zelfstandigheden, die met **hij** worden aangeduid. **Vrouwelijk** zijn, d. i. met **zij** worden aangeduid in het D. alleen: de namen van vrouwen (niet die van vrouwelijke dieren; de smalle gemeente duidt een vrouw ook wel met **h(i)ee** aan), de niet-onzijdige stofnamen en begripsnamen, alsmede de namen van ziekten. **Onzijdig** zijn die, welke in het Ned. onz. zijn, alsmede **mezîk, fabrîk**. (voetnoot 1. Men passe dezen regel toe, wanneer in de woordenlijst het geslacht niet is vermeld.)

§ 48. Het Deventersch kent alleen als meervoudsuitgangen: **n (en), er** en **s**.

§ 57. Verbuiging van het bnw. kent het D. niet; 'n **guje man** is nom., dat. en acc. {p. XIII}

Tot onderscheiding van het geslacht zegt men: **dat is 'n Dèventerse** (vr.) en **dat is 'n Dèventersen** (m.).

§ 60. 1e p. sing. dat. en acc. **mîn**; 2e p. sing. ontbreekt. In plaats daarvan gebruikt men **î**, eigenlijk plur.; 2e p. meerv. is **îlû**, bv. **î loopt** (du läufst), **îlû loopt** (ihr lauft). G.-O. **hé** is in Dev. **h(i)ee**, encl. e.

De 3e p. vr. enk. dat. en acc. is **haar**; mv. **haarlû**. Als subst. gebruikte poss. heeft het D.: **den mînent, unent (udent, uwent), zînent, harent (haardent)** en **onzent**.

Demonstr. adj.: **d(i)ee** of **den** (met klemtoon), **disse**

Demonstr. subst.: **den (dennent), dissent (dézent)**.

Het bepalend lidwoord is in Deventer: **de** voor het vr., **de** of **den** voor het mnl. en **'t voor het onz**. Ze worden niet verbogen. **Den** gebruikt men in het mannelijk enk. vóór woorden, die met een klinker, een **h** of **d** beginnen, bv. **den aovond** (avond en oven), **den Îselt, den hof** (tuin), **den dokter**.

Interr. zijn: **w(i)ee, wat. Watte** beteekent: Wat zeg je?

Voor: hoedanig, hoe een, zoodanig, zoo een, zulk, heeft het D.: in het enk. bv. gebr.: **hon** of **hun, zon**, meerv. **hükke, zükke**. Zelfst. gebr.: enk. **honnend** of **hunend, zonnend**, meerv. **hükkend, zükkend**. Vóór onz. stofnamen: **hük, zük**, vóór vr. stofn. **hükke, zükke**.

§ 61. Optatiefvormen ontbreken. In het gerundium ontbreekt de **e**, bv. **te bîten**. Een enkele maal hoort men: **te dône**.

Imperatiefvormen (enk. en meerv.) hoort men met en zonder **t**.

Het voorvoegsel van het verleden deelwoord is: **e**; als adj. gebruikt **ge**, bv. **de kléver is emeid, de gemeide kléver, de gank is efeild** (gedweild), **de gefeilde gank**. (Voor de verschillende uitspraak dezer **ei's**, zie men § 5.)

Kunnen wordt dikwijls gebruikt voor **kennen**, bv.: **Ik kan mîn lesse; ik heb 'm ekònd**.

Leggen en **liggen** worden veel minder verwisseld dan in Holland; toch zegt men soms **lei** voor **lag**: **H(i)ee lei üm negen ûr nòg in bedde**. (Naast regelmatig **lag**). **H(i)ee lei te zaniken; mîn kuis lei daor; wî leien in de sloot**.

Sommige sprekens laten de **n** van het zwakke praet. weg, behalve vóór een klinker of **h** (zie beneden).

Hier volgen eenige opmerkenswaardige conjugatievormen:

Inf.	Ind. praes. 1e p. sing. 3e p. sing. 1e 2e 3e p. plur.	Praet. 1e p. sing. 1e p. plur.	Part. pass.
brèken	brèke brek brèkt	braok of brak braoken of brakken	ebraoken
nemmen	nemme nemt nemt	nam of namme nammen {p.XIV}	enaomen
sprèken	sprèke sprek sprèkt	sprak sprakken	espraoken
stèlen	stèle stèlt stèlt	staol staolen	estaolen
sch(i)eeren	sch(i)eere sch(i)eert sch(i)eert	schaor of schóre schaoren of schóren	eschaoren of eschóren
kommen	komme kümp komt	kwam kwammen	ekaomen

schrikken	schrikke schrikt schrikt	schrok schrokken	eschrokken
wòrden	wò(r)de wò(r)d wò(r)d	wier wieren	ewòrden
liggen	ligge lig likt	lag of lagge laggen	elègen
èten	ète et èt	at atten	egèten
géven	géve gef géft	gaf gavven	egéven
wègen	wège weg wègt	waog waogen	ewaogen
z(i)een	z(i)ee züt z(i)eet	zag zaggen	ez(i)een
dragen	drage draagt of dreg draagt {p.XV}	drug drugen	edragen
slaon	slao slòt slaot	slug slugen	eslagen
staon	stao st(i)eet staot	ston stonnen	estaon
bîten	bîte bit bît	bét béten	ebéten
blîken	blîke blîkt blîkt	blék bléken	ebléken
blîven	blîve blif blîft	bléf bléven	ebléven
grînen	grîne grint grînt	grén grénen	egrénen
rîjen	rîje rid rîd	ré réjen	eréjen
spîten	't spit of 't spît	't spét	espéten
wîzen	wîze wis of wîst wîst	wés wézen	ewézen

spîjen	spîje spit of spîjt spîjt	spuj spujen	espujen
vrîjen	vrîje vrit of vrîjt vrît	vré vréjen	evréjen
b(i)eejen	b(i)eeje b(i)eejt of bôd b(i)eejt	baoj baojen	ebaojen
bedr(i)eegen	bedr(i)eege bedrüg bedr(i)eegt {p.XVI}	bedraog bedraogen	bedraogen
g(i)eeten	g(i)eete gôt g(i)eet	gaot gaoten	egaoten
kiezen §25.	kieze küs of kiest kiest	kaos kaozen	ekaozen
bûgen	bûge büg bûgt	baog baogen	ebaogen
knûven	knûve knüf of knûft knûft	knaof knaoven	eknaoven of eknûfd
dûken	dûke dûkt dûkt	daok daoken	edaoken
slûten	slûte slüt slût	slaot slaoten	eslaoten
spuiten	spuite spuit spuit	spao spao spao (ook zwak)	espaoten of espuut
stûven	stûve stüf stûft	staof staoven	estaoven
gaon	gao g(i)eet gaot	gonk gongen	egaon
hangen	hange henk hankt	honk hongen (of zwak)	ehangen
vallen	valle vòlt valt	vîl vîlen	evallen
hòlden	hòlde hòlt hòlt	hîl of hîld hîlen of hîlden {p.XVII}	ehòlden
blaozen	blaoze blôs	bl(i)ees bl(i)eezen	eblaozen

	blaost	(doch meestal zwak)	
laoten	laote lòt laot	lît lîten	elaoten
raojen	raoje raojt of ròd raojt	zwak	eraojen
loopen	loope lòp loopt	lîp of lîpe lîpen	elooopen
stooten	stoote stòt stoot	zwak	estooten
rôpen	rôpe ròp rôpt	rîp of rîpe rîpen	erôpen
h(i)eeten	h(i)eete h(i)eet h(i)eet	zwak	eh(i)eeten
scheiden	scheide scheidt scheid	zwak	escheiden
gelöven	gelöve gelöft gelöft	gelöfden	gelöfd of eglöfd
hören	höre hört hört	hörden hörden	ehörd
zeggen	zegge zeg zekt	zei zeien	ezegd
breien §5.	breie breit breit {p.XVIII}	breiden breiden	ebreid
brenge	brenge brech brenkt	brach of bracht brachen of brachten	ebracht of ebròcht
denken	denke dech denkt	dach of dacht dachen of dachten	edacht (naast de vormen met a hoort men er ook met ò)
dünken zôken	mîn dünkt zôke zòch zòkt	mîn dünkten zòch of zòcht zòchten	edünkt ezòcht
kooppen	koope kòch koopt	kòch(t) kòchen of kòchten	ekòcht
wéten	wéte	wos of wost	ewéten

	wét		of wist	
	wét		wosten of wisten	
motten	mot		mos	emot
	mot		mozzen	
	mot			
dòrven	dòrve		dos of doste	edòrfd
	dòrft		dosten	
	dòrft			
kònnen		kan		ekònd
	kan		kon	
	kònt		konnen	
zòllen	zal		zol	ezòld
	zal		zollen	
	zòlt			
mögen	mag of magge		moch of mocht	emögd
	mag		mochen of	
	mögt		mochten	
wèzen	bin		was	ewest
	is		wazzen of waren	
	bint {p.XIX}			
dôn	dô		dé	edaon
	düt		déjen	
	dôt			
willen	wil		wòl	ewild
	wil		wòllen	
	wilt			
hebben	heb of hebbe		had	ehad
	hef		hadden	
	hebt {p. XX}			

Om het volgende stukje, alsmede de in dialect geschreven voorbeelden goed te begrijpen, lette men op de vele **inclinaties** (vooral van pronomina), die in het Deventersch voorkomen; klankverandering gaat er vaak mee gepaard.

Hier volgen de voornaamste in alfabetische orde:

aj – als ge
ak – als ik
asse – als hij
asse – als ze
aster – als er
awe – als we
azzet – als het
azzî – als gij
bîj – bent ge
bink – ben ik
bîwe, buwe – bennen we
daj – dat ge
dak – dat ik
das – dat is

datte – dat hij
dawe (dauwe) – dat we
déje – deed hij
dék – deed ik
daoꝓ – daar gij
dôj – doet ge
dôk – doe ik
dütte – doet hij
duwe – doen we
gaoꝓ – gaat ge
gaok – ga ik
gaowe – gaan we
g(i)eete – gaat hij
haddî, haj – hadt ge
hatte – had hij
heffe – heeft hij
hei – hebt ge
hek – heb ik
isse – is hij
ister – is er
izzet – is het
koj, kôj – kondt ge
kouwe – kunnen we
kréche – kreeg hij
kriche – krijgt hij
krîj – krijgt ge
krîk – krijg ik
krîwe – krijgen we
kuj – kondt ge
kui – kunt ge
kümbet – komt het
kuwe – konden we
lîte – liet hij
laoj – laat ge
laok – laat ik
laote – laat hij
laowe (lauwe) – laten we
mak – mag ik
moj – moet ge
mok – moet ik
mosse – moest hij
motte – moet hij
òffe – of hij
òj – of gij
òk – of ik
òkket – of ik het
òwe – of we
sloj – slaat ge
sloak – sla ik
slòtte – slaat hij

slaowe – slaan we
 sluche – sloeg hij
 st(i)eete – staat hij
 staoj – staat gij
 staok – sta ik
 stonne – stond hij {p. XXI}
 staowe – staan we
 tuë – toen hij
 waffer – wat voor
 was – wat is
 wasse – was hij
 wîj – wilt ge
 wik – wil ik
 wille – wil hij
 wiere – werd hij
 wîwe – willen we
 waoj – waar gij
 wòj – wildet ge
 wòk – wilde ik
 wòlle – wilde hij
 wòtte – wordt hij
 zak – zal ik
 zalle – zal hij
 z(i)eej – ziet ge
 z(i)eek – zie ik
 z(i)eewe – zien we
 zoj, zòj – zoudt ge
 zok – zou ik
 zolle – zou hij
 zouwe – zullen we
 zowe (zuwe) – zouden we
 zui – zult ge {p. XXII}

’T LÉLEKE ENDEKÜKEN. (voetnoot 1. Bewerkt naar: “Das hässliche, junge Entlein”, uit: H. C. Andersen’s Sämmtliche Märchen. Leipzig, 1850.)

O, wat was ’t lekker bûten! ’t Was zommer, ’t höj ston an d’n òpper, ’t zaod was rîpe, de haver grôn. De (h)eiläover lîp op zîn lange rooie pooten égiptîs te babbelen; dat taaltjen (h)atte van môderman eleerd.

Ûm de landerîjen en weijens wazzen groote bossen, en middel in d(i)ee bossen diepe kòlken.

Sjonges, ’t was zoo lekker bûten!

Middel in de zünne lag daor ’n òld spîker, met diepe greften d’r ùmhen; en van de mùren òf tüt an ’t water tò stonnen planten met groote blajen, d(i)ee zoo hóge waren, dat kleine hümmels d’r best rechtop onder konnen staon; ’t waster zoo wòst as middel in ’t bos.

Hier zat ’n pîlende te brôjen. Maor wat dûrden dat lange, eer de eier ûtebrôjd waren! H(i)ee (h)ad ook weinig anspraak; de andere pîlenden zwòmmen vòlle l(i)eever in de grefte rond, as dat ze onder ’n blad met (h)üm gongen zitten kwèken.

Eindelek en te laaste spronk ’t (i)eene ei nao ’t andere kapòt. “Piep! piep!” hördenî dan en kîk, alle eierdórens waren lèvendig ewòdden en stakken de kòpkas d’r ût.

“Rap! rap!” zei d’n òlden, en de jongen weerden zich wat ze konden en kéken alle kanten (h)en út onder de grône blajen; en den òlden lît ze maor stille kîken, want grôn is gud vôr de oogen.

“Wat is d(i)ee wérelde tòch groot!” zeien alle kûkentjes, want nu konden ze zich bèter rûren as vrogger in ’t ei.

“Mênî dat dit de (h)éle wérelde is?” zei den òlden; “die g(i)eeet nòg ’n héle ende an gûnne kante van d’n (h)òf ’t dómeneersland op, maor daor bink nòg nooit ewest.”

“Bij allemaole bî mekare?” zeie tuë in de b(i)eeenen kwam. “Né ik (h)eb ze nóg n(i)eeet allegare; ’t grootste ei ligt ’r nòg; (h)u lange mot dat nòg dûren! ’k (H)ebter haost genog van.” En h(i)ee gink weer zitten.

“Hu g(i)eeet ’t u?” vrîg ’n òlde pilende, die ’m is kwam opzòken.

“’t Dûrt zoo lange met dat (i)eeene ei,” zei den anderen; “’t wil maor n(i)eeet kapòt; maor kîk d(i)ee anderen is, bint ’t gîn dòddekes? Sprèkend de vader, d(i)ee misseleke vent kik maor nieet nao mîn ùmme.”

“Laot mîn dat ei is kîken, dat n(i)eeet kapòt wil”, zei de òlde pilende. “’t Zal wel ’n kalkunsei wèzen. Z(i)ee heb mîn daor ook al is ens mé efòpt; ’k (h)eb (h)él wat spûls met ’t jonk ehad; ’t (h)ad ’n bròrken dood an ’t water; ik kon d’r ’m met gîn stòk inkrîgen. Laow is kîken! Jao, al zîn lèven, ’t is ’n kalkunsei. Laot ’t stillekes liggen en leerdu andere kinder l(i)eever zwemmen.”

“Ik wil d’r tòch nòg ’n stòtjen op blîven zitten,” zei d’n anderen; ik hebter nu zoo lange op ezèten; op ’n dag of wat kûmbet mîn nu ook n(i)eeet an.”

“Dat st(i)eeet u vrî!” zei de òlde pilende en gonk weg.

Eindelek en te laaste brak ’t groote ei. “Piep! piep!” zei ’t jonk en kraop ter út. ’t Was ’n grooten en allemögend lélek. De pilende bekék ’t is gud. “Hech! wat {p. XXIII} ’n kòkkert,” zei e, “’t lîkt niks op de anderen; zol ’t ’n kalkuntjen wèzen? Dat zal zoo temé blîken; in ’t water *zal* ’t, al zokket ’r ook instooten.”

’s Anderendages was ’t mooi weer en ’t zünneken schén lekker. De môder gonk met (h)jaar (h)éle femîlî nao ’t water. Plof! daor spronk ze d’r in. “Rap! rap!” zei ze, en ’t (i)eeene pilenken nao ’t andere dé ’t nao. ’t Water spuiten ze aover de kòp, maor z(i)ee kwammen dadelek weer baoven en zwòmmen, dat ’t ’n lüst was ùm te z(i)een. De pòtjes gongen van eigens en allemaole waren ze in ’t water; ook dat léleke, grîze jonk zwòm met.

“Né, ’n kalkuntjen is ’t n(i)eeet!” zei ze. “Kîk mîn dîee pòtjes is gaon, en wat zwemt ’t mooi rechtop; ’t is mîn eigen kind. Aj ’t goed bekîkt is ’t tòch eigelek wel mooi.”

“Rap! rap! kom allemaole maor mé; ik zal u in de gróte wérelde brengen, en u an de andere pilenden vòrstellen; maor blîf bî mîn, anders koj wel is ’n trap krîgen en pas op vôr de katte!”

En zoo kwammen ze op de plaa(t)se, waor de pilende lîpen. Daor wazzen tw(i)ee femîlîs, d(i)ee mekare béten ùm ’n aolkòp; en in ’t laaste lîpter de katte nòg mé weg.

“Kîk, zoo g(i)eeet ’t nu in de wérelde tò!” zei de môder en slép de snavel, want z(i)ee wòl de aolkòp ook wel hebben.

“Loop an!” zei ze, “en maak nu ’n bûging vòr d(i)ee òlde pilende; das hier den ve(r)naamsten; zîn grootvader kwam út Spanjen; daorùmme isse zoo dikke. En z(i)eej wel, datte ’n rooie lappe ùm de poot hef? Das îts bûtengewoon moois en de grooste eere, d(i)ee ze ’n pilende kònt bewîzen; dat betékent, dat z’ m n(i)eeet kwît wilt wèzen en dat b(i)eeesten en mensen tégen ’m op zòlt z(i)een. Kom, anlopen! Zet de peutjes n(i)eeet nao binnen: ’n fesundeleke pilende zet de vòten wîd út mekare, net as vader en môder: Kîk, zoo! Bûgt nu de helskes en zekt: Rap!”

En dat déjen ze; maor de andere pilenden stonnen te kîken en zeien (h)ard op: “’n Mooi dink, dat d(i)ee d’r nòg bî komt; wî bint tòch al sterk genog! En foi! wat zût dat (i)eeene dink d’r út; dat wîwe (h)ier niet (h)ebben.” En dadelek vlagter (i)eeene nao tò en bét ’t in de nekke.

“Zui ’t laoten!” zei de môder; “’t dût u ùmmes niks!”

“Né, maor ’t is te groot en te bûtenmodels,” zei de bîter, “en daorümme mot ’t d’r op (h)ebben.”

“D(i)ee môder hef wel l(i)eeve kindekes,” zei de òlde pîlende met de rooie lappe ùm de poot, “’t bint allemaole mooien, behalven den (i)eenend, das ’n misbaksel; ’k wòl, dat ze ’t aoverbrôjen kon.”

“Dat g(i)eet n(i)eet, meneer!” zei de môder; “’t is gîn mooien, maar ’t is inwendig gud en ’t zwemt zoo best as (i)eene, jao ’k zol (h)aos zeggen nòg îts bète(r)der, ik denke dat ’t knap zal opgrôjen en nao ve(r)loop van tîd ’n betjen kleineder wòdden; ’t hef te lange in ’t ei elègen en daorümme is ’t n(i)eet ewòdden zoo as ’t hòrt.” En tu plükten ze ’t in ’t neksken en strék ’t de veerkes lík. “En daorbî is ’t maor ’n wèk,” zei ze; “daorümme kùmp ’t er ook n(i)eet zoo net op an. Ik denke, dat ’t stark zal wòdden; ’t zal zich wel redder.”

“De andere kûkentjes bint l(i)eef,” zei den òlden; “dôt nu maor net òj in (h)üs bint, en aj ’n aolkòp vindt, dan moj ’m *mîn* brengen.”

En nu wazzen ze in (h)üs.

En ’t arme kûkentjen, dat ’t laaste ütekaomen was en d’r zoo ûtzag, wier ebéten, estootten en vòr de gek ehòlden, zoowel dôr de pîlenden as dôr de kippen. “’t Is te groot!” zeien ze; en de kalkunse hane, d(i)ee met spórens an op de wérelde was ekaomen, en daorümme dòch, datte keisder was, blaosden zich op as ’n schip met volle zeilen, ginkter régelrecht op òf, kòldeerde tu en krég ’n kòp as vûr. {p. XXIV} ’t Arme endekûken wist n(i)eet, waor ’t blîven zol; ’t tròk ’n môilek beksken, ümdat ’t zoo lélek was en dôr îder(i)eene ûtelachen wier. Zoo gink ’t den eersten dag, en later wier ’t nòg slimme(r)der; ’t arme dierken wier altît ejaagd; zelfs zîn züskes waren zo ondögend tégen ’m en zeien altît: “’k Wòl dat de katte u opvrat, lélekerd!” En môder zei: “’k Moch líjen daj wîd weg wazzen!” En de pîlenden béten ’t, en de kippen slugen ’t en ’t meisjen, dat de diers most vuren, schüpten ’t met de klompe. Tu lîp ’t weg en vlaog aover d’n tûn; de vögeltjes in de strûken vlaogen van schrik op: “Dat dôt ze, ümdak zoo lélek bin,” dacht ’t en knép de ögjes tò en lîp al maor wîder, tüt ’t eindelek an ’t groote muras kwam bî de wilde endvógels. Hier blévet den (h)élen nacht liggen; ’t was mô en bedròfd.

Tu ’t margen wier vlaogen de endvógels op en kwammen is kîken nao ’t nîje kameräodjen. “Wat bin î d’r vòr (i)eene?” vrîgen ze; en ’t kûkentjen was hél vrendelek, zoo vrendelek as ’t maor kon. “Î bint meer as lélek,” zeien de endvógels, “maor dat kan ons n(i)eet schélen, aj maor n(i)eet in onze femîlî trouwt.” Zon stümpe(r)t. ’t Dach nog n(i)eet an trouwen; ’t zol al blî wèzen, as ’t maor in ’t r(i)eet moch liggen en ’n betjen muraswater drinken.

Daor lag ’t nu tw(i)ee volle dagen; tu kwammen d’r tw(i)ee wilde ganzen of eigelek wilde genzeriken. Z(i)ee waren nòg n(i)eet lange ût den dòp en daorümme wazzen ’t zükke bretaole vlègels. “Hòr is vrendschop!” zeien ze, “î bint zoo lélek, dawe van u (h)òld; wîj mégaon en trekvógel wòdden? Hier in de bûrte bint aa(r)dige, l(i)eeve wilde ganzen, allemaole wîfkes, d(i)ee: rap! kònt zeggen. ’t Kan u daor gud gaon, al bîj ook nòg zoo lélek.”

Pîf! paf! en de beide ganzen vîlen dood in ’t r(i)eet en ’t water wier zoo rood as blòd.

Pîf! paf! gink ’t nòg ens en (h)éle kòppels wilde ganzen vlaogen ût ’t r(i)eet op. En tu vîl d’r weer ’n schòt. De jagers laggen ùm ’t muras hen; z(i)ee zatten tüt baoven in de boomen, d(i)ee aover ’t r(i)eet hen (h)ongen. De blauwe krûtdamp tròk in wòlken aover ’t water en nao baoven de boomen in; daor kwammen de (h)onden an: plas! plas! En ’t r(i)eet en ’t lôs baog nao alle kanten. Wat schrok dat arme pîleken. ’t Wòl net zîn kòpken onder de vlögeltjes stèken, tu ’n groot dier van ’n (h)ond vlak bî ’m ston; de tonge hink ’m ût de bek en met vûrige oogen kéke rond; h(i)ee stak de kòp net nao ’t pîleken tò, lît de tanden z(i)een en ... plas! plas! ginke ve(r)bî zonder ’t te pakken.

“Gòddank!” züchtten ’t; “ik bin zoo lélek, dat de hond n(i)eet in mîn wil bîten.” En tu gink ’t stillekes liggen; de hagel vlaog dôr ’t r(i)eet en al maor dôr wierder eschaoten.

Eers late op den dag wier 't stille; maor 't arme dierken dost nòg n(i)heet op te staon; nòg ve(r)scheien ûr wachtten 't eer 't ùmmekék, en tu lîp 't zoo (h)ard as 't kon weg; 't weijden zoo, dat 't wark had ùm voort te kommen.

Tégen den aovond kwam 't bî 'n klein bure(h)ûsken; dat was zoo òld, dat 't nieet wos, nao welke kante 't zol ùmmevallen en daorùme maor bléf staon. 't Was zon stòrm, dat 't pîleken mos gaon zitten ùm n(i)heet 't onde(r)ste baoven te weijen, en 't wier op de hand slimme(r)der. Tu markten et, dat de dôre maor an (i)een henksel hink en dattet dôr de réte nao binnen kon krupen; en dat déjet.

Hier woonden 'n òlde vrouwe met 'n kater en 'n kippe. De kater, d(i)ee ze zònneken nômden, kon 'n kromme rügge maken en snòrren; h(i)ee kon ook vonken géven, maor dan mozzi 'm tègen 't haor opstriken. De kippe was hél lége op de pötjes en daorùme wiere kûkentjen-ko(r)tpoot enômd; h(i)ee kon gud eier leggen en de vrouwe hîld er zoo vòlle van as van haar eigen kind.

Den anderen margen wieren ze dadelek 't vremde endekûkentjen gewaar; en de kater begon te snòrren en de kippe te kakelen. {p. XXV }

“Was dat?” zei de vrouwe en kék ùme; maor z(i)ee was n(i)heet scharp van gezichte; z(i)ee ménden, dat 't endekûken 'n verdwaalde, vette pîlende was. “Das guje jach,” zei ze, “nu kank ook endeneier krîgen, as 't maor gîn wèk is! Dat mowe òfwachten.”

En zoo wier 't pîleken vòr dr(i)ee wèke op de proef enaomen; maor 't gonk n(i)heet an 't leggen. En de kater was de baas van 't hûs en de kippe van de vrouwe; en z(i)ee zeien alfit: “Wî beiden en de wérel!” Want z(i)ee ménden, dat z(i)eelû de (h)elefte waren - en dan nòg wel verreweg de beste (h)elefte. Het kûkentjen ménden, daj d'r ook anders aover konnen denken, maor dat wòl de kippe n(i)heet hòren.

“Kui eier leggen?” vrîg e.

“Né.”

“Nu hòld dan astubl(i)eef u mond!”

En de kater vrîg: “Kui 'n kromme rügge maken, snòrren en vonken géven?”

“Né.”

“Dan mögî d'r u bûten hòlden, as ve(r)standige mensen sprèkt.”

En 't endekûkentjen zat te stîperen in 'n hòksken; tu kwam d'r 'n zünnesträoltjen en frisse lücht nao binnen; en 't krég zon zin ùm in 't water te gaon zwemmen, dat 't dit an de kippe mos zeggen.

“Hu krîj 't in u höfd!” zei e. “Î heb niks te dôn, daorùme hei zükke gekke grillen. Lekt eier of snòrre, dan g(i)heet dat wel aover.”

“Maor 't is zoo mooi op 't water te zwemmen,” zei 't pîleken, “zoo lekker d'r in aover de kòp te kòkelen en tüt op de grond te dûken!”

“'t Is wat lekkers!” zei de kippe. “Nu gelövik daj hélemaole gek bint ewòdden. Vraag daor de kater is nao – dat is 't ve(r)standigste schepsel dak kenne – of d(i)ee d'r van hòlt te zwemmen en te dûkelen? Mîn eiges wikter nòg bûten laoten. Vraag 't ook maor an de vrouwe, en wîsder as d(i)ee is gîn mense. Méni dat d(i)ee zinnigheid hef ùm in 't water aover de kòp te kòkelen en te zwemmen?”

“Î begrîpt mîn nieet!” zei 't endekûkentjen.

“Begrîpe wî u n(i)heet? Wiee zol u dan wel begrîpen? Î wilt tòch ùmsgelîk n(i)heet wîsder wèzen as de kater en de vrouwe – mîn eiges wikter nòg bûten laoten. Heb tòch n(i)heet zon ve(r)béling, kind! En dankt onze l(i)eeven Heer vòr al 't guje, dat u bewézen wòt. Bîj n(i)heet in 'n warm ve(r)trek ekaomen, en hei gîn gezelschop daor î wat van leeren kònt? Maor î bint 'n prätjesmaker en 't is lange n(i)heet plezierig met u ùme te gaon. Gelöf mîn! Ik ménet gud met u, das gerüst waor. Al zeggik u ook dingen, d(i)eej l(i)eever n(i)heet zollen hòren, daoran kui z(i)een, dak 't gud met u vòrhebbe. Dòt u beste is ùm eier te leggen, te snòrren en vonken te géven.

“Ik gelöve dakter maor van dôr gao,” zei ’t endekûken.

“Gaot u gang!” zei de kippe.

En ’t endekûkentjen gonk weg; ’t zwòm op ’t water, ’t daok, maor gîn mense kékter nao ümme – ümdat ’t zoo lélek was.

’t Wier harfst; de blajen van de boomen in ’t bos wieren gèl en brun; de wind slug ze d’r òf en slinge(r)den ze in de rondte; en baoven in de lücht was ’t vinnig kòld; de wòlken waren zwaor van hagel en sné; en op den tûn ston de rave au! au! te schreeuwen van kòlde; aj d’r maor an dachten, gingen u de griezels al aover ’t lîf. ’t Arme endekûkentjen had ’t zwaor te verantwoorden!

Op ’n aovond tu de zünne zoo mooi ondergink, kwam ’n zwarm héle mooie, gróte vógels út ’t bos; zükke mooien had ’t pîleken nòg nooit van zîn lèven ez(i)een; z(i)ee wazzen hagelwit, met lange, kromme halzen: ’t waren zwanen. Z(i)ee schreeuwden op ’n héle vremde wîze, slugen de lange, prachtige vlögels út en vlaogen út en vlaogen út de kòlde nao warme landen, daor ’t water n(i)eet bevrüs. O, z(i)ee vlaogen zoo hooge {p. XXVI} en ’t léleke endekûkentjen krég zon wonder gevôl. ’t Dreiden in ’t water as ’n tölleken rond, stak den (h)als hoog in de lücht nao d(i)ee mooie vógels en gaf zon (h)arde en vremde schreeuw, dat ’t bange wier vôr zich zelf. O, ’t kon d(i)ee mooie, gelükkige vógels maor n(i)eet ve(r)gèten; tu ’t ze n(i)eet meer z(i)een kon, daok ’t tüt op de grond; en tu ’t weer baoven kwam, was ’t hél aoverstûr.

’t Wos n(i)eet hu de vógels h(i)eetten; ook nieet waor ze hen vlaogen; en tòch vòlden ’t zich meer as gelükkig. Het was volstrek n(i)et sjelurs. Hu zol ’t ook in ’t hôfd krîgen, zoo mooi te willen wòrden. ’t Zol al blî wèzen, as de pîlenden ’t maor konnen útstaon – ’t arme léleke b(i)eest!

En ’t wier zoo kòld, o, zoo kòld! ’t Endekûkentjen mos al maor dôr zwemmen üm ’t water lòs te (h)òlden; maor elke nach wier ’t gat, daor ’t in zwòm, al kleinder; ’t zwòm al tégen de schüllekes an en ’t mos zich weeren met de pötjes, wat ’t kon, üm nòg ’n klein gaatjen in ’t îs te hòlden. Eindelek wier ’t zoo mô, dat ’t stille gonk liggen en in ’t îs vaste vroom.

’s Margens vrog kwam ’n bur, d(i)ee ’t zag liggen; met zin klomp traptene ’t îs kapòt en nam ’t pîleken mé nao môder de vrouwe. Daor kwam ’t weer bî.

De kinder wòllen d’r mé spòllen; maor ons dierken dach, dat z’ m kwaod wòllen dôen en vlaog van benauwdheid in de melkkomme, dat de melk dôr de kamer spuiten. De vrouwe slug de handen in mekare van schrik en tu vlaog ’t in de karntonne, tu in ’n vlöte met mèl. Wat zagget ’r út! De vrouwe begon te schreeuwen en slug met de tange; de kinder lîpen mekare ’t onderste baoven üm ’t endekûken te vangen; z(i)ee lachten en grénen tegelîke.

’t Was maor gud, dat de dôre lòs ston en dat ’t in de sné tüssen de rîze kon krupen – daor lag ’t endelek, bek òf.

Ak u alle narigheid en ellende van ’t arme dierken in dat strenge winter wòl ve(r)tellen, dan zoj de traonen in de oogen krîgen. – – ’t Lag in de modder tüssen ’t r(i)eet, tu de zünne weer lekker begon te schînen. De leeuwriken zongen; ’t was lente.

Tu kon in ens ons pîleken de vlögels útslaon; z(i)ee waren starker as vrogger, stark genocht üm ’t te dragen; en nòg eer ’t zelf wist, wat ’t dé, was ’t in ’n grooten hof, daor appelboomen in de blôj stonnen, daor ’t lekker nao de vlier raok, d(i)ee zîn lange grône takken baoven de slooten neerbaog. Hier was ’t eers(t) mooi! Alles fris, as in ’t vôrjaor.

En út de dichte strûken kwammen dr(i)ee prachtige, witte zwanen. Z(i)ee slugen met de vlögels en zwòmmen, zoo licht as ’n v(i)eere, aover ’t water.

’t Endekûkentjen kenden d(i)ee mooie b(i)eesten en ston bedrôfd te kîken.

“Ik wil d’r nao tô vl(i)eegen, nao d(i)ee prachtige vógels! En z(i)ee zòlt mîn doodslaon, ümdat ik, d(i)ee zoo lélek bin, bî haar dôrve te kommen. Maor dat kan mîn n(i)eet schèlen; bèter dat z(i)eelû mîn dood maakt, as dat de pîlenden mîn plaogt, de kippen mîn slaot en de d(i)eerne van den hònderhòf mîn schüpt en dak ’s winters honger en gebrek lîje.” En ’t vlaog

in 't water nao de mooie zwanen tō, d(i)ee 't zaggen en met gonzende vlögels d'r op an vlaogen. "Slaot mîn maor dood!" zei 't arme dier, baog de kop op 't water en wachtten de genaodeslag òf. Maor wat zag 't daor in 't heldere water? Zîn eigens – gîn plumpe, grîze vōgel meer, akelig lélek – 't zag, dat 't zelfs 'n zwane was.

't Kan gîn kwaod daj in 'n endennòst geboren bint, aj maor in 'n zwanenei elègen (h)eb.

't Had niks gîn berouw, dat 't zoo vōlle had motten lîjen. Nu vōldene d'r zich te gelükkiger ümme. En de groote zwanen zwòmmen d'r ümme (h)en en aaiden 'm met de snavel. {p. XXVII}

In d'n (h)òf kwammen 'n paar kleine klötters brood en zaod in 't water gooien; 't kleinste rîp: "Daor zwemt 'n nîjen!" En de andere kinder schreeuwden 't ût van plezier. "Jao, d'r is 'n nîjen bî ekommen." En z(i)ee klaptten in de hendjes, dansten en lîpen nao vader en môder. En daor wier brood en kōke in 't water egooïd en z(i)ee zeien allemaole: "Den nîjen is den mooïsten! Wat is 't 'n prachtige jongen." En de òlde zwanen maakten 'm 'n kompelement.

Tu schaamdene zich en stak zîn kòp onder de vlögels; (h)iee wist eigens n(i)eet watte dōn zol; (h)iee vōlden zich haost al te gelükkig; maor tròts, né, dat wasse n(i)eet; want aj 'n gud (h)arte (h)eb, wòddí nooit tròts. H(i)ee dacht er an, datte ens zoo ejaagd en bespòt was, en nu hōrdene ze zeggen, datte den mooïsten van allemaole was. De vlierstrûke baog met zîn takken tüt in 't water vōr 'm en 't zünneken schén zoo lekker en warm. Tu gonsden zîn v(i)eeren, h(i)ee baog zîn langen hals en meer as dankbaar zeie in zîn eigen: "Van zoo vōlle gelük had ik n(i)et dōrven drōmen, tu 'k nòg dat léleke, jonge endekûkentjen was." {p. XXVIII}

VOLLEDIGE TITELS DER WERKEN, WAARNAAR IN DE VOLGENDE WOORDENLIJST WORDT VERWEZEN:

Onze Volkstaal. Tijdschrift gewijd aan de studie der Nederlandsche tongvallen, onder redactie van Taco H. de Beer. Culemborg 1882 – 1884.

Tijdschrift voor Nederlandsche Taal en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

Overijsselsche Almanak voor Oudheid en Letteren. Deventer, 1835 – 1854.

L. Meijer, Woordenschat. 10e druk. t' Amsterdam, 1745.

De Bo, Westvlaamsch Idioticon. 1e druk.

J. H. van Dale, Nieuw Woordenboek der Nederlandsche Taal. 1e druk.

Woordenboek der Nederlandsche Taal, door De Vries, Te Winkel e.a.

A. C. Oudemans, Bijdrage tot een middel- en oudnederlandsch Woordenboek.

Verwijs en Verdam, Middelnederlandsch Woordenboek.

Dr. Johannes Franck, Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal.

Kiliaen, Etymologicum Teutonicae linguae, door G. van Hasselt.

H. Molema, Woordenboek der Groningsche Volkstaal.

J. ten Doornkaat Koolman, Wörterbuch der Ostfriesischen Sprache.

Schiller und Lübben, Mittelniederdeutsches Wörterbuch.

J. G. und W. Grimm. Deutsches Wörterbuch.

{p. 1}

A

(Woorden met *ao* en *äo* beginnende, zie bij: *O.*)

aalte, v. Gier. De aalte loopt van de mestvaalt naar 't *aaltegat*.

aap. *Vôr den aap hòlden*, foppen, beet hebben. *Nu gelöf ik daj mîn vôr den aap wilt hòlden; daj 't er mîn ümme wilt dôn*. Ook N. - Br. O. V. I. p. 194. (Zie *ôfgaon*.)

Wanneer ergens drukte of een opstootje is, en een jongen komt nieuwsgierig naar de oorzaak vragen, dan antwoordt een spotvogel: "*D'r wôt 'n aap evlooid en î mögt 'm de start ophòlden*."

aa(r)d. In de uitdr. *schik en aa(r)d*. *H(i)ee kreeg 'n pak slagen, dat 't zó s. e. a. had*: dat het een lust was om te zien.

abbedudas, m. Klap, opstopper. *Aj nu n(i)ee t ûtscheit dan zak u 'n abbedudas géven daj de grond zôkt*. Gron. Aobeldudas.

***achem**. Aanstellerige vent.

achtendél, o. (achtendélen). Een botervat, waarin 40 oude ponden gaan. Een vierendeel hield 80 pond in. Een half achtendeel heette vroeger "kinneken".

In Vlaanderen is het de naam voor een graanmaat = 1/10 mud. (Zie: *de Bo* i.v.)

***Achterdebrôren**. Achter de Broederen (straat in Deventer). Vandaar dat de Broederenstraat zelf werd genoemd: *vôr de Brôren*. Naar de Broederenkerk.

achte(r)dums. Heimelijk, in het geniep.

achterhekke, o. Krat van een boerenwagen. Ook Gr. en Dr.

Achte(r)ka(r)spel, o. d.w.z. "De Acht Kerspelen", een bekende buurt. De naam is ontleend aan het uithangbord eener herberg, die men er vroeger vond.

achte(r)land. Dit is de naam, dien men in de IJsselstreken geeft aan Twente en de Graafschap.

achte(r)middag, m. Namiddag, 's *Achtermiddags* of 's *achtermiddes*.

achte(r)ste pooten. Achterpooten. Vooral fig. *H(i)ee ging op zîn achterste pooten staon* = hij begon zijn misnoegen, zijn ontevredenheid te kennen te geven, hij werd boos.

achterûtbûren. Achteruitgaan in stoffelijken zin. *D(i)ee man is in zîn trouwen ha(r)d achterûtebûrd! zîn vrouwe is 'n héle slechte hûshòlster*.

Ook Limb. Brab. en W. VI. O. V. III, p. 3.

achte(r)vôr. Voor de broek. *Pas op, vlègel, òf ik zal d'r u wat achtervôr géven!*

achte(r)wark, o. Achterste, achterkwartier. *H(i)ee krig wat vôr zîn achterwark*. O.-Fr. achterkastêl.

af Zie *òf*.

affére(n), mv. *afférens*. Zaak, affaire. *D(i)ee man hef al vierderlei afférens ehad; 't wil maor n(i)ee t bötteren met 'm*.

afgestampt, ook: **ôfgestampt**, bijw. v. gr. zeer, bijzonder, 't *Is afgestampt mooi!* 't *règent afgestampt*.

Hoe het komt, dat woorden als het genoemde versterkende kracht hebben, vindt men uitvoerig verklaard in het Ned. Wdb. op: *afgebliskemd*. De vereeniging van een {p. 2} begrip van kracht (stampen, bliksemen enz.) en een ander: ten einde toe – (*af*), maakte die woorden uitnemend geschikt om als uitdrukking van intensiteit in het algemeen te gelden.

Verg. *Afgedüiveld*, *afgedüivekaters*, schertsend versterkt tot: *afgedr(i)eedüivekaters*, *afgedonders*, *afgeweerlichs* enz. Zie: *òfgedeksels*.

afgront(i)eeren. Affronteeren.

afijn. Enfin. Vaak met de toevoeging: *schoenen met spijkers* (op z' n Hollandsch uitgesproken).

age. Dit achtervoegsel wordt uitgesproken: *azî*, bv. *kurazî*, *plantazî*, *fòppazî*, *slítazî*, *lekkazî*, *stellazî*, *furazî*, *boskazî*, *timmerazî*, *dîrazî*, *kassazî*, *tûgazî*, *klérazî* e.a.

agósî. Soms in plaats van *nagósî*, negotie, handel. *D(i)ee vent g(i)eeet met agósî de bur op.*

aksî aksî maken. Ongenoegen maken. *Hòld nu u mond;* 't gèf anders nòg aksî. *D(i)ee bureen hebt samen aksî.*

Fr. *action* beteekent ook: strijd.

al, bijw. v. bevestiging, wel.

't Is *n(i)eeet!* 't Is *al!* 't Is *al waor!* (klemtoon op *al*). *Ik zegge van al en mîn brôr van n(i)eeet.*

Naast, "t Is al" hoort men ook: *Dazzal!* (Dat is wel zoo.) Aan het eind bv. van *al* hoort men ook *als* in: *als te vòlle*, *als te mooi* e.d.

Ook Gron.

albestel, m. en vr. Albedil, albeschik.

alens, bnw. en bijw. Geheel hetzelfde, gelijk. *D(i)ee tw(i)ee brôrs bint altût alens gekleed.*

Z(i)ee hebt alense kl(i)eeren an.

***allé! alla!** Vooruit!

allebaste(r)t of **kallebaste(r)t**, m. Knikker van albast. (Zie over de soorten van knikkers te Deventer mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli 1894.)

allemensenkinder. *Wel –!* Wel afgedrieduivekaters! Wel drommels!

allemögend, bijw. v. gr. zeer. *D(i)ee jonge is allemögend vergètachtig. Allemögend zwaor.*

H(i)ee kan allemögend I(i)eegen. Ook bvnw. bv.: *Ik hebter zon allemögenden hékel an. Wel allemogend: – Wel verdraaid!*

Ook Gron.

***ambacht.** *Ambach(t) vertonen* = jongensspel. Eén der spelers neemt de houding aan, maakt de bewegingen van een werkmán in een of ander vak. Wie het eerst raadt welk ambacht bedoeld is, noemt daarvan den naam en roept uit: "t Ambacht is genog vertönd".

ambelt, o. *ambelten* Aanbeeld.

amen. *Van eeuwigheid tût amen*, al maar door, uit den treuren, tot vervelens toe. *Wî zit hier te wachten van eeuwigheid tût amen.*

Gron. Van ijwighaid tot poas (Molema). "Amen", zei de kòster en dé 't bôk tô (Gron.) hoort men vaak als het vertelsel uit is. Zie ook: **ûtentût**.

ampa(r)t. Aan part. *Ète wî van middag dôr mekare of ampa(r)t?*

amperan. Bijw. Nauwelijks, 't Is *amperan dr(i)ee pond. Dr(i)ee pond iste(r) moar amperan.*

an. Voorz. Bij plaatsbep. met *an* en *op* wordt het bep. lidw. dikwijls, vooral vóór *b* of *p*, verkort tot 'n. Bv.: *An 'n Barg, op 'n Barg, op 'n Brink, an 'n Platvôt, op 'n Poot.* Soms wordt het geheel weggelaten: *Op Karkhòf, op Pòthöf.*

an, op of in. Bv.: *H(i)ee wont an 'n Barg, an de Welle, an de Haven, op de Kò(r)te Bissestraote, op de Hòfstraote, op de Rikmanstraote, op 'n Poot, op 'n Brink.* Op meestal bij breede en korte of oplopende straten en bij pleinen; bij andere straten en bij stegen: in.

anbrengen. *Hei de reize weer anebracht?* Ben je terug?

andacht. Iemand, die naar de kerk {p. 3} gaat, wenscht men: *Goeien andacht!*

ande(r)s. Tweedes. Bij het spelen hoort men dikwijls: *Eerst! Anders! Da(r)des!* enz.

angel, m. Vischhoek. Ook in samenst. bv. *Snòkangel.*

angéven. Ophouden met, vaarwel zeggen. Fr. *abandonner.* *H(i)ee hèf 't anegéven bî de poliesie.*

anhalen. *Vader is tegenswoordig arg met de rimmetîk anehaald:* geplaagd. In plaats van *anehaald*, zegt men in dezen zin ook: *anemaakt*.

Het laatste ook Limb. O. V. II, p. 211. Ook Gron. Het Gron. *anhaolen*, *anroupen* is in Deventer *ophalen*. Zie dat woord.

ank, m. Langwerpige kolk langs den IJssel.

ankrîgen. Aankrijgen, toetasten, nemen, zich bedienen. *Nu moj u n(i)eeet laoten nïgen; nu moj maor ankrîgen! 't st(i)eeet d'r vôr.* Aan het eind bv. Ook: verliezen. *Î hebbet 'r anekrêgen, u ei is kapôt* (bij het eiertikken met Paschen).

anlûjen. Door luiden verkrijgen, erven. *D(i)ee vent hêf geld as drek, maor zelf heffe 't n(i)eeet verd(i)eend; de klôkken heb 't 'm anelûjd.*

Gron. in dezelfde bet.: *touluden*.

anmaken. Zie: *anhalen*.

anpîpen. Aansteken, *'k Heb gîn vûr! mag ik wel is van u anpîpen?*

anpîtsen. Oprijden. *D(i)ee meid is zoo lui astertô; 'k mot haar den hêlen dag anpîtsen.*

anrôpen. Afhalen om mee te gaan. *Garrît kom î mîn margen anrôpen aj nao schôle gaot? Zie ook: ophalen.*

ansprêken. Een zieke bezoeken. *'t Lòp met Tònnes op 'n endjen; aj kònt kom 'm dan nòg is ansprêken.*

Ook Gron. en N.-Holl.

anstôffer, m. Volksetym. voor: handstoffer. *Waor is de anstôffer en 't blik?*

antammig. Bnw. Gezegd van een kind, dat overal met de handen aan zit.

antrekken. Aankleeden. *'t Zal manges tît wo(r)den ùm mîn an te trekken.*

appel(en)pent, v. Appelmoes. *Pent* is een afl. van lat. panis, Fr. pain en bet. oorspr. broodsop, broodpap. Zie Ned. Wdb.

***apprepó.** A propos.

apslût. Absoluut. Volstrekt. *Derkman wil apslût met mîn mé gaon en h(i)ee magter n(i)eeet ût.*

arfte. Erwt. Vklw. *erfken*. Sam. *sükererfkes*. Ook: **arten**. Dit laatste zelfs nog in gedrukte stukken tot in de 19e eeuw.

arm. *Jan met den (i)eeenen arm = de pomp. Koffî hek n(i)eeet meer, jonges; aj dò(r)st heb, gaot dan maor nao Jan met den (i)eeenen arm.*

armude, v. Twist, gekibbel. *Ak ût bin, haop ik daj gîn armude onder mekare maakt*, zegt vader tot de kinderen. Ook: gezanik. *Wat liggê toch den hêlen margen te jenken ùm 'n cent, kwaojonge! Daor hei 'm, dan is de armude üt.* De verklaring van dit *armoede* is in het Ned. Wdb. m.i. niet geheel juist.

arremuien. Kibbelen. *D(i)ee mensen likt altît te arremuien onder mekare.* Ook: zich tevergeefs inspannen: *Arremuit nu maor n(i)eeet langer, î kònt 't ùmmes tòch n(i)eeet.*

arrewitsen. Een jongensspel, nagenoeg als krijgertje.

arrîjazzes, arrejazzes, arrejakkjes. Afkeer uitdrukkend. *Ajakkes! Soms met het verlengstuk: krastes! Ook: achterste. Pas op hôr, òf î kriegt vôr u blóte arrîjazzes. {p. 4} Ik kan dôr u brôk hen u blóte arrîjazzes z(i)een.*

as, asse. Als, Woordspelingen: *Asse is verbrande tîrf en hòlt. As den hêmel invalt bint alle boonenstôkken kapôt; (krîwe allemaole 'n blauwe slaopmütse op).* Het wordt soms vóór het voegw. dat gebruikt, waar het in het Ned. niet gebezigd wordt: *Ik schréve as dak wel kommen wòl. 't Düit mîn plezier as daj ekommen bint. Ik gelöve n(i)eeet as datte 't bète(r)der kan.*

Na een comparatief steeds: *as*.

astertô, ook: **asterantô** = als der toe, dat het verschrikkelijk is. Zie het voorbeeld bij:

anpîtsen. *'t Zal van nacht bakken astertô. 't Weit hier astertô.*

avega. Wordt gebruikt in dezelfde beteekenis als **rollepatroon**. Zie dat woord.

bakslagen. Praten (minachtend). *Wat (h)eb îlû daor w(i)eer te bakslagen?*

bakzödjen, o., mv. *bakzödjes*. Verkleinw. van **bakzö**, dat minder gebruikt wordt. Bakzoodje (het Ned. Wdb. geeft dit woord niet). *Wî hebt 'n mooi bakzödjen vis evangen.* Ook in oneig. zin voor: troep, menigte, rommel: *'n Hêl bakzödjen jonges.*

balk, m. mv. *balken*. *'k Mot aover de balk*, d.i. een groote commissie. Ook: braken. *Janman hef erookt: h(i)ee mot aover de balk.*

balkenbrî, v.; als stofn. geen mv. Ze werd vooral in November, den slachttijd, gemaakt en bestaat uit: meel (soms met krenten) in vleeschnat gekookt. De koud en vast geworden dikke brij wordt, aan plakken gesneden, in de koekepan gebraden.

Limb. balkebrîe O. V. II p. 311.

balkens, mv. van *balk*. *In dat hûs likt (ligt) papieren balkens* (het is zwaar gehypothekeerd). *Aster balkens onder 't îs likt, mögt de joden d'r op.*

balkhaze. Schertsend voor Katte. Ook Gron.

bambus. Kwibus. *Een rare bambus van 'n kerel.*

bambuzéren. Doordraaien. Fr. bambocher. Hiervan afgeleid: *bambuzör* en *verbambuzéren*.

bandel, m. mv. *bandels*. Hoepel. Over hoepels en het hoepelen zie men mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 13 Juli 1894.

bandelen. Hoepelen.

bandrèkel Kwajongen, strop; eig. bandhond.

bangeschîtert. Bange knaap of meisje; ook van volwassenen gezegd.

bankròt. Bankroet.

bargers. Bergers. Er was een tijd, dat de Lange Bisschopstraat de stad verdeelde in twee deelen: de Bergzijde en de Noordenbergzijde. De bewoners der eerste heetten *bargers*, die der laatste *oorenbargers*. Nog in mijn jeugd hadden vaak kloppartijen plaats tusschen de jongens dezer elkaar vijandig gezinde deelen der stad.

In de Ned. Bet. geeft men den naam *Barger* aan de bewoners van Sticht en Veluwe. O. V. II. p. 79.

barkenbessem, m. mv. *barkenbessems*. Berkenbezem, stalbezem. Voor huiselijk gebruik dienden de *heidebessems*.

ba(r)stend, bnw. Vooral in verbinding met pijn: *'n Ba(r)stende höf(d)pîne hebben.*

baste, geen meerv. Huid, lichaam (plat). *Wabl(i)eef? Wòj op mîn wat te zeggen hebben? Betaal l(i)eever (i)eerst de jas d(i)eej an u baste heb.*

bats, bnw. en bijw. trotsch. *Kîk 'm daor is bats hen stappen! Zoj n(i)eet zeggen datter hêl wat achter zit?*

Ook: wat ons te machtig is; waar men tegen opziet: *K(i)eerel wat hei mîn daor 'n boddel ineschonken! 'n Ezel kan d'r de snute in was-{p. 5}sen! 't Is 'n batsen, dat mok zeggen.*

De Bo geeft: batsch = barsch, evenals Wvl. notsch = norsch.

Oost-Fr.: batsk, dicktuig. * Een brutaal, lastig, arrogant persoon heet: *'n batsen hond.*

Battens. *De Battense krante lèzen*, een uiltje knappen. Bathmen wordt uitgesproken: *Battem*, evenals Arnhem: *Arem*.

bebbe, vr. *bebben*. Oude vrouw, *'n Olde bebbe*. Van meisjes, die als oude vrouwen doen of gekleed zijn, zal men zeggen: *'t Bint net òlde bebbekes.*

bedelaars(h)öfd. Van iemand, wien alle hoeden goed staan, zegt men: *H(i)ee hef 'n bédelaars(h)öfd.*

bedûjen. Beteekenen. *Is daor rûzî? Jao, maor 't hef n(i)eet vòlle te bedûjen. Zîn z(i)eekte hef n(i)eet vòlle te bedûjen.*

Ook znw. *Ister nõg èten aoverebléven? N(i)eet van bedûjen.*

begraffenisse. Begravenis.

begrooten, onp. ww. Spijten, bezwaren, 't *Begroot mîn, dak vanaovend in hûs mot blîven. Ik kan d(i)ee dûre jas n(i)eeet vôr u koopen; 't begroot mîn te vòlle.*

behei, o. Drukte. *Wat hef dat jonk tòch 'n behei óp zîn lif.*

beieren. Slingeren. Afl. *gebeier. Zit tòch n(i)eeet zoo te beieren met de b(i)eenen; ik kan dat gebeier vôr mîn oogen n(i)eeet hebben.*

bekonkelen. Zie: *konkel*.

bekstük, o. Vrouw met haar op de tanden.

bekwaom. Nuchteren.

beleg, o. Voorwendsel, schijnreden. *Bij w(i)eer te late ümdat de brügge òf was? Jao wel, î (h)eb altîd 'n beleg.*

bellen (geen enk.). Rafels, prullen, vodden, vellen. *Slòdde(r)michel, hei w(i)eer de bellen bî de ròk (h)angen? Afl. gebeld. Î z(i)eeet 'r ook altîd gebeld üt. Dat vleis kui wel hòlden, 't bint niks as tazen en bellen.*

belîne, m. Balein. Ned. *ei* wordt in dit woord bij uitz. uitgesproken als *ie*.

Verkleinw: *belîntjen*.

belt, m. *belten*. Hoogte. *Mòllenbelt*, hoogte waarop een molen staat. *Kîkebelt* (zie op dat woord), de *galgenbelt* (bij Deventer). Elders: *bult*.

belzen. Kleine, blauwe pruimen. Ook: Brabantsche centen. Ouden van dagen hoorde ik meermalen de Belgen zoo noemen. Braobanders.

bemaken. Zie: *maken*.

benamen, ook: **benamend**. Voornamelijk. *H(i)ee hef vòlle las(t) van höf(d)pîne; benamend as 't warm is.*

Ook Gron. en Friesch. Oost-Fr.: *benâm, benâme, binâme*.

benzen. Aansporen, dringen. *Wat liggî toch te benzen; ik kan ümmes n(i)eeet gauwer.*

berzî. Rommel, slordige boel.

beschimmeld, bnw. Verlegen, bleu. *Is Derk zoo beschimmeld, datte gîn mond dòrft lòsdôn asse bî 'n ander is?*

besjucheld Mal. *Bij nu (h)élemaole besjucheld?*

besjuchelen. Foppen. *Aj mîn besjuchelen wilt, dan moj 't zeggen.*

beslòt Sluiting o.a. van den endeldarm. *Zîn héle beslòt is weg! 't vul löp 'm maor zó òf.*

bessem. 'k (H)eb den (h)élen nach op de bessem eréjen, d.i. diarrhee gehad. Zie: *lóperîje*.

bestaat. Verl. deelw. van bestaden(?) besteden. Men gebruikt het vooral in den zin van: uitbested, geplaatst vanwege de diaconie of eenig ander philanthropisch lichaam. *Tònnes wòl n(i)eeet dögen; al zîn geld heffe opemaakt en nu isse van den armen bestaat bî 'n bûr in Epse.*

bestendig, bnw. en bw. Bedaard, {p. 6} kalm, ernstig, 't *Is 'n arg bestendige jonge; h(i)ee g(i)eeet zich nooit te bûten; h(i)ee lèft hél bestendig.*

bestendigheid. Ernst, kalmte. *De wilde haoren binter nu ût bî Mannes! zoo zôtjes an kümpe tüt bestendigheid.* Ook Ned. Bet. O. V. II. p. 80.

bestig, bnw. Best, heel goed (toestemmend). *Ka, gaot nu d(i)ee boodschap maor èven dôn! Bestig, juffrouw.*

Ook West-VI. De Bo geeft: *bestig* hetzelfde als *best* (weinig in gebruik).

besusterd. Belazerd, bedonderd; nagenoeg hetzelfde als: *betuterd*.

betrekken. Gniepig, valsch behandelen. *Vertrouw 'm gîn spier! h(i)ee kan 'n mensche zoo gemén betrekken.*

Ook: Onverwachts, op 'n slinksche wijzen aanvallen.

betûn. Schaarsch, vooral van levensmiddelen gezegd. Eig. beperkt; door een tuin, heg, raster afgesloten. *De eier bint betûn. 't Volk (meiden en knech(t)s) is betûn. 't Geld is betûn* (als men hooge rente moet betalen).

Ook Gr., Dr., Geld. en Oost-Fr.

betuterd. Beteuterd, gek. *Bij nu betuterd of bakkî püffekes?*

betütteld, bnw. Bedremmeld, verlegen. *Mîntjen was glad betütteld tu'k haar zoo ha(r)d ansprak.*

Ook West-Vl. betutteld, verlegen; beteuterd, onthutst (de Bo).

bèzebos, m. Bessestruik.

W.Vl. eveneens: bèze – bezie (de Bo).

bî de(r) hand, bnw. Bij de hand. Het wordt evenals in het Ned. attrib. en praedic. gebruikt. Ook Gron.

***bî de wèch**. Op den weg. *D'r was vòlle vòlk bî de wèch.*

b(i)eesten. Koeien. *Z(i)ee was driik op (de) dèle met de b(i)eesten, de varkens en de kalven.* Sam.: *b(i)eestemelk, b(i)eestevur, b(i)eestevleis.*

b(i)eestig, bijw. v. gr. Zeer, erg, danig. *Ik mos tòch zoo b(i)eestig lachen. H(i)ee kan zoo b(i)eestig jokken.*

bierdrager. In mijn jeugd waren dit menschen, die zich bezig hielden met het vervoeren of in den kelder maken van zware vaten; ze werden door de stad aangesteld. Wat hun werk vroeger was duidt het woord aan. Deventer had eertijds ook door de stad aangestelde wijndragers.

bikeerze. Een pijnlijke geschiedenis aan de billen, die soms ontstaat door veel loopen in de warmte.

billen. *Wî zòlt is z(i)een, w(i)ee de blankste billen (h)ef*, d.i. wie 't wint, wie het het best kan.

bîméze. Een soort van mees.

binden. Een verjaarsgeschenk geven. *Aj op mîn verjao(r)dag bî mîn komp, zak zörge dak wat onder de kòrk (h)eb, maor dan moj mîn ook binden.* Als kinderen werd ons op onzen verjaardag een koek op den bovenarm gebonden, waar we niet weinig trotsch mee rondliepen, tot we bezweken voor de verzoeking van nog inniger gemeenschap.

Bissemstraote. Bisschopstraat.

bîster, bnw. en bw. Bijster. *H(i)ee is glad in de bîster – in de war. Bîster w(i)er – slecht weer, om er geen hond of kat uit te jagen, 'n Bîster klein betjen – 'n heel klein beetje, 't Dût mîn zoo bîster z(i)eer.*

blage, gemeensl. *blagen*. Stout kind, snotneus. *D(i)ee blagen van kinder maakt mîn 't lèven zur. D(i)ee blagen (snotneuzen) dôt al as groote mensen.*

Oost-Fr. in dezelfde bet.

blaksem en blinder. Verbasteringen van bliksem. *Te blaksem! As de blinder!*

blanketsel, o. Schutting van planken.

blavôren, blagôren. Pochen, snoeven. Afl. *blavôrder, geblavôr*. {p. 7}

bleike, znw. m *bleiken*. Bleek. Het bnw. *bleek* wordt uitgespr. als Ned.

blêkes. In mijn jeugd noemden ouden van dagen nog de mazelen met dien naam.

Mnl. *blecke* – vlek. Zie Verdam op: *Blec*.

blekken. Blaffen van honden. (In de stad nagenoeg verouderd.) Het woord beteekent eigenlijk: de tanden laten zien, ontblooten (Franck).

blôd, o. Bloed. *Eerst had ik alles ve(r)spòld, maor nu kom ik weer bî blôd – nu ben ik weer aan de winnende hand.*

blôdjies van kinder. Bloeien van kinders.

***blaok**. Walm. Afl. *bläokerig*, naar den rook smakend.

blond ooge, o. Blauw oog. *'k Zal u 'n paar blondoogen slaon. Ook: blonde (i)eerappels. H(i)ee was n(i)eeet bange vôr 'n blonde schenne, maor vôr 'n ondögend wîf.*

bluisterig. Winderig, 't *Is bluisterig weer. 't Is bluisterig in de lücht.*

Oost-Fr. *blüstern* – heftig und mit geräusch wehen: *de wind blüsterd d'r dügtig in.*

bòd. Boodschap. *Îmand bòd stûren* – ergens van verwittigen.

bok, m. Geitebok. *De sikke mot naor de bok.* Van iemand, die zich zeer veel moeite geeft voor iets, die er vlug bij is, alles in het werk stelt om zijn doel te bereiken of zijn zaak te doen bloeien, zegt men: *H(i)ee zit er op as de bok op de haverkiste.*

bokken. Bukken.

boksch. *Onze sikke is boksch* – moet naar den bok.

boksen. Stilletjes wegnemen, afkapen. *òfboksen. D(i)ee pîpe hei ebokst, hei mîn òfebokst.*
Verg. *kitsen, ratsen, kaaien.*

Oost-Fr. buksen, heimlich wegnemen.

bölken. Loeien; ook: schreien. Zie *grînen*. *H(i)e bölkst as 'n òsse.* Sam. *opbölken*, oprispen.

bolle, bollen. Stier. *Bolkalf*, stierkalf. *H(i)ee (h)ef 'n kop as 'n bolle.* Een jongen met een groot hoofd wordt *bolle* gescholden. Gron. bol. Dr. bul. Fr. bolle. Kil. bolle, bulle. In verwante talen eveneens.

Gron. spreekw. *D'r op anvlijgen as 'n bol op 'n hooiopper.* Verg. *bok.*

bomhòd. Groote hoed, scheldnaam voor iemand met 'n grooten hoed. Zoo iemand roept men na: *Hòd, bierhòd, bòttertonne, kedrîlhòd!*

bónengarde, m. *bónengarden.* Boonenstok.

bonge, m. *bongen.* Draaibare bus, waarin koffie gebrand wordt. Over het woord met de beteekenis: trommel, zie men Ned. Wdb.

bôre. Baar, berrie.

bórendvol. Boordevol.

***börgerije.** Burgerij. *De Hoogere Bòrgerschòle,* H. B. S.

bòs, bnw. Uitsluitend praed. *'k Bin bòs,* zegt iemand, die alles verloren heeft. Iemand: *bòs maken, krîgen* (bij het spelen); *b. èten, drinken* (zóó, dat er niets overblijft).

bòsselen. Borselen, loopen, beenen maken, *Í mozzen de jonges z(i)een bòsselen, tu de d(i)eender ze achternao zat.* Verg. *gîspelen* en *geiselen.*

bot, o. *botten.* Verkl.w *biütjen*, zoowel van het woord in de bet. van: been, als van: visch en stoot. *Ik kan u n(i)eet dragen; ik heb 'n bot in 't b(i)een,* zegt men tot een kind, dat dwingt om gedragen te worden. *Biütjen* in de bet. van *stoot* is een woord uit de taal der jongens. *Tò, geef mîn is 'n biütjen!* wil zeggen: leg je knikker of knoop eens zóó, dat ik door met den mijnen tegen den muur te *botten* (zie op dat woord) den uwen òf raak, òf er zoo dicht bij kom, dat ik den afstand tusschen beide kan *spannen* (zie op {p. 8} dat woord). Wvl. *But* = stoot van een marbel of bonket tegen een anderen marbel of bonket.

bóter–melk–kaas. (Op zijn Holl. uitgesproken). Een kinderspel. Op een lei wordt een vierkant in 9 gelijke kwadraatjes verdeeld. Een der spelers plaatst kruisjes, de andere nulletjes. Gelukt het een van beiden drie nulletjes of drie kruisjes op één rij te krijgen – ieder zet op zijn beurt – dan roept hij: *bóter–melk–kaas* en heeft gewonnen.

Gron. hok–stok–blok.

botram. Boter luidt in het D.: *bòtter.*

botten. Stooten, stuiten. Met knikkers, knopen enz. tegen hout of steen stuiten. Men „bot” met een knikker tegen een steenen paal of muur, zoodat de knikker terugstuit, met de bedoeling zoo dicht bij den knikker van één der vorige spelers te komen, dat hij den afstand daartusschen spannen kan. De bespannene moet dan een knikker (kuis) in den pot leggen. Is de pot voldoende gevuld, dan wordt „op den pot gebot.” Hij, wiens kuis in den pot valt, wint den geheelen inhoud. Ook b.n.w. = beenen. *'n Botten knoop.* Ook z.n.w. = beenderen. *Garrît hef 'n hondengelöf; hi hef l(i)eever 't vleis as de botten.*

bòtteren. *'t Wil n(i)eet bòtteren* = het wil niet gelukken, *'t Kan mîn niks verbòtteren* = het kan me niets schelen.

botvilder. Stomp mes. *Dat mes is 'n echte botvilder, î kònt er op u gat op nao Käolen rîjen.*

bouw(b)ien. Een been waarvan de voet binnenwaarts wordt gezet, alsof de eigenaar zijn leven lang achter den ploeg in de voor geloopen heeft.

bouwen. Ploegen.

bouwmeesterken, mv. *bouwmeesterkes.* Wipstaartje.

baoven òf onder. Kruis of munt op de oude centen.

Limb. Haan en plaat. W. Kw. letter en leeuw.

brandgat. Bijt in het ijs.

breef. Brief. Tegenw. meer: *br(i)eef*.

Brèmen. *Hi is zoo wîs as 't schîthûs van B.* (elders met toevoeging van: dat vanzelf leeg liep, of: dat van louter wijsheid inviel.)

brikken. Kinderen, kleuters.

brîjen. Brouwen (met de stem). Sam. *brîjbaord, brîjbek*. Het laatste is een andere scheldnaam voor: Zwolsche blauwvinger.

brao, m. geen mv. Gebraad. Een groot stuk vleesch, waarop de familie tijdens de slacht genoodigd werd. *Wî mot margenaovend bî de bûrman op de brao*. Ook: schrijftafel, bureau. Gron. *brao*, stuk rundvleesch uit de korte ribben.

bròdekes. Aardappeltjes, die men „en robe de chambre” in den pot doet en in olie laat braden.

brommen. Gevangen zitten. *H(i)ee hef al tîn jaor zitten brommen. H(i)ee hef estaolen, nu motte brommen.*

broodoogen. Mond. *Î zôkt met u broodoogen*, zegt men tot iemand, die iets niet kan vinden, schoon het voor de hand ligt.

broodwagen. *Den kûmp bî de broodwagen*, d.i. deugt niet voor soldaat.

brûgem. Bruidegom. *Jan is de brûgem, 'n Zûndag is 't brûl(e)fte*.

brûlefte, v. Bruiloft, 't *Is hier vannacht menisten brûl(e)fte* – de beerput wordt geruimd.

brümmels. Braambessen.

brunebérend, v. Waterkruizemunt (zie bij *krûdmus*).

brunen. Bruine rotting. *Pas op (h)ôr, den brunen st(i)eet achter de dôre!*

brus, o. Schuim. *H(i)ee was zoo hellig dat 'm 't brus vôr de mond kwam. Dat is zeker ôld bier, want daor st(i)eet zon brus op. Brus op zeepsop.* {p. 9}

Ook Limb. O. V. II. p. 214 en Neeritter O. V. III p. 146. Oost-Fr. Brûs-Schaum.

brûzen. Schuimen, bruisen. *Dat bier brûst gud. 't Is zûk geil w(i)eer, dat op 't land alles de grond ût brûst.*

büffelen. Eten, veel eten (van menschen gezegd).

bugligger, m. *bugliggers*. Ook: **bukligger**. Een schip, dat van een beurtschipper de vracht inneemt, die hij zelf niet kan laden. Bij laag water moesten de beurtschippers, als ze op den IJssel kwamen, een deel van hunvracht in een ander schip overladen. Dit laatste heette: een *lichter*.

buis, o. *buizen*. Iemand: 't *buis ût vègen*, of: 't *jak ûtstikken* – iemand duchtig de waarheid zeggen. Zie ook bij *vul*.

buk, m. Buik. Verklw. *Bûksken*.

Ned. boek luidt: *bôk*, verklw: *bôksken*. *Schrîf 't moar op de buk*, dat geld krijg je toch niet.

Ook: *schrîf 't moar op u z(i)eere b(i)een*.

bükkink, m. Bokking. Ook: berisping. *I zôlt 'n bükkink krîgen aj in (h)ûs komt.*

Bükkinksgank. Volksetym. voor: Bokkingshang. Een gedeelte van de straat langs de Haven. Kil. hangh, hanck – rookerij.

bukweite. *Î lûlt maor in de wilde bukweite voort!* Je kletst maar raak!

bukz(i)EEK, bnw. Beursch (van peren). W.VI. buikzuchtte – buikziek, beursch (de Bo).

Oost-Fr. *bûk-sêk*. Nur von Obst gebraucht.

bûl, m. *bûlen*. Buil, zak. *Koffibûl, geldbûl*, enz.

bült. *H(i)ee is mîn zes kuizen bült*, d.i. schuldig.

büngel, m. *büngels*. Houten klos, die springerige koeien of paarden aan het been hebben als ze in de wei loopen. Overdrachtelijk: lastpost. *Mîn bûrman hef ook nôg te zòrgen vôr de kinder van zîn züster; das 'm 'n héle büngel an 't b(i)een.*

Ook: plompe groote jongen, 'n *Héle büngel van 'n jonge*. Het woord is een klankwijziging van: bengel – knuppel.

büntjen. Bontje: gemarmerd papier, dat voor omslagen van boeken gebruikt wordt.

bûr. Boer. Wil men iemand te kennen geven, dat hij naar bevind van zaken moet handelen, dan raadt men hem: *Î mot maor net dôn as de bûren an gûnne kante*; en op den vraag, hoe die doen, geeft men ten antwoord: *zó asset beste kònt*. Een bekend jongensspel is: *de bûr ût nôst*.

bûrroggen, m. *bûrroggens*. Een tarwebroodje van vier duiten. Warme boerroggens waren vroeger een geliefkoosde Zaterdagavondversnapering.

***bûskes.** Vele. *Kuij der daor nog m(i)eer van krîgen? Zékers, nog bûskes. Bî bûskes liepen ze weg.*

bûtenb(i)eens, b.w. Buitenwaarts over rijden op schaatsen. *Kòn î bûtenb(i)eens? Jao, ik kan bûtenb(i)eens en binnenb(i)eens op 't gat vallen*, d.w.z. ik versta die kunst heelemaal niet.

Oost-Fr. bûten beêns.

bûtenmensen. Buitenlui. *Met karmsdonderdag kwammen der vrògger vòlle bûtenmensen in de stad.*

Ook W. Vl., zie de Bo.

D

dag. De dagen der week zijn: *Maondag, Dinsdag of Dinkseldag, Wunsdag, Wonsdag, Wunseldag of Wonseldag, Donderdag, Vrîdag, Zaoterdag, Zündag*. De adv. gen. zijn: *'s Maondes, Dinksdes, Dinkseldes of Dinksels, 's Wunsdes, of 's Wunseldes, Donderdes, Vrîdes, Saoterdes, Sündes*. *'n gróten dag van îmand (h)ebben {p. 10} of (h)òlden*, veel met hem op hebben.

dagens, bnw. en bijw. Daagsch en daags. *Dagens en sündagens. Mîn dagense jas*. Van een klepperman zal men zeggen: *Dagens slòppe en 's nachens lòppe* – daags slaapt hij en 's nachts loopt hij.

dak, o. *D'r is te vòlle dak op 't hûs* wil zeggen: we zijn hier niet vrij genoeg om ronduit te praten; we hebben hier te veel bekijks. In Holland zegt men: huis op 't dak.

dankbaar! hoort men zeggen in plaats van: ik dank je wel! Als een boer zijn geld ontvangen heeft, zal hij zeggen: *dankbaar!*

***da(r)tîntjen.** *Î z(i)et d'r ût as 'n da(r)tîntjen*. Netjes gewasschen en gekleed.

dauwelen. Stoeien, talmen. *Schei tòch ût met dat gedauwel, (met dat dauwelen)!*

Dauwelt nu n(i)et zoo lange, tamé kommî nog te late op schòle.

O.-Fr. dauelen – umherschlendern. *Franck* geeft het woord ook, als dial., met de beteekenis: traag handelen, drentelen.

dauwtrèjen. Dauwtrappen. Men doet het te Deventer op Hemelvaartsdag.

Gron. dautreden of dauwtrappen. Te Leiden doet men het op 2en Pinksterdag.

de, voorafgegaan door *Van*, gebruikt men in plaats van of liever, als demonstrativum in de volgende tijdbepalingen: *Van de zommer, van de winter, van de lente, van den harfst*, Soms ook: *van de margen, van de middag*. In beide beteekenissen van: *aanstaanden* en *verleden* zomer enz. In de omstreken hoort men ook: *van de jaor*. Ook in het W. Vl. zie de Bo op *de*.

dége. Tier, schik. *Onze bûrman zal wel weer nao zîn land gaon, h(i)ee hef hier niks gîn dége. Waorîmme g(i)et Ka üt (h)aar dienst? Och, z(i)ee hef daor gîn dége.*

deijen. Euphem. voor klappen. *Hef Janman zich an de taofel estooten? Géf d(i)ee stòlte taofel maor deijen.*

***deil.** Deel.

dek, o. Stroo- en rietbedekking van een huis.

del, o. Slet. *'n Del van 'n meid, 'n sm(i)erig del.*

dèle, m. Dorschvloer.

dempig. Kortademig. Vooral van paarden, doch ook van menschen gezegd.

den, aanw. vnw. 1e, 3e en 4e nv.

Welken appel wîj hebben, dissent of den? Welken appel is den mooisten, dissent of den. Den wil ik hebben. Den is den mooisten.

In een bekend kinderspel wordt gevraagd: *Pik, pik, pik, waor zal den man staon?* (Klemtoon op *den*).

derretjespéren. Dirkjesperen. Derretje = Dirkje (vrouwen naam).

d(i)eepte. *Ik bin van dage vôr 't (i)eerste aover mîn d(i)eepte ewest*, beteekent: Ik heb van daag voor 't eerst gezwommen, waar ik niet staan kon.

dier, o. Wat groot van omvang is, kokkerd. *Wat 'n dier van 'n appel! Wat 'n dier van 'n nöze hef d(i)ee G(e)tjan* (Gerrit Jan). *Wat 'n dier van 'n haze. Zon dier van 'n kenîne hewe eslacht* (met een gebaar).

dikke. Rijk. 'n *Dikke bur*. Ook Gron. Ook als bijw. v. gr. gebruikt. Voor: groot, ruim. 'n *Dikke dr(i)ee gulden; 'n dikke v(i)eertîn dagen*.

Dinkseldag, m. *Dinkseldagen*. Dinsdag.

dîsel, m. Distel. Zie ook: **zoogedîsel**. Het woord beteekent ook: dissel. *Dîselboom*.

dissent, aanw. vnw. zelfst. gebr. Deze. *Op welke stól wîj zitten op dissent of op den? Dissent zit gemakleker as den (dennent of dent)*.

dòddegetjen. Nestkuikentje, jongste, {p. 11} Benjamin: van vogels en van kinderen gezegd. Gron.: *nustdotje*.

doddei. Dood, als men afvalt, niet meer mee mag doen vóór het spel uit is.

dòddeken. Dotje, lieveling. *Jao, jao, î bint môders dòddeken!*

daoje, v. *daojen*. Traag, lui vrouwensch of meisje. *D(i)ee meid lòp altît net of ze tw(i)ee b(i)eeenen in (i)eene kouse hef; 't is 'n echte daoje*.

dollen. IJlen (van koortslijders). Ook: ondoordacht, zorgeloos, dwaas handelen. *H(i)ee dolt maor zoo wat hen; î kònt gîn wieze dingen met 'm dôn*.

dómen(i)eer, *dómen(i)eurs*. Dominee. *Dómen(i)eer P. Dag, dómen(i)eer! Go(r)sselsche Dómen(i)eer*. Aanduiding van de standplaats van den dominee.

dommen(i)eeeren. Vloeken. *Wat lig d(i)ee vent te vlôken en te dommen(i)eeeren!*

dôn. Geven. *Tô, dôt mîn dat! Wî hebt dat groot van dôn = hoog, groot noodig*. Zie ook: **nî**.

daonig. Danig, zeer. 't *Is van dage daonig heite ewest. D(i)ee menschen bint daonig an de sükkel; altît ister (i)eene z(i)EEK. De dronkende k(i)eerel ging daonig te k(i)eer*.

W.-VI. *danig*, zeer veel, zeer groot uitermate (de Bo).

***doodgemuder(i)eerd.** Kalmweg.

doodvlekke, m, *doodvlekken*. Moedervlek.

doodwagen. Lijkwagen.

doofkaole. Doove kool.

daorantô. Daar aan toe. *Das nòg tût daorantô*. Dat wil ik nu nog over het hoofd zien, daar wil ik nu nog eens niets van zeggen. *(I) heb u centen ve(r)snòpt, das nòg tût daorantô; maor daj d'r nu nòg bì gao jòkken, das hél lélik*.

dôrdôn. Middendoor doen, - breken, - snijden. *Dôt dat stük kôke maor dôr, dan mögî de (i)eene helfte opèten. Ik zal 't in 't bôk wel dôrdôn*. Afboeken.

dóren. m. *dórens*. Eierdoor. *Een ei met tw(i)ee dórens*.

dôrslag, m. *dôrslagen*. Vergiettest.

Limb. doorslag O. V. II p. 215. Ook: Winterswijk.

dracht. Meermalen hoorde ik een ouden heer, als zijn kinderen over *hun* kleeren spraken, zeggen: *Ve(r)gèt n(i)EET, dat u van d(i)ee kl(i)eeeren niks tóhòrt, îlû (h)eb ze maor op dracht*.

drammen of **dremmen.** Drenzen, pruilen, dwingen, op een huilenden toon iets vragen (van kinderen gez.).

Onze Gr(i)EETjen is n(i)EET z(i)EEK; 't is maor drammen ùm in hûs te blîven; 't is 'n drammerig dink.

dreilasse. Naaistersterm: een vierkant stukje goed, dat onder den arm ingezet wordt.

In Holland noemt men het: *okseltje*.

drem. Haast, jacht. *(H)u (h)ei tòch zon drem? (H)eb tòch geduld!*

dr(i)eedûveltjesneigaoren. Zekere plant. Warkruid (cuscuta), kwalsterhout, bitterzoet. Gron. düvelsnaigaorn – kruisdistel.

drinken, ww. en znw. Soupeeren en déjeuneeren.

Jonges, kom gauw in hûs wî mot drinken. Wî heb 't drinken al op. Wî heb al edronken.

W.-VI. drinken – ontbijten (de Bo).

drîtert. Hetzelfde als **bangeschûtert** of **scheitskérel** (zie op dat woord).

drao. Langzaam, traag. *H(i)ee düit alles èven drao; 't is 'n echte draodnègel.*

draodnègel, m. en v. *draodnègels.* Iemand, die traag, langzaam in zijn bewegingen is die alles met tegenzin doet.

Van d(i)ee jonge kan 'k niks gedaon krîgen; 't is 'n draodnègel (Zie ook bij: drao).

dröge. Droog. *Dat brood is zoo dröge as Sündeklaos zîn gat.* {p. 12}

drögist. Het bijv. luidt: *dröge.* Zoo ook: **drögerîjen.**

dröghekke, o. Droogrek.

dronkend. Evenals in: *nakend,* hoort men in dit woord een parag. *d.* 'n *Dronkende kérel.*

H(i)ee was dronkend.

drümmel. Dreumes.

dübbeltjesmande. Een mand van ± 20 l inhoud (die vroeger bij de mandenmakers een dubbeltje kostte).

düchten. Dunken. *Wat dücht u daorvan? Mîn dücht dat 't zoo wel kan. Tu düchtte mîn. Tu hef mîn edücht.*

dudeldop. Slaapkop, luilak. *Bèter 'n krégelkop as 'n dudeldop.*

Gron. doedel = nachtmuts van bont katoen.

In Dev. zingt men een langslaper toe:

Slaopkop, dudeldop,

St(i)eeet vör half négene n(i)eeet op,

't Hündjen zal u bîten,

't Ketjen zal u beschûten.

dûker. *Te dûker!* = te duivel, drommels!

Te dûker en gîn ende, versterking van het bovenstaande.

dümmelig. Dommelig, dom, kindsch. *H(i)ee is lange n(i)eeet dümmelig; 't is 'n vule rötte.*

Grootvader is nòg wel gezond, maor h(i)ee wöt wat dümmelig.

dûpo. Depôt van een regiment. Een klein ventje noemt men wel eens: 'n *Manaap van dûpo.* (In: *dûpo* valt de klemtoon op de eerste lettergreep.)

dûrabel. Duur, wat veel geld kost. Ook Gron. duraobel. Ook N.-Br. en O.-Fr.

dûrak. Lichtekooi.

dûren. Blijven, harden, 't *Wier mîn in hûs te benauwd: ik kon d'r n(i)eeet m(i)eer dûren.*

dus. Dof, slaperig. *Ik schei ût met lèzen; 'k bin zoo dus.*

dûsteren. In 't *dûsteren* = in donker.

In 't dûsteren is 't gud flûsteren, maor slecht vlooiën vangen.

dütte, v. Van een meisje boven de 28 jaar zegt men: *z(i)ee hef de dütte d'r op.* Men weet, dat de gangbare achtentwintigen een dut of deuk hadden.

Gron.: de klop is t'r op, d.i. ze is de 28 gepasseerd.

dûve. Duif. *D(i)ee zîn geld wil z(i)een stûven, mot koopen tabak en dûven.* Zie ook: **stûven.**

dwa(r)s, bvnw. en bijw. Nurksch, die altijd tegen het heil in wil. 'n *Dwa(r)se k(i)eerel.* *D(i)ee vent is altîf dwars. Î zit mîn altîf dwars = ge spreekt of werkt me altijd tegen. Dat hûs zit mîn dwa(r)s in de mage.*

ebbedink (eig. Hebbedink), o. *ebbedingen*. Ding, prul. *Wat hei daor vôr 'n raar ebbedink? Hei daor wat moois? Och né, 't is maor zon ebbedink.*

ebbert. Egbert.

(i)eerappel, m. (*i)eerappels*. Aardappels. (*i)Eerappels!* was ook een uitroep, een soort van krijgsgeschreeuw bij het uitdeelen van klappen in het spelletje: “*de bûr út 't nôst*”. Zie: *négenwèkers*.

(i)eerbèze, m. (*i)eerbèzen*. Aardbei.

Ook W.-VI. Zie: de Bo.

(i)eerlinks, bw. en bnw. Werkelijk, inderdaad. *Jentjen had gîn sùkelasîgaartjen maor 'n (i)eerlinkse sîgare in 't höfd. Is 't gekheid of (i)eerlinks? Z(i)ee vòchten út (i)eerlinks. Schei nu út met dat gestuj; tamé wòt 't nòg (i)eerlinks. 'n (i)eerlinkse ve(r)k(i)eering, publiek engagement. Spölle wî út gek(h)eid of út (i)eerlinks?*

Gron. eerlieks.

eeuwigheid. Zie: *amen*.

effentjes, bw. Even. *Kom is effentjes hier!*

eigengereid, bnw. Zelf gesponnen. Eng: homespun; eigenwijs. *Eigen-{p. 13}gereid linnen. 'n Eigengereide k(i)eerel.*

eigens. Zelf. *Ik zal d'r eigens maor is nao tô gaon. Dat is van mîn eigens. D(i)ee wagen lòp haost van eigens.*

eigenste, bnw. Zelfde. *'t Eigenste bôk van gisteren. Dôt 't eigenste nòg is weer.*

eindelek, bw. Eigenlijk. *Mîntjen is eindelek (eindelek ezegd) nog 'n stük nichte van ons. 'k Gelöve eindelek daj mîn vôr 't lepken hòt.*

Ook Ned. Bet. O. V. II p. 84.

eiselek. IJselijk. Geheel overeenkomstig de afleiding wordt dit woord met *ei* uitgesproken.

ék, vr. Eikenschors. Samenstellingen: *ékmòlle, ékschûre, ékwèger, ékmûlder, boomék, akkermaolsék.*

ékertjen of **ékhörentjen**. Eekhoortje.

ekster. Ekster. Deze *è* wordt veel meer gerekt dan in het Ned.

elks. Elk. *Géf elks 't zînde. Aj 'n groot hûshòlden en weinig ve(r)dînsten heb, is 't 'n tur elks 't zinde te géven*, d.i. niet in schulden te raken, eerlijk man te blijven. Verg. *misschîns*.

elsem, m. *elsems*. Els, schoenmakersgereedschap.

empe, m. *empen*. Mier. Ook de naam voor een korzelig stijfhoofdige kind. Een mierennest heet *'n empengat* of *'n empennòst*. *'n Empe* of *empensta(r)t* is ook: een kribbig kind.

empig, bnw. Kribbig, korzelig, koppig (vooral van kinderen gezegd). *As Jenneken met andere kinder spòlt ister voort armude; z(i)ee is altîf èven empig.*

en. In den bijzin hoort men nog vaak dit ontkenningwoordje. *Ik gelöve dak 't n(i)ee en dô. Zekt maor dak n(i)ee en komme. Bèter d(i)ee n(i)ee 'n wil as d(i)ee n(i)ee 'n zal.*

H(i)ee weet 'n ens n(i)ee hu late of 't is. Luie stinkerd daor î n(i)ee 'n loopt! Die je bent!

Ook dubbele ontkenningen komen veel voor, bv.: *Ik heb 'm nog nooit n(i)ee eglöfd. Ik heb nargens gîn m(i)eer (h)ékel an.* Niet beschaafd.

en, voorz. *'n Zündag, 'n Maondag* enz. beteekent: aanstaanden of verleden Zondag, Maandag. Mnl. *en*, voorz.

ende, o. *enden*. Eind. Van iemand, die graag alles alleen wil hebben, zegt men: *H(i)ee is n(i)ee beg(i)eerig, maor h(i)ee hef graag 't middelste met de beide enden. Wat drommel en gîn ende! Gaot zitten en gîn ende!* Uitroepen van verwondering. *Van ende tüt wende.* Van het eene eind naar het andere.

Bî 't ende hebben – bij de hand hebben. *Wat hei nu w(i)eer bî 't ende?* Waar ben je nu weer aan bezig? *Tóne is gîn timmerman m(i)eer; h(i)ee hef nu wat anders bî 't ende. Í mot ook altîd*

zoo wat bî 't ende hebben – (klem op *wat*). Ge moet ook altijd dingen doen, die ge liever moest nalaten.

enk, m. *enken*. Akker. Meestal gezegd van een aanzienlijke oppervlakte bouwland. Zoo had men o.a. te Deventer: *den légen enk*, d.i. al 't land van de stad tot de Platvoet.

enkeld, bnw. en bw. Enkel, 'n *Enkelde k(i)eer (enkeld) kom ik ter*. *Enkeld* staat ook tegenover: *diïbbeld*.

ens. Eens. Voor: *n(i)eet ens*, zegt men: *ens n(i)eet*. 't *Is ens n(i)eet waar*. *Í binter ens n(i)eet ewest*.

epsepötjen. Kniestukje van een varken.

esselink. Een op spiering gelijkend vischje, dat men in den IJssel vangt en als aas gebruikt.

èvenòlder, m. *èvenòlders*. Evenouder. *Wî heb samen nòg op schòle egaon; wî bint zoowat èvenolders*.

In Gron. alleen van jeugdige kinderen gezegd. {p. 14}

évenwels. Evenwel, vooral als modaal bijwoord gebruikt. *Okke (of ik) 't 'm al verb(i)eeje, 't gef mîn niks, h(i)ee diit 't èvenwels tòch*.

ève(r)dasse, m. *ève(r)dassen*. Hagedis.

eweg. Weg. Mnl. enwech. Eng. away.

F

***falî**. *H(i)ee krig op zîn falî*. Een pak slaag.

feile, m. *feilen*, dweil. Ook bij Hooft e.a.

Gron. fail, faile.

feitel, m. *feitels*. Servet. Het woord wordt weinig meer gehoord; Voor vrouwenhalsdoek van servetgoed werd het vroeger vooral gebruikt.

fenint, o. Venijn, vergif. Ook verzwering uit aanraking met vergif ontstaan. *Onze bòtterbûr hef fenint an de vinger, misschîns van 'n èvedasse*.

fetûten, alleen in het mv. geb. Kuren, kunsten. *Wat bint dat nu vör gekke fetûten?*

Gron. vertuten. O.-Fr. fituten.

fideldans. St. Vitusdansen.

fif, bnw. Levendig, vlug. Bij Wolff en Deken: *vif. 'n Fîf ventjen* (zoowel lichamelijk als geestelijk). *H(i)ee is zoo fif*, vlug bij de pinken. *Tînes is fif op de schaassens, op de b(i)eeenen*.

fikken, alleen in het mv. gebr. *Ak u in de fikken krîge, menneken! Al waj in de fikken krîgt mot kapòt* (tot een vernielal gezegd). Verg. *kladden, spîzen, klauwen*.

***fikse**. Feeks.

filette, m. mv. *filetten*. Welriekende anjelier.

Gron. fielet.

fîn. Fijn, spits. *De Fînen*. (Gereformeerden). In de bet. van "mooi" wordt dit woord *fein* uitgespr. *Wat bîj vandage fein! Nu, das ook fein*.

fine. 'k (*H*)eb 't wark in 't *fine*, d.i. voltooid.

fisterig, bnw. Huiverig.

fiste(r)t, m. *fisterts*. Kleumer. *Dòrvî gîn snéballe te gooien, kòldfistert?* Ook: gevoel van kou, huiverigheid. *Kom, gao maor is nao bûten, dan kui de fistert d'r is òffjagen*. Ook een soort vuurwerk, nl. een sisser, die geen klap geeft.

***fitse**. Rijwiel. De naam "fitse" zou het eerst in Deventer gebruikt zijn.

fîtsken of **fîtsken**, o. Beetje.

'n *Hél klein fîtsken bòtter, melk, tabak*, enz. (weinig gebruikt voor dingen die geteld of met een lengte- of vlaktemaat gemeten worden).

fizé, m. *fîzés*. Rotje, voetzoeker, die met een knal uitgaat. Fr. fusée, vuurpijl.

fladder. Flarde. *H(i)ee zütter zoo schobberig út; de fladders hangtem bi 't lif.* Metath. van: *flarde.*

***fladders** = flodders. Dingen van geen waarde.

flambózen. Frambozen.

***flappen.** Jongensspel met drijftollen, die, opgegooid, met den vlakken kant in een papje (b.v. modder) moesten blijven steken, in welk geval de opgooier winnaar was.

fleksken, o. *flekskes.* Plakje, sneedje. 'n *Fleksken brood, kôke, kéze, spek,* enz.

fleppen. Drinken, zuipen. *H(i)ee hòldem tégenswoordig arg an de lippe; h(i)ee is daonig an de flep.*

An de flep wèzen, schertsend voor: diarrhee hebben.

Ook plat: coire.

flink! Uitroep van een knikkeraar, die weer van het park (meet) begint.

flodder. Opedirkt meisje, zonder degelijkheid.

floddermütse. Muts met slappe voorstrook, tegenover: knipmuts, kornet.

Gron. floddermuts – die over de {p. 15} gouden of zilveren kap wordt gedragen.

flûs. Vlies, 'n *Windei hef gîn baste maor alléne 'n flûs.* 't *Hef vannacht evróren; daor lig 'n flûs op de grefte.*

Ook: Stadfr. O. V. II p. 177.

fochelen. Te ver naar voren, niet op de meet beginnen. Bij het knikkeren hoort men telkens: *N(i)et fochelen! Í fochelt!* (speelt valsch).

fökseeren. Forceeren, dwingen. *Aj 't n(i)et graag dôt, moj 't maor laoten; 'k wil u n(i)et fökseeren.*

foksen. Slordig aan elkaar naaien. *D(i)ee naod moj weer lòstarnen; î (h)ebt de bul maor zon betjen an mekare efokst.* Zie ook: **tonneken.**

Ook plat: coire.

fondement. Onderste deel van den rug. *D(i)ee iuppelman strûkelden op 't steiger, kwam op de st(i)eenen neer en is zîn heele fondement út mekare evallen. Onze Jentjen is zoo branderig; zîn heele fondementjen is rauw.*

foos. Voos.

fòrsî. Kracht, force. *Met fòrsî îts dôrzetten. Met fòrsî argens tégen an loopen of stooten.*

fotse, dim. **fütsken** (zie dat woord). Dotje, bosje, wisch. 'n *Fotse peerdehaor.* 't *Gaoren zit in de wierde; alles zit an (i)eeene fotse.* Ook: mannelijke genitaliën.

frikkedillen. Een onbekend gerecht. Als de kinderen thuis komende, vragen: *Môder, wat ète wî?* dan krijgen ze vaak ten antwoord: *Frikkedillen, jonges!* Het woord bet. eig. gehakt (fricadella).

frommes. Plat voor vrouwmensch.

'n *Gemén frommes.* 'n *Knap frommes.*

fukepòt. Rommelpot. Te Deventer worden de foekepotten gemaakt van een bloempot, halfvol water, waarover een blaas. In de blaas is 'n stuk riet bevestigd. Te Deventer zingt men bij de muziek van de foekepot:

'k Heb zó lange met de fukepot eloopn,

'k Heb gîn geld iim brood te koopn;

Annebakkerei! Annebakkerei!

Geef mien 'n centjen, dan gao 'k vôrbei!

Regel 3 ook: *Fukepotterei,* herhaald.

Ook Geld. en Limb. O. V. II p. 217. Neeritter: foekespot. Ook Gron.

fup, v. Kracht, fond, degelijkheid, energie. *De fup ister út,* zal men van iemand zeggen die naar lichaam of ziel vervallen is. Van onsolide stof zegt men ook: *Daor zit gîn fup in.* Dit ook bv. als een bal of blaas niet goed is opgeblazen, niet stevig genoeg is.

Ook: N.-Br. O. V. I. p. 203.

futeren. Brommen, knorren, opspelen, aangaan. *Vader zal wel futeren ak zoo late in hûs komme. D(i)ee baas lig altît op de knechs te futeren.*

Afl. gefuter. Ook Gron. en Limb.

fûtsken. Dotje, propje, wischje.

'n *Fûtsken sîjet, p(î)eerdehaor, tabak, stroo, enz.*

G

gaaien. Loeren, gluipen. *H(i)ee lòp altît te gaaien òfter ook wat te snôjen valt. W.-VI. gaaien – met open mond staan kijken, dwaas rondzien (de Bo).*

gaapgarrît. Zie: *Garrît.*

***gaddarrî.** Bastardvloek. *Ajakkes.* Afkeer aanduidend.

gadde, m. *gadden.* Gard. Vooral in de sam. *visgadde, boonengadde, lîmgadde* of *lîmgeddeken.*

ganks, adj. aan den gang, op gang. *Wî bint al w(i)eer v(i)eertîn dagen ganks. De alózzîmaker hef mîn klòkke w(i)eer ganks emaaft.*

garfkamer. Kerkekamer, consistorie-{p. 16}kamer. Mnl. *gerwecamere* – kamer, waar de geestelijke zich voor den dienst gereed maakt of kleedt; van *gerwen, garwen* – gaar, klaar of gereed maken.

Garrît of **Gait.** Gerrit. Ook wordt die naam gegeven aan een kraai. Als men een kraai eten wil geven, dan zegt men: *Gaap, Garrît!* Zoo werd *Gaapgarrît* een schertsende benaming voor: mond. 'n *Mense mot al wat dôn iim de Gaapgarrît lös te (h)olden.*

garve, m. mv. *garven.* Een bos koren, schoof.

gaste, m. mv. *gasten.* Een zestal met de koppen tegen elkaar opgezette schooven. *De røgge st(i)eeft al an de gaste.*

gasterig, bnw. Vuil, garstig (van spek). *D(i)ee vent is altît èven gasterig* (in woorden of daden).

Gron. – galsterig – rans – garstig.

gastert, m. mv. *gasterts.* Vuilnik, smeerlap (in woorden of daden).

gat, o. mv. *gatten.* Aars. *Wî mozzen 't gat iit den haok loopen,* d.i. ons zeer haasten. *Î vraogt mîn 't hemd van 't gat* – ge vraagt me meer dan ik kan of mag zeggen.

Das in mîn gat, zei pòtlèpel – dat heb ik weer binnen; dat is een meevallertje.

gatvl(i)eege. Van een pedanten parvenu zegt men: *H(i)ee (h)ef last van gatvl(i)eege.*

gavel, m. mv. *gavels.* Hooivork.

gebed. *Tønnes hòlt van 'n kò(r)t gebed en 'n lange metwò(r)st,* d.i. hij houdt van een goed leventje.

gebrekkelek, bnw. en bw. Gebrekkig. *D(i)ee stimpert is mank en schèl; h(i)ee is arg gebrekkelek.*

Dat menneken kan nog maor gebrekkelek lèzen. Ook Gron. en Ned. Bet. O. V. II, p. 85.

gebraoken. Gebroken, een breuk hebbende. *Jan Willem is òfekòrd vôr de dienst; h(i)ee is diibbeld ebraoken.*

gedô, o. Drukke, bezitting, zaak.

Wat is dat hier tòch vôr 'n gedô?

D(i)ee man hef n(i)eeft ongelükkig ebûrd; h(i)ee zit nu op zîn eigen gedô. 'n Groot gedô heffe n(i)eeft; h(i)ee wont maor op 'n kättersplaatse.

***gedommeind.** Stevig, van je welste. *H(i)ee krég 'n stankjen, dat gedommeind was.*

geiselen. Geeselen.

Hei (h)ier 'n hond z(i)een geiselen? zegt men tot hem, die ons te zelden komt opzoeken.

Ook: hard loopen. Verg. **gîspelen.**

Î mozzen de jonges z(i)een geiselen tu de d(i)eender ze achternao zat.

geiselpaole. Geeselpaal, een boom die van alle takken beroofd is.

geld. Wat de uitdr. *zîn geld tellen* soms beteekent, zie men op: *meiwòrm*.

geldig. Prijshoudend. *De bòtter is 'n Vrîdag nògal geldig ewest; kommende wèke zal ze nog geldiger wèzen.*

gèle zücht, v. Geelzucht.

gelik an. Gelijk in. *Daor hei gelik an.* Verg. *zin an, trek an.*

gellig, bnw. Geel (van gelaatskleur).

Wat züt Janóme d'r gellig út; 'k gelöve stellig datte wat onder de léjen hef.

gemak, o. *Met gemak* = langzamerhand. *'t Is zoo wat tît; mîn dünt wî mozzen met gemak maor gaon.* Verg. *manges*.

***gendach.** Goedendag. *H(i)ee zei ons n(i)et ens ge(n)dach.*

genélen. Garnalen.

gengelen. Lanterfanten, straatslijpen, langzaam en lang lopen. *Hef Jan w(i)eer den hélen middag dôr de stad loopen gengelen? 't Is toch 'n gengelaar? Dat gegengel (of gengelen) kan 'k n(i)et volhòlden; laowe wat anstappen.*

genne. Gene, gindsche. *An genne of {p. 17} an disse kante?* Ook: *Günse*.

genoch(t). Genoeg.

gepronnev(i)eerd. Verbastering van: gepromoveerd. Uitmundend, knap; ook zelfst. gebr.

H(i)e is gepronnev(i)eerd in 't teikenen; (of: tékenen zooals men tegenwoordig zegt).

Das 'n gepronnev(i)eerden – uitmundend in zijn soort.

gerezzelev(i)eerd. bnw. bw. Resoluut, kloek, vastberaden. *Iets gerezzelev(i)eerd zeggen,* bet. iets met kracht van overtuiging zeggen. *'t Is 'n gerezzelev(i)eerden – hij is kloek en vlug ter daad.* *Ook wel: *Gerizzelev(i)eerd.* Een g. man op een g. toon = gedecideerd.

gésem. Pafferig en bleek. *Wat züt d(i)ee vent d'r altîd g. út!*

geslüns, o. Ingewanden van dieren.

gespel of gepsel, m. mv. *gespels* of *gepsels*. Gesp.

gestao van staon, evenals *gedô* van *dôn*. *Dat gestao begint mîn de kèle út te hangen.*

getûg, o. Tuig. *'t Getûg van 'n p(i)eerd = p(i)eerdetûg.* W.-VI. getuig – peerdetuig (de Bo).

gevaar = paard en wagen. *Bij te vôte in de stad òf met gevaar?*

gevaor. Gevaar (danger).

geweld. *Van geweld* – geweldig, vreeselijk, verbazend. *H(i)ee zet 'n mond op van geweld akkem wassen wil. Ik heb 'n tampîne van geweld. 'n Règen van geweld* of van: *wonder en geweld.*

gewichten. De stelen van de geveerde bladeren van den acacia. De kinderen maken er bezempjes van.

géze. Dom, onnadenkend meisje. *Wat bîj tòch 'n géze; î valt haost aover 't stòffer en blik en z(i)et 't nòg n(i)et.*

gezaojen. Gezoden. *Gezaojen melk,* soort van pap. (*Gleitand*.)

gîbelen. Gîchelen. Ook Gron. Zie Ned. Wdb. onder *guichel*.

gier, o. mv. *giers* of *gieren*. Uier van een melkgevend dier.

gîspelen. Hard lopen, beenen maken. *Of de jonges gîspelen können, tu ze den grönen* (buitendiender) *zaggen ankommen.* Verg. *bòsselen*.

glad. bnw. duidelijk, vanzelfsprekend. *Das nòg al glad* – dat wil ik graag gelooven, dat spreekt van zelf.

glazewippe(r)tjen. Smallijvige drijftol.

Zie over drijftollen mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 13 Juli 1894.

gleitand of **gluitand,** m. mv. *gleitanden* of *gluitanden*. Snijntand van een rund, waarmede de jongens in mijn tijd speelden.

Dat in het Deversch *ij* als *î* klinkt is bekend. Uitzonderingen zijn: glijtand, schijtskerel, woestijn, een rare sijs, zwijn(-jak), lijs, rijschaaf, ijselijk, karwijzaad, rijzen (neervallen), soms ook *rîzen* uitgesproken en misschien nog 'n paar andere.

gljbane. Sullebaan. Wie een kras op de baan maakte bij het glijden, moest de baan kussen.

***glimmert.** Politie-agent.

glimsm(i)eer, o. Schoensmeer. *Glimsm(i)eerbo(r)sel* en *poetsbo(r)sel*.

glîve, v. Gleuf, reet.

glôïendig, bnw. en bijw. Gloeiend.

glória. Een groote kool in de stoof. *Nu, î heb mîn nòg al zon glória in de staove edaon, ik kan der de vòten n(i)et op lîjen.*

Zie ook: *kochel* en *Janûari*.

glupert, m. mv. *gluperts*. Iemand, die *glups* is, zie aldaar.

glÛppe, m. mv. *glÛppen*. Gulp van een pantalon. Fri. *glupe* - kier, opening. Het Ned. woord: *gulp*, is van ons woord waarschijnlijk een metath.

glups, bnw. en bw. Verraderlijk, onverhoeds, valsch. 'n *Glupse k(i)eerel. Îmand glups anpakken. Glupen,* beteekent eigenlijk: door een glup of kier zien; vervolgens: heimelijk, onverwachts iets doen.

gòdganselek. Godgansch. *Den gòdganseleken dag.*

gòdsbarmelek, bvn. en bw. Erg, {p. 18} hevig. *Ik heb 'n gòdsbarmeleke tan(d)pîne. H(i)ee kan zó gòdsbarmelek l(i)eegen, vrèten. H(i)ee blif zó gòdsbarmelek lange ût.*

gommenikkend! Drommels! Gossiemeine! (basterdvloek).

gaonde. *Op gaonde b(i)eenen,* op de been, niet bedlegerig. *Mannes is nòg wel op gaonde b(i)eenen, maor h(i)ee is tòch niks gud. Hendríke is vòlle bèter; z(i)ee is al weer op gaonde b(i)eenen.*

gâote (ò eenigszins gerekt). Goot. Ook wordt zoo genoemd het vertrek, waarin de boerinnen wasschen, plassen en karnen. *Op de gâote* – in bedoeld vertrek.

grammîterig bnw. netelig, kitteloorig. Een neetoor wordt wel eens: 'n *grammîterd* genoemd. Ook plat: slecht uitzierend, alsof men een ziekte onder de leden heeft.

Wat zût d(i)ee vent der tégenswoordig grammîterig ût.

Gron. grammietig.

gravelig. bijw. v. gr. Gruwelijk, in hooge mate. *Wat kui tòch gravelig l(i)eegen, zupen, enz.!*

grefte, m. mv. *greften*. Gracht.

grens, o. *Argens 't grens an hebben* (of *an îmand*) – ergens het zuur (het mier) aan hebben, aan iemand een hekel hebben.

grépe, m. mv. *grépen*. Mestvork, greep. 't *Is net, of z'u de grépe vòrhòlt (tòhòlt) asse u van de karke praot.*

grînderig. Vooral van het weer gezegd: somber, betrokken, onaangenaam. Ook van menschen en kinderen.

grînen. Schreien.

Schreien wordt ook genoemd met een der volgende ww.: *jenken, sjenken, sjanken, blèren, lippen, brüllen, snötteren.*

Spreekwijze:

D(i)e waogt d(i)ee wint,

D(i)ee ve(r)spòlt d(i)ee grint.

grîuwel. *De grîuwel, grîzel, g(i)et mîn aover de grauwel, grazzel,* bet.: Ik huiver (bij het vernemen van iets ijselijks, of bij de gedachte daaraan). Ook wordt het gezegd, wanneer men rilt van de kou of bij het hooren van een onaangenaam geluid, bv. het scherpen van een zaag.

grobbedegrabbel. Te grabbel.

Jonges, loop! Ik gooie disse kuizen in de grobbeldegrabbel.

Gron. gribbelgrabbel.

grôj. Groei. *Ik kan d(i)ee boomen maor n(i) eet an de grôj krigen. Jan hef de vrouwe weer an de grôj* (in blijde verwachting).

grôjen. Groeien. *Argens in grôjen*, beteekent: er zich in verheugen, met de bijgedachte van: leedvermaak. Nagenoeg hetzelfde als:

grommen. Vuiltjes, die op een drank of vloeibare spijs drijven.

***grommen**, w.w. = brommen; als znw.: kinderen. *D(i)ee k(i)eerel hef effentjes zeuven grommen.*

grôn, bnw. Groen. *D(i)ee vent is mîn grôn op 't buis of op 't lif*, bet.: Hij is mij slecht gezind, hij zal mij zeker kwaad doen als hij zijn kans schoon ziet. Verg. **vul**.

grond, m. *De grond zôken*. Zie het voorbeeld bij: **abbedudas**. *Aj u bî de grond (h)òld*, (nederig blijft) *kui nooit vólle dalen*.

grondbét. Bij het visschen zegt men van iemand, wiens vischhoek over den grond sleept, zoodat het dobbertje net doet alsof hij beet heeft: *H(i)ee hef grondbét*.

gronderig. Grondig. *D(i)ee (i)eerappels smaakt gronderig*, d.i. naar den grond.

grônen, m. Zoo heette in mijn jeugd de agent van politie, die buiten de poorten dienst deed. Hij werd zoo genoemd naar de kleur van zijn bovenkleederen.

groot van nöden – groot noodig.

Ook: *groot van dôn*.

groot is ook een term bij de zuivel- {p. 19} bereiding. *Ik heb de bötter groot* – ik heb de melk voldoende gekarnd, de boter is er uit.

grootte. *In 't grootte*. In hooge mate, erg, ongeloofelijk. *'n Prezente datte ekrégen hef! 't Is dan in 't grootte! Né, maor 't is in 't grootte zó as dat jüngesken al in de bíbel kan lèzen!*

grootte boonen. Tuinboonen.

grootvader. *Î heb u grootvader de oogen ûtetrap*, zegt men tot iemand die s.t. aan zijn schoenen heeft.

gräolen. Groeien, leedvermaak hebben. *H(i)ee gräolt in mîn ongelük*. Afl. *gräoldert*.

graopen. Schrapen. *H(i)ee graopt alles nao zich tô*. Afl. *graopert, graoperig*.

grôsnikke. Grasnek. Scheldnaam voor een boer.

gräozen. Groen goed eten. *H(i)ee hòlt zó van gräozen; 't is zon gräozer*. Ook N.-Br. O. V. I, p. 205.

grüppe, m. Greppel. Ook Gron.

guchel. Iemand (vooral een meisje of vrouw) die altijd *guchelt*. Sam.: *guchelkonte*.

guchelen, hetzelfde als *gîbelen*.

Zie Ned. Wdb. onder: *guichel*.

gud. Met dit woord maakt men de volgende speling.

Vraag: *Hei gud eslaopen?*

Antwoord: *Jao*.

De vrager zegt dan: *Dan kui vandage met de pak gaon*.

günst. Vaag, vettigheid van den grond. *Dat land is glad ûtebûrd; daor zit niks gîn günst meer in*. Ook: *gons(t)*.

***günst.** Lieve tijd, daar is hij al. *Günst, daor is e al!*

günter of **daor günsent**. Ginds.

Ook W.-Vl. (de Bo).

gûren. Rijzen, neervallen. *D(i)ee zòlder gûrt dôr* (omdat de planken niet aan elkaar sluiten). Bij het laden van koren moet men voorzichtig te werk gaan om het *gûren* der graankorrels te voorkomen.

güzze. Guts. Ook: een soort van grasmusch, meestal verbonden met het bnw. *gèle*. *'n Gèle güzze*. Het laatste is ook een scheldnaam voor iemand met een gele huidskleur.

halfscheid, m. Helft, in alle beteekenissen. Ook wordt gebruikt: *helefte*.

Ook Limb., Geld., N.-Br. en O.-Fr. Kil. *helfscheede*.

hals, m. Dit woord hoort men vaak gebruiken voor keel of nek: *'n Stîven hals. Pîne in den hals* (keel). *Z(i)ee kon gîn kôpken koffî dôr den hals krîgen; 't wòl maor n(i)eeet vot. H(i)ee hef 'n gräotjen in den hals.*

hangen. *Hangen hef gîn haost*, zegt hij, die naar zijn zin te veel wordt gejaagd, aangepord.

hank. Zie *ank*.

hanse, m. mv. *hansen*. Handschoen. Wanten noemt men *vusthansen* (tegenover: *vingerhansen*).

hansje-m'n-knecht. Zeker kinderspel.

De kinderen gaan op een rij zitten op twee na, de acteurs: een heer en een knecht. De heer vraagt fluisterend aan elk der kinderen, wat ze wenschen te hebben. Daarna zegt met luider stemme:

De heer: Hansje mijn knecht!

De knecht: Wat blief, meneer?

De heer: Haalt er me dit is uit, haalt er me dat is uit, haalt er me (bv.) den gouden sleutel eens uit!

Nu moet Hansje het kind aanwijzen, dat "een gouden sleutel" gewenscht heeft. Gelukt hem dit niet, dan vraagt de heer iets anders. Dit gaat zoo voort tot alle kinderen "er af" zijn.

Gron.: Hans-mien-knecht. (Molema.)

hapsch(i)eere. Grootbek. *Wat 'n hapsch(i)eere van 'n wîf is dat!*

ha(r)den. Duren, uithouden. *Ik kan 't {p. 20} hier n(i)eeet ha(r)den; 't is mîn te kòld, te warm, te driik, te saai, enz.*

ha(r)denbarg. In de uitdr.: *D(i)ee lû bint van Ha(r)denbarg*, d.i. Schraalhans is bij hen keukenmeester; het zijn slechte betalers.

ha(r)dstikken, bijw. v. graad. Vooral bij dood en doof.

ha(r)dstikken dood – mordsdood.

ha(r)dstikken doof – kanondoof.

Gron. hardstikkend. Ned. Bet.: hardstikke.

harfst, Herfst. Van iemand, die alles donker inziет, zegt men: *H(i)ee is bange vôr 'n heiten harfst* (*d(i)ee nooit kümp*, voegt men er soms bij).

harmeltjen. Hermelijntje.

harpen. Zuiveren van koren over een schuin staande zeef, *harpe* genoemd.

havinge. Haven (weinig meer in gebruik). Ook op oude kaarten zag ik dit woord, o.a. die van het beleg van 1578. Zie Overijs. Alm., 1839.

hebberig. Hebzuchtig, inhalig.

Gron.: hebbig.

hech! Tusschenw. *Hè!*

Hech, wat mooi! Hech, wat düet dat z(i)eer! Hech, wat zouwe 'n schik hebben!

Ook Ned. Bet. O. V. II, p. 88.

hechten. Zwaar hijgen.

hédekes! *Och Hédekes! Och, Heere!*

heggelen. Twisten, kibbelen (met woorden). *Hòld nu astubl(i)eef is wat op met dat heggelen. Kui nu gîn woord sprèken zonder heggelen (geheggel).*

heggep(i)eeren. Roode vruchtjes van de doornstruiken.

heidebessem, heidebônder. Bezem, een boender van heide; het staat tegenover: *barkenbessem*.

heil. *Tégen 't heil in*. Weerbarstig, den verkeerden kant op. *D(i)ee vent is altîf tégen 't heil in* – in de contramine. *Tégen 't heil in strîken, bòsselen* – tegen de haren, de wol op.

heiläover. Ooievaar. Geld.: uiver.

heisteren. Ravotten, joechteren, draven, wild spelen. *Jonge, gaot tòch is zitten, î heb 'n höfd as vûr van dat heisteren (geheister).* Ook O.-Fr. en N.-Holl.

hekken. Tr. w.w. Te vlug achter elkaar glijden op een glijbaan, zoodat de een tegen de hielen van een ander raakt (hem “*hekt*”), waardoor deze valt.

heksel. Haksel, kortgesneden stroo. Het wordt ook *ko(r)t* genoemd en bewaard in de *ko(r)tkiste*.

helleba(r)dier. Zoo noemde men in mijn jeugd nog een straatveger en vuilophaler.

hellig, bnw. Boos, nijdig. *'k Bin hellig op u, rük maor in! Ak u dat ve(r)telle bink bange daj hellig op mîn wòt. Î mot u n(i)eet hellig maken. H(i)ee had 'n rooie kòp van helligheid.*

hemd. Iemand, wien men ten laste legt, dat hij een ongelukje gehouden heeft, antwoordt dikwijls: *D(i)ee 't eerste vernemt, hef 't achter in 't hemd.* Zie ook bij: **gat**.

Als iemand het hemd uit de broek komt kijken, hoort men dadelijk zingen:

Hemp ût de bròk zal taofel dekken,

Jozef (lulleman) zal de pòt ûtlekken.

hemel. 'n *Stommen hemel*. Een lomperd.

hémeltjen, ook **(h)îmeltjen.** Huiskrekel, een kriekend krieksken.

hendig, bnw. bijw. Handig, wat zich gemakkelijk laat hanteeren, wie de handen nergens verkeerd voor staan.

'n Hendige jonge, 'n hendige biltjen. Îts hendig dôn.

hendôn. Heendoen. *Z(i)ee dôt maor zon betjen met mîn hen. Ze houden me maar zoo'n beetje voor het lapje. Wî mot maor met 'm hendôn.* Wij moeten hem maar wat toegeven, maar wat door de vingers zien. {p. 21}

*Niet al te streng optreden. *Dôt maor zon betjen met 'm hen!* Er zijn met *hen* verschillende samenstellingen: *hengaon, henkîken* (eens kijken), *tu bink henegaon* (vervolgens ben ik), *loop henhütselen*.

(h)ennekewagen. Een soort van kleinen mallejan, met langen boom; hij dient vooral om planken te vervoeren.

Johenneken is een dim. van Johan en komt reeds als eigennaam herhaaldelijk voor in de Cameraers Rekeningen der 14e eeuw. We kunnen ons woord dus vergelijken met: mallejan, janplezier e.d.

Zie ook: Grimm's Wtb. en Schiller und Lübben op: *Henneke*.

***hérejékes.** Fatsoenlijke bastaardvloek.

hetsig. Hitsig, last van de warmte hebbende. *Hu bin î van dage zó hetsig?* Hoe heb jij vandaag zoo'n last van de warmte? (Ze hindert mij volstrekt niet.)

h(i)eet, o. Heide, tot het maken van bezems, boenders, en voor strooisel in den stal gebruikt.

h(i)eeten. Heeten.

hilde, m. mv. *hilden*. Zoldering van slieten in de schuur tot berging van hooi, graan en stroo. Gron.: hild.

hîmen. Het moeilijk, hoorbaar, lang ademhalen, dat het zware hoesten, vooral bij kinkhoest, voorafgaat.

Kil. himmen, himen – hijgen.

(h)îptem. Een jongensspel, waarbij op verschillende wijzen met een stok een houtje wordt weggeslagen, en waarbij men achtereenvolgens roept: *(H)îptem, raaktem, (i)eereppeltjes, maaidem, snoeidem!*

hòddeken, o. mv. *hòddekes*. Horretje.

hòf, m. mv. *haoven*. Tuin. De Deventerschman spreekt van: *hòfgrônste, hòfstraote, hòf(h)ûsken, hòfgrond,* enz., de hovenier heet echter: *tuinman*.

hòjen. Hoeden (van rundvee). *Garrût î mot van dage de kô hòjen langs de barmen.*

Ook onpers.: *'t Hòjt vandage gud* – Het is goed weer om te hooien.

Moj en hōjen? vraagt men iemand, die zich bijzonder haast met eten.

haok, m. mv. *haoken*. Haak. *An den haok slachten*, wil zeggen: niet zelf een koe slachten, maar vleesch, vet enz. voor de slacht bij den slager koopen.

Ik heb mîn de konte út den haok (naod) elopen, wil zeggen: ik heb te hard moeten loopen (of te veel).

haor, o. Haar. Zoo noemt men het hout dat op de knotwilgen groeit.

hōk. Hoek. *'t Wîf mot in den hōk*, in de kraam.

hōlten, bnw. en bw. Houterig, stijf, lomp. *'n Hōlten Klaos, Tînes. Wat dôj dat tòch hōlten.*

hommels. Hommeles. *'t Is daor ook hommels!* Hommeles, niet in orde, oneenigheid.

Het woord *hommeles* komt in de 17e eeuw voor het eerst voor en is, volgens geloofwaardige onderstelling, ontstaan uit *Homulus*, den titel van een geliefd tooneelstuk met zeer drukke actie. (Franck.)

hond. *Kommed(i)eer î de hond en blaf zellef!* zegt men tot iemand, die ons iets bestelt, dat hij heel goed zelf kan doen, die ons voor knecht wil gebruiken. Zie: *geiselen*.

hōnderd(i)eef. Hoenderdief. *H(i)ee lōp te glupen as 'n hōnderd(i)eef. D(i)ee vent kik onder zîn pette hen as 'n hōnderd(i)eef.*

***hōnderen**. Scharrelen.

hōrrel of **ho(r)del**, bnw. Slecht in elkaar sluitend. Het wordt gezegd van voorwerpen, waarvan de deelen min of meer losgeraakt zijn, bv. ten gevolge van droogte.

hō(r)tjen. Pooosje. Zie ook: *stōtjen*. {p. 22}

(h)uilen. Richten (in het knickerspel) met de hand op den grond. *N(i)eet (h)uilen maor met de hand van de grond*. Afl.: *(h)uiltjen. Î kent dat (h)uiltjen net; zoo rakî 'm altîd.*

huk, m. Huig. *De huk lichten* (door er peper en zout tegen te brengen).

huken, znw. Hurken. *Op de huken* (of *hûkskes*) *zitten*.

Ook Gron. en Vel.

hūkkend. Wat voor een? Hoe een? Ook: *Hunend*. Zie *zūkkend*.

***hūkkende** naast *zūkkende*. Wat soort van. Naast zulk soort van menschen, boeken, enz.

hūkskes. *Op de hūkskes glîjen*. Gehurkt baantjeglijden.

hūmmel. Klein kind. *Wat 'n hūmmel! Waor bint de hūmmels?*

huneer. Wanneer.

Ook Vl. Zie de Bo i.v. en Ned. Bet. O. V., II, p. 89.

hunend. Zie: *hūkkend*.

hūrjager. Huurkoetsier.

hūsbeste. *Warken vōr hūsbeste*, ten bate van het gezin. *D(i)ee wédewe burt aa(r)dig vōrût; maor alle kinder warkt ook vōr hūsbeste.*

hūtjen en mūtjen. De heele boel, alle rommel. *Kom jonges, nu mok taofeldecken; pak îlû is op met u héle hūtjen en mūtjen.*

hūshōlderse. Huishoudster.

Gr. en O.-Fr.: hoesholderske.

hūskén. Huisje, bestekamer. Gr. hoeske. Sam.: *Hūskesmest* – beer.

hūz(i)eeren, ww. Huizen. *Benéden bint ze an 't timmeren, zoo dawe nu baoven mot hūz(i)eeren.*

I

îder en (i)eene. Iedereen.

(i)eenmaol. Eénmaal. Ook voorheen; ook: te zijner tijd. *D(i)ee mantel was (i)eenmaol zwa(r)t ewes(t). (I)eenmaol kümp de tîd en dan môj komp(i)eerren, òj wilt òf n(i)eet.*

îs(d)er. IJzer. *Îs(d)eren*. IJzeren. Men hoort nog: *'n hufîs(d)er, 'n strîkîs(d)er, 'n îs(d)eren hekke*. Onbeschaafd.

îmeltjen. Zie *hémeltjen*.

îmenstal. Bijenstal. Zie ook: *îmker, îmenschûre, îmenkòrf*.

impan. Op de vraag, wat iemand gekregen heeft of krijgen zal, wordt, als men het niet wil zeggen of verwacht dat het niet veel bijzonders zal zijn, vaak geantwoord: 'n *Impan*, of: 'n *Impan op 'n mòste(r)dmölleken*.

implêeren. (Nadruk op *im*). Fr. employer. *D(i)ee planken wik wel koopen; ik kan ze nòg wel implêeren. Kui d(i)ee kachel ook implêeren? Né, danku, koopman.*

inespannen. Tot iemand, wien men werk gebracht heeft, of die een nieuw pak aan heeft, kortom, die iets ontvangen heeft, waaraan hij behoefte had, zegt men: *Zîzoo, nu bij w(i)eer inespannen!* Wanneer men van iets een ruim voldoende hoeveelheid heeft, zegt men: *Wî bint nòg gud inespannen.*

ingaal. Egaal, van gelijke grootte.

Mîntjen, î mot vòr van middag wat ingale (i)eerappels ûtzòken.

Gron. ijngaal.

ink. Inkt. *Géf mîn pen en ink. *H(i)ee schreeuwden pen en ink.* Hij schreeuwde moord en brand.

inkoorn. Kinkhoorn.

inlûsteren. Inluisteren.

inpennen (zich). Zich stijf rijgen. *Inepend* – stijf geregen.

inrèkelen, inrakelen. Inrekenen (het vuur).

inschûnen. Opstoken, inblazen.

Îmand îts inschûnen. Iemand tot iets kwaads aansporen. Om zich te verontschuldigen zegt een kind dikwijls: *H(i)ee hef 't mîn ineschûnd.*

Ook Gr. M. Nederd. *anschunden* – reizen zum Bösen. {p. 23}

intégen. *H(i)ee kwam mîn intégen. Ik gong 'm intégen,* tegemoet.

interessant. Egoïstisch.

îpe. Hakmes, vooral om dun hout te hakken.

ispres. Expres, met opzet.

Isel(t) vaak met *t*, evenals: *diïbbelt, zülkent, (i)eenent, anderen(t), mienent, zienent, uwent, dronkent, kanjert, rakkert, stumpert,* enz.

***(h)ittepetit.** Klein persoon.

ievers. Ergens.

Ook Ned. Bet. O. V. II, p. 89.

ivezé (*ivanzé*) *niks van mee!* roept een jongen, die wat vindt; hij mag dan de vondst geheel voor zich houden. Riep een van zijn makkers het eerst: *Ivezé, wat van mee!* dan moet de vinder met hem delen. (Zie: *von(d)s*.)

îze(r)motte. Knecht van de ijzergieterij. De laatste heet *îze(r)mölle*.

J

jak. Zie: *buis*.

Jan. De vr. eigennaam hiervan gevormd is: *Jenneken*. Van Johan is gevormd de vrouwennaam *Jannao*, verklw. *Jannäoken*. *Jan met den (i)eeenen arm is de pomp.* (Zie bij: *arm*.) Iemand die *Jan* heet, wordt soms begroet of geplaagd met het rijmpje:

Jan span an,

De peerden vòran,

De hond vòrût,

Daor g(i)eet Jan de poorte met ût.

***jandósmîn.** Bastaardvloek. Jandorie.

jandudel. Jenever. *Klaore Jandudel.*

jan mèkes. Een lijmerig sprekende zemelkous. 't Is 'n echte Jan Mèkes 't Is net zon J. M. Mèkes is het mv. van *mèken*, meisje.

Jannao. Johanna. Ook: trage vrouw of meisje. Verg. *daoje*.

janplakan. Kleefkruid. Ook jongensspel.

Janûarî. *glória* en *kochel*.

jennekesmark(t). De dag, waarop de boerinetjes en boeren uit den omtrek in de stad komen om te paren, of zich te verhuren.

jódentur. 't Is 'n *jódentur*. 't Is uiterst moeilijk.

jonk (ewest) – geboren. *Mîn ôldste zônne is met Dèventer karmse jonk ewest*. Ook van dieren gez.

juchteren. Draven, tieren, stoeien.

'n *Juchter van 'n meid* is een wild meisje, een wilde rabas.

jûst of **sjûst** of **sjûstement**. Juist. (Toestemmend, goedkeurend.)

K

kaaien. Kapen. Verg. *boksen, ratsen, kitsen*.

kabânes, znw. Iets dat groot en plomp is. *Wat kabânes van 'n hûs!*

kabel, bnw. Gelijk (in het spel). *Wî bint kabel*.

kachelen. Zaniken. *Wat liggê tòch te kachelen!* **Achterankachelen*. Achteraanlopen.

kadé, znw. Fiskadé. Viezerik, morsebel (in scherts).

kakkeba, v. Euphem. voor *stront*.

kaks. Verbeelding, wind. *Wat hef d(i)ee vent 'n kaks! Kaksmaker,* geurmaker.

kamberbessem, m. mv. *kamberbessems*. Kamerbezem, lang varken.

kammenet, o. mv. *kammenetten*. Kabinet.

kanalî, m. mv. *kanalîs*. Kanarie.

kanis. Kanjer. *Wat 'n kanis van 'n vis, van 'n appel, van 'n nôze*.

Ook: *Kaondert* en *Janis*.

kankerblad, kankerblôme. Blad, bloem van de waterplomp. Ook de waterplomp zelf.

kantjesboord. *Op kantjesboord* = op het kantje af. 't Is *kantjesboord* – boordevol.

kapôt. *H(i)ee hef de brôk n(i)et kapôt* = hij zit er warmpjes in.

kapraol. Opzichter van een brandspuit. *De minste is hier kapraol* = heeft hier de meeste praats. {p. 24}

kapsînder, Kapucijner, grauwe erwt.

karkhòfblômkes. Grijze haren.

karmsdrie. Kermisdrie (laatste en drukste Zondag van de kermis).

kasgenade. Gasconnade, drukte, lawaai. *Maak tòch zon kasgenade n(i)et, jonges!* Ook N.-Br. V. I., p. 208

Gron. *kaskenaode*.

kasaovend of **kasäovendjen.** Kerstavond. De kinderen zingen dan een liedje, dat aldus begint: *Kasäovendjen, kasäovendjen, mîn môder bakt 'n wäofeltjen*.

kassazî. Ontslag. 'n *Zaoterdagaovend krig d(i)ee luie knecht zîn kassazî*.

In het W.-VI. heeft *kassade* gelijke beteekenis (zie de Bo). Zie: *age*.

Fransch: *cassation* – vernietiging (van een vonnis).

kaste. *Ímand de kaste útvegen*, hem de waarheid zeggen. Verg. *buis*.

***kastentûg.** *H(i)ee hef zîn beste kastentûg an*. Zijn beste pak.

kattékarmse. Kattékermis. *D(i)ee man is van alle kattékarmsen tûs*, beteekent: hij kan van alles, hij weet zich altijd te redden, hij is van alles op de hoogte.

katvechten. Twisten, half met woorden, half vechtende, maar niet ernstig.

kazzebônen. *D'r út kazzebônen* wil zeggen: er uit smijten.

k(i)eersenschoon. Schoon bij kaarslicht. *D(i)ee juffers bint k(i)eersenschoon; aj ze 's margens z(i)heet, dan zoj gaon loopen. 't Is daor in hûs alles k(i)eersenschoon, bî daglicht moj de bul n(i)heet z(i)een.* Keersenschoon beteekent ook: rein.

kégelen. Vallen. *Op de grond, van de b(i)eeenen kégelen.*

kégels. Beenen. *Ik valle van honger haost van de kégels.*

kèkelkouse. Babbelaarster, klappei.

kèkelmôje. Kakelmoei. Hetzelfde als het voorgaande. Ook: *kèkelkonte.*

kelînkralen. Cornalijnkoralen.

kemêlf. Komedie.

kemmen naast **kammen.** Het eerste wordt bepaaldelijk gezegd voor het reinigen met de fijne kam. *Laot u kemmen!* schertsend gezegd tegen wien men den mond wil snoeren. *Gaot nao u môder en laot u kemmen.* Loop heen!

k(i)eerel. Van iemand, die klein is, maar zich zeer mannelijk tracht voor te doen, zegt men: *'t Is 'n k(i)eerel as kas, maor de b(i)eentjes, de b(i)eentjes!* (of: *maor de b(i)eentjes van was*).

k(i)eerelswark. Een werk van belang, sterk stuk. *'t Is k(i)eerelswark den Iselt aover te zwemmen zonder òf te drîven.*

ketsen. Vuur slaan. Vuursteen en staal heet: *ketsgerei.*

kidde, m. mv. *kidden.* Hit. Ook geeft men dien naam aan een kleine vrouw.

Kiddewagen – hittewagen.

Gron.: kid en kidde.

kîdelen of **kîlen.** Kittelen.

Wacht is ik zal u kîdelen! Wat kîdelt mîn daor zoo op de rûgge Jan, kom kîdelt mîn:* begin van een straatdeuntje.

Als men een kind ergens kittelt, dan roept men daarbij: *kîle! kîle! kîle!*

kif, o. Gebruikte run. Ook: ruzie.

kîfte, m. mv. *kîften.* Kievit. *Loopen as 'n kîfte.* Ook een naam voor een meisje, dat zoo gauw als water is.

Ook Gron.

kîk. *ût de kîk.* Bijw. uitdr. Voortreffelijk. *H(i)ee kan zîn lesse ût de kîk. H(i)ee dût ût de kîk zîn beste.*

kîk-in-de-pot of **kîkepot.** Zoo heette in Deventer de bewaarplaats voor rustverstoorders. *Îmand nao kîkepot brengen* = iemand opbrengen. **H(i)ee zit in de kîk-in-de-pot* = door de politie opgepakt.

kîkäovendjen. De avond van 5 Dec.

***kinderkôpkes.** Hobbelige veldkeien.

kindsdôk, m. Witte, linnen luier. De {p. 25} wollen dito heet: *lûre.* (Zie dat woord.) Ook zegt men: *îmand in de lûren leggen.*

kînen, znw. Kiemen, uitspruitsels van aardappelen. Als ww. beteekent het: de kiemen afplukken.

kînenspûl. Kienspel.

kinkeltjen. Een vierkant stukje spek uit den nek van het varken.

kip, **kibbe.** Een bos stokvisch (50 pond).

***kîs.** Een jongensspel, waarbij een langwerpig houtje (kîs) wordt weggeslagen. De stok, waarmede wordt geslagen, dient tevens als maatstok, om den afstand te meten naar het weggeslagen houtje. *Vîftig dübbeld en dôr*, beteekent dan, 50 maal het maatstokje, wat dan op verzoek van de tegenpartij wordt nagemeten. Blijkt dat de afstand goed is geschat, dan geldt het dubbele getal aan punten. Wordt tot meten overgegaan, dan moet de volle afstand worden gemeten (dus: doormeten!) en mag niet halverwege worden opgehouden.

kistewagen. Wagen, waarop de koffer, van een boerenmeid of -knecht vervoerd wordt.

kis(t)jen. Bakje voor op den wagen waarop de voerman zit.

kitsen. Missen, niet raken. *Sch(i)et maor op, î kitst mîn toch!* (bij het knikkeren).

Kits! interj. tegenover: *raak!*

Kitsen beteekent ook: **kapen**, **ratsen**, **boksen**. Zie aldaar.

klaboutermenneken. Kabout. Vooral gezegd van een jongetje, dat klein van stuk is, liefst met de toevoeging van: *klein*.

kladde (I). verklw. *Kleddeken*. Zekere hoeveelheid van een weke stof. *Dikke kladden bòtter laggen op zîn brood. Kladden* in de oogen, aan de achterzijde van een koe, enz. Ook: troep: *'n (H)éle kladde jonges*.

kladde (II). Waardeloos stuk papier. *Dôt mîn 'n kladde aover de bòtter*.

kladden. Handen. *Ak u in de kladden krîge!*

Verg. **fikken**, **klauwen**, enz.

klamare. *Ba, wat 'n vette klamare!* zegt men van vet, machtig vleesch of van te vet eten.

klassen. Klissen. *Z(i)ee hankt an mekare as klassen*. Reeds bij W. v. Hillegersb.: classe, clesse – klis.

klavîren. Klauwen, handen of vingers. *Blîf daor met u klavîren ôf!*

Mnl. clauwier, clavier – haak (Verdam).

kledderig. Kladderig, morsig.

Kledderig w(i)eer. 't Is kledderig op straote.

klédwagen. Wagen met een wit kleed bedekt, huifwagen. De boeren uit den omtrek kwamen Vrijdags gewoonlijk met zulk een voertuig naar stad.

kléf. van kléf. Van houd'm, zuinig, niet scheutsch. *Ik bin van kléf, ik hòlde meer van de hebbe dan van de géf.*

***klepdorüs.** Zaniker.

kleppe. Klap, bv. van een brug. *De kleppe is op*; ook: *lòs*. Ook wel: *de klepbrügge*.

kleppe(r)mansspül. Werktuigen van weinig waarde, niet geschikt voor de diensten, die men er van eischt, slecht gerei. *In d(i)ee spöllegudswinkel is alles gu(d)koop, maor waj d'r koopt is kleppe(r)mansspül*. In Kampen zegt men: Ratelmanswark.

kl(i)eerazî. Kleerage, kleederen.

't Wòt manges tût, da'k de winterkl(i)eerazî is mot naoz(i)een. Zie: **age**.

kletslüllen. Kletsen. *Kletslülde*, kletsmeier.

kléver. Klaver. De bekende bierbrouwerij te Deventer “*de Kléver*” had als fabrieksmerk een klaverblad.

klîën. Boekweitendoppen, gebruikt tot opvulling of tot afsluiting van de koude (bv. om pompbuizen).

Mnl. clien. Zie Tijdschr. III, p. 205. {p. 26}

klik. Wanneer twee jongens een ruiling aangaan, wordt deze bezegeld doordien een van hen zegt: “Eerst gegeven, toen genomen, klik zei de bel, marsch naar de hel!” (Op z'n Holl. uitgespr.) Vervolgens trekt de spreker zich een haartje uit, spuugt er op en werpt het weg.

klikken. Klîken. *'t Is vandage klikkendag. Daor st(i)et nog 'n klikke krûdmus in de kelder*.

klipklap. Oogenblik, nietigheid.

Iedere klipklap kümpe hier. ùm iedere klipklap kümpe hier.

klipkouwe. Kooi om vogels te knippen.

Wie een duif van een ander *geklipt had* kon *klipgeld* eischen.

klitse. Lichtekooi.

Ook Gron. Kil.: klitse – teve.

kloft. Troep. *'n Kloft jonges, vógels*, enz.

klokhûs. Hart, long en lever. Ook: onderste beetje tabak in de pijp. Zie: *krösken*.

klokke of **kluke.** Klokken. Ned. klok is in het Deventersch: *klòkke*.

klompenmajoor, klompenmeier. Man of jongen op klompen.

klootvègen. Kletslullen, zaniken.

***klootvèger.** Een zeurder.

kløppenbarger. Grove, sajetten kousen werden vroeger genoemd: *dr(i)eedraods kløppenbarger kousen*. Cloppenbarg is een stadje in Oldenburg en heeft nog kousenfabrieken.

klaorluder, bnw. (Pleonasme). Louter, zuiver, onvermengd. *Dat béldjen is van klaorluder gòld. Is dat nu gròk? 't Is klaorluder brandewîn.*

klouster. Kwalster. *Klousteren*, kwalsteren.

kluit, m. Troep, groote hoeveelheid.

'n Kluit jonges, 'n kluit geld. De héle kluit is weggejaagd (alle jongens). *De héle kluit is 'm verbrand* (de geheele inboedel enz. alles)

Ned. kluit in de bet. van: brok, stuk, luidt: *klute*, m.

'n Klute bòtter, dég, klei, enz.

klüngel, o. mv. *klüngels*. Kluwen.

klüngeläole, Jenever met stroop.

knak of **geknakt**. Geraakt, beleedigd. *Z(i)ee ister arg knak* (of: *geknakt*) *aover, dauwe haar n(i)et op de brüllefte heb evraogd.*

knappen. Klappen. *H(i)ee kent 't knappen van de zwappe.*

knassebot, vklw. *knassebüjten*. Kraakbeen.

knaste(r)t (I), m. mv. *knaste(r)ts*. Leugen. *Nou das ook 'n knastert, d(i)ee kui met de klompen an vòlen. 'n Òlde knastert.* Een oud man (minachtend); ook in het algemeen een oud voorwerp.

***knastert** (II). Als iets bijzonder meevalt, maar ook als iets heel anders, of slechter, uitvalt, dan verwacht werd, zegt men: *Das andere tabak as knastert!*

knech(t)jen. Een jongen hoorde ik meermalen met dit woord aanspreken.

knibbelen. Kibbelen. *Knibbelderîje*, kibbelarij, *knibbelaar*, *knibbelaarster*
Zòte wèzen, ak út bin, en n(i)et knibbelen, hòr kinder!

***knîpert**. *H(i)ee zit in de knîpe(r)t*. Ook wel: *H(i)ee knip 'm*. Of: *zit 'm te knîpen, zit in de pîpzak*. Ook *'n zûnege knîpert*.

knipmütse. Korneetmuts.

kniezen. Vitten. *Wat zeggî, kan 'k dat n(i)et spannen?* (Zie dat woord.) *Né, das kniezen!*

knòkkel. Schot op de kneukels bij het knikkeren.

knòkkelenbos. *Dòr 't knòkkelenbos motten*, beteekent: een zwaren, moeilijken tijd, een tijd van beproeving doorleven. *Aj u brood onder 'n ander mot verd(i)eenen, dan moj nòg wel is dòr 't knòkkelenbos.*

knôjen. Knoeien. *Î mot u èten n(i)et dør mekare knôjen*. Afl.: *geknôj, knôjer*. Sam.: *knôjwark*. Een verver wordt gescholden: *varver, knôjer en bedarver!* {p. 27}

knüchen. Kuchen.

knüp. Knoop in een touw of draad. *In, út de knüp maken*. Als iemand een borrel in één teug leegdrinkt, zegt men schertsend: *Nu, daor zit ook gîn knüppen in!*

knûven. Kluiven. *W(i)ee wil van middag 'n büjten knûven?*

Ook: handen, vingers: *Ak u in de knûven krîge!*

Zie: *fikken, klauwen, klavîren*.

kobüs. *'n Kobüs van 'n k(i)eerel*, een dom, onverstandig mensch. *'n Rare Kobüs*, een zonderling.

kochel, m. Groote kool in de stoof. = *Glória, Janüari*.

køffiäole, køffiôte. Koffieteut.

kaojen. Kanen, uitgebraden stukjes vet. Ook N.-Br. O. V. V. I., p. 210.

kökelen. Buitelen. *Aover de kòp kökelen*. Dit ging vaak gepaard met den uitroep: *Kopkökelee!*
Aover de beddeplankee! Ook: vallen. *Daor was ik haost ekökeld. Pas op, dat d(i)ee blòmpt n(i)et út 't raam kökelt.*

kòkkerellen. Koken, braden. *D(i)ee mensen hòld arg van smüllen; z(i)ee bint altîd an 't kòkkerellen.*

kòkkîje, m. mv. *kòkkîjen*. Kokinje, babbelaar. In mijn jeugd werd in de omstreken van Deventer zeker grof tarwebrood ook zoo genoemd.

kòlbeitel voor: *koudbeitel*. Een beitel, waarmede men koud ijzer hakt.

kòlden, m. Pruijm (tabak).

Wij is anstèken, Mannes?

Dank u ik zal maor 'n kòlden nemmen.

kòlléra. Cholera.

kaom, m. **kaomsel**, o. Schimmel op ingemaakt goed. *Ik mag mîn augò(r)kjes wel is ve(r)frissen, d'r zit 'n dikke kaom op.*

Het beantwoordt aan het Eng.: coom – roet, aanslag.

kompabel, bnw. Bekwaam, in staat tot. *H(i)ee is hél kompabel. Vòr dat wark bink nog n(i)eeet kompabel.*

kòn, bnw. Moedig, driest. *Mîneken is n(i)eeet kòn genog ùm zelf naor den domen(i)eer te gaon; z(i)ee is te blö.*

kóninksrad. Volksetym. voor: conisch rad.

konkel, m. Koffiepot; ook: *koffikonkel*. Oudtijds beteekende *konkel* – spinrokken.

konkelen. Ruilhandel drijven onder kinderen.

Konkelspül, gekonkel, konkelderîje, bekonkelen.

(Zie Van Dale op: konkelarij en bekonkelen.)

Het ww. bet. eig.: spinnen. Onder het spinnen werd nog al eens een kopje koffie gezet en gebabbeld.

köntjen, o. Bigge.

kontrein. Streek. *'n Mooie kontrein. Zoo ìts vindî in disse kontrein n(i)eeet.*

kop. Iemand met een groot hoofd scheldt men: *Kòp van Jena! Kòp van 't jak!*

käoperen Maondag. Koppermaandag.

kaore. Kar. *Aj maor nao grootmòder mögt, dan is u gîn kaore an 't gat ebonden*, d.i. dan ben je gauw weg. *Onze bûrvrouwe hef de kaore ùmewipt*, d.i. heeft een miskraam gehouden.

käoter. Keuterboer, boer die één paard houdt.

kóreens. Korrels (vooral van graan), pitten (van ooft).

kòrke, m. Kurk. *Vrouwe, hei nòg wat onder de kòrke?* (in de flesch).

kò(r)t, o. Stroohaksel als paardenvoer.

Zie bij: *heksel*.

***kòrtenhòrst.** Ook wel: *Kòrtenhòrst is ook dood.* Oud nieuws! Eng.: Queen Ann is dead!

kò(r)t, kò(r)t maken, kò(r)t krîgen. Wisselen, gewisseld krijgen. *Ik kan d(i)ee riksdalder maor n(i)eeet kò(r)t kriegen; kònnijem mîn altemets ook ko(r)t maken?*

***kort krîgen.** Ook wel *klein krîgen*.

kò(r)tens. Onlangs. Ook Gron. {p. 28}

kòsteren. Lichten arbeid verrichten.

Grootvader lòp den hélen dag maor zoo wat te kòsteren; h(i)ee is altît an 't kòsteren.

Ook: kalm en stil voortleven. *D(i)ee òlde mensen kòstert maor zoo wat hen.*

Ook zal een moeder van haar kind zeggen: *'t Lòp den hélen dag zon betjen ùm mîn hen te kòsteren*, d.i. het speelt of loopt altijd in mijn nabijheid.

kòttels. Kleine kinderen, keutels.

Wat bij tòch 'n kleine kòttel! Op de spòlschòle gaot allemaole kleine kòttels. Zoo, zittî nòg bî de kòttels? (in de laagste klasse). Schertsend: *Kòttelschòle* – bewaarschool.

kouse. Kous. Tot 'n trage zegt men: *Loop toch wat an, î loopt net òj tw(i)ee b(i)eeenen in (i)eeene kouse (h)eb.*

kousevòten. *Op de kousevòten loopen*, op de kousen loopen.

kousevôter. Drijftol zonder spijker; onhoorbare veest.

kraankind. Kraanknecht. Nog in mijn jeugd in gebruik. Oudtijds werden de dienaren der stad, als: boden, politiedienaren, enz., kinderen der stad genoemd.

krafte. Karaf.

krallen, verklw. *krellekes*. Korallen; ook: vruchten van de aardappelplant.

kranewagen. Plomp, zwaar, tweewielig voertuig om vaten te vervoeren.

kranewaken. Slecht slapen en daardoor gedurig in beweging zijn. *Ik heb den hélen nacht liggen kranewaken van de tampîne.*

***krange.** Ook wel: *kreng*. Verkeerd. *De krange kante. H(i)ee had zîn jas krange anetròkken,* d.i. het binnenste buiten.

krap, bnw. en bw. Schraal, eventjes.

D(i)ee mensen hebt 't tégenswoordig heel krap. Dat stük bòtter is maor krap vîf pond. Verg. *schrao*. Ook Gron.

krappe. Wervel aan een deur, klamp aan een kerkboek.

Zie ook: *äolîkrappe*.

Dr. en Gron. in beide bet.

krasgat, o. Split in een japon.

krèje. Kraai; tegenw. meestal: *kraaie*.

krèkelink. Krakeling. Met Palmpaschen loopen de kinderen rond met een opgetooide krakeling, in den vorm van een rad, zingende:

Pallem, Pallempaosen!

Eikurei! Eikurei!

Dan houwe (hebben we) nòg (i)eene Zündag,

Dan houwe 'n ei.

(I)een ei dat is gîn ei,

Maor tw(i)ee ei, dat is 'n Palempaosei.

krèmer. Kramer, naast *kraome*, kraam.

kremselig, bnw. Kribbig. *Mîtjen is zoo kremselig; 'k gelöve stellig, dat ze wat onder de léden hef.*

krets. Dit woord, dat in Holland en Gron. *schurft* beteekent, werd in Deventer gebruikt in de onbepaalde beteekenis van: ongemak door de kou van het water veroorzaakt. Als het water een lage temperatuur had en een jongen, op land, vroeg aan een zwemmer: "Hoe is 't water?" dan placht de laatste te antwoorden: *'t Is iim de krets te krîgen*. Wel kent men in Dev. het woord *waterschòrf(t)*, maar dit is een huiduitslag, dien men krijgt van *te veel* in het water liggen, niet van de *kou*.

kribbekatten. Een meisjesspel. Twee meisjes houden elkaar met kromgebogen vingertoppen vast, hellen zoo ver mogelijk achterover en draaien dan snel rond.

kriegeltjen. Krijgertje, een jongensspel.

krikke, m. mv. *krikken*. Soort van kleine zwarte kers. Ook: een meisje dat klein van stuk is. *Wat blij Mîneken tòch 'n kleine krikke; daor zit niks gîn schöt in.*

In de laatste bet. ook Gron. {p. 29}

krimmellatîn. Een eigenaardig taaltje, dat de jongens er op na houden. Bv.: *Gadi, adi, madit?* Ga je mee? Verschillende dergelijke taaltjes waren vroeger in gebruik.

krinten. Krenten. Ook: Gron. en N.-Br. O. V. I., p. 211.

krispel of **krispîntjen.** Rommel. *Ma(r)s! met u (h)ele kripel. Z(i)ee (h)eb 'm met zîn héle kripel op straote ezet.* Ook wel: *Kripîltjen. Z(i)ee bôrden haor héle kripîltjen op.* Arme vrouw, die nieuw ondergoed had gekregen en bewijzen wilde, dat ze het ook droeg.

krissebèzen. Kruisbessen.

kròkkel, znw. Sukkelaar of gesukkel; ook bnw. *Z(i)ee bint arg an de kròkkel of an 't kròkkelen. Kròkkele wagens loopt op zîn lanksten.* Ook: *krakende wagens.*

krökkelen, Sukkelen. *Gekròkkel* – gesukkel.

krökkelig, Sukkelend. *D(i)ee man is al lange krökkelig* (of *kròkkel*) ewest.

kròte, (ò bijna als äo). Achterste. Van een boer met een holle kies, die al te letterlijk het bevel van den dokter opvolgde, die hem zeide, dat hij wat peper in het gat moest stoppen, vertelt men, dat hij later placht te zeggen: *Tampîne is gîn pîne, maor pèper in de kràote, das pîne.*

kröze. Klokhuis van een appel of peer. Vklw. *krösken*, d.i. hart, long en lever van een rund of varken. Ook: het onderste beetje tabak in een pijp. *Wij* (wil je) *is stòppen. Danku, ik hebter nòg 'n krösken in.* Zie ook: **klokhûs**.

krûderig. Netjes. *Wat züt Naatjen der van dage krûderig út* (om door een ringetje te halen). Ook Stadfr. O. V. II, p. 178.

krûdhòf. Een boerenbloementuin. Ook in Gron. Ommel. Bij Molema vinden we er echter voor: keuken- en bloementuin.

krûdkôke. Lange Deventer koek met snippers.

krûdmus, v. Soort van middageten, waarvan de bestanddeelen zijn: karnemelk, gort, rozijnen, spek, ham of worst, kervel, bieslook, zuring en “*brune b(i)eerend*”. (Zie op dat woord.)

Molema geeft: kruidmous – soep van fijngehakte boerenkool (mous). Ook in de Meijerij kent men het woord.

krükke. Kruk en kruik in alle bet.

krus. Ferm, flink, netjes. *Z(i)ee liepen wat krus langes de weg. Wat zache d'r krus út met zîn nîje peksken.* Zie: **krûderig**.

krûstemkrastem. Kriskras. *Wî lîpen krûstemkrastem dôr 't bos; wî waren stomp ve(r)dwaald.*

kuieren. Wandelen. *Kuier* – wandeling. 'n *Héle kuier* – een lange wandeling.

***kuierlatten**. Beenen. *H(i)ee gebrûkt de kuierlatten.* Ook wel: *H(i)ee g(i)et met de billewagen.* Hij gaat lopen, inplaats van rijden.

kuis. Knikker. Over *kuizen* en *sch(i)eeten* (knikkeren) zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 13 en 20 Juli 1894.

kûken, o. Kuiken. Minachtend voor jongen of meisje. *Hek van mîn lèven! Zon kûken van 'n jonge lòp al met 'n meid an den arm. 'n Kûken van 'n d(i)eerne.*

Ook: lomperd, ezel, dwaas. *Wat bîj tòch 'n dom (lomp) kûken; wat hei dat w(i)eer kûkenachtig edaon!*

Z(i)ee hef gîn kind òf kûken – kind noch kraai.

kûlen. Een rond voorwerp over den grond rollen. Als men een kind iets toekûlt roept men: *kûló!*

kûllen. Foppen. *Jan kûlt Piet en Piet kûlt Jan*, d.i. ze foppen elkaar.

kûltjenknik. Kuiltjknik. Een meisjesspel met kralen. Jongens doen het soms met knikkers. {p. 30}

küntjesdag. 't *Is van dage küntjesdag*, zegt een jongen tot een ander, terwijl hij hem onverwachts met de knie tegen den achterste stoot.

kûpedöken. Lievenheersbeestje.

kûpen, Kuip.

kûren. Kirren.

kûrhûs. Een wachttoren, later als koffiehuis ingericht, aan het eind van de Bergweide (Teuge). Vroeger was een wacht op geplaatst ter bescherming der weide. *Kûren* bet. oudt.

kijken. Ook elders vinden we *kûrhûsen* vermeld. Op de Stadsweide (Marsch) heeft er ook een gestaan.

kusjee. Bed. *Nao de kusjee gaon*, d.i. naar Betje de Veer, in de Lakenstraat.

kuskus. Mengsel, dooreengeknoeid eten. *Was dat nu vör 'n rare kuskus?* zal men zeggen van een gerecht, dat men niet kent, en dat er niet appetijtelijk uitziet.

Gron.: koeskas.

küs-mîn-'t gat. 'n *Rare küs=mîn 't gat*, een rare snaak.

kü(n)tjenblik. Met een steentje over het waterscheren; elders noemt men dit spelletje: schijnselen, pleien, keilen, butteren. Eng.: *to play ar ducks and drakes*.

In Zutphen zegt men küntjenflik.

In het O.-Fr. heet het: botter un brodsmiten. In den Harz: Wasserjungfern werfen. In Gron.: slisteren.

kutselo, m. mv. *kutselos*. Een werptuig van tot een ring ineengedraaide twijgenschil, met uithangend einde. Hierna wordt de *kutselo* na eenige verticale slingeren in de hoogte geworpen.

Of het woord in verband staat met Middelnederd. Kuseln – im Wirbel drehen, durf ik niet beslissen.

kûze, m. en v. Lompe, domme, ongemanierde jongen (of meisje).

kûzemichel. Hetzelfde als: *kûze*.

kwaken. Zeuren. *Wat liggê tòch met dat kind te kwaken!* Afl.: *verkwaken*, *verwennen*.

kwakerîje. Gekheid, verbeelding, veinzerij. *Né, tô zeg nu is (i)eerlek, waj meent; nu gîn kwakerîje langer. H(i)ee is n(i)eet z(i)eek; 't is allemaole maor kwakerîje.*

kwaksen, tr. en intr. Vellen, smakken. *Aj nu n(i)eet ûtscheit, dan zakter u (i)eene géven daj der neer kwakst!*

kwalf, v. Zeurkous, klets-kous.

kwap, m. Slag, klap, oorveeg.

kwastelórüm. Kwasterige man.

Gron.: kwasteldorem.

kwekku, Kweekgras: zeker onkruid.

kwenne. Hermaphrodit: van mensen en dieren gezegd.

Mnl. quene – oude vrouw. Eng.: quean, strumpet.

kwaod, bnw. Kwaad, slecht.

kwaoje geest. Rekening, beer.

L

labbekak. Lafbek, lafbekkerij, larie, geklets.

Uit: labben – dom praten, en den stam van: kakelen.

labendig, tusschenw. en bijw. v. graad. *Wel labendig!* Wel verdraaid! *Labendig zwaor; d(i)ee jonge kan zoo labendig èten, l(i)eegen*, enz. *Ook: gaarne. *'t Is u labendig egünd.* Ook: zeer. *Wî hadden labendig vól plezîr.*

laf. Van het weer: zoel, loom. Van het eten: flauw. Zie ook: **lak**.

lak. Dwaasheid, gekheid. *Né, das maor lak!* In de omstreken: flauw, bv. *'t Èten is te zòlt of te lak. Daor is gîn lak of smaak an!* Zie ook: **laf**.

lammenaar(r)dig. Lam, vervelend, onaangenaam. *'n Lammenaar(r)dige k(i)eerel. 'k Bin zoo lammenaar(r)dig.*

lampt(i)eeren. Lantaarn. Nog in het begin der 19e eeuw werden te Dev. instructies gemaakt voor de “Stads-Lamptaren-aanstekers”.

langen. Geven, reiken. *Tô, lankt mîn dat; lankt mîn dat is èven* {p. 31} *an.* In de stad is dit woord nagenoeg verouderd.

Ook: Gron., Maastr. en bij Kil.

lange(r)der. Dubbele comparatief, evenals: *bète(r)der, slimme(r)der, gróte(r)der, mooie(r)der*, enz.

langes, bw. en voorz. Langs. *Langes de kante lópen. Trap n(i)eet in de plassen, maor loopter langes.*

lankverrekt. Languit, languitgerekt.

Van de hette ware wî zoo lui, dawé lankverrekt op 't gròs gingen liggen.

lanter. Landheer, huisbaas.

latigheid. *In de latigheid = laat. Waorümme kom î altîd in de latigheid; 't is haost naorbeddegaonstîd.*

latte. Lat. *(Hi)ee (h)ef alles an de latte emaaft, d.i. opgemaakt, er door gebracht.*

lége. Laag. 'n *Lég hûs; dat hûs is lége.* Ned. leeg = ledig is in het Dev. *läog.*

lekke(r)tjen. *Î bint 'n lekke(r)tjen, bet.: je bent 'n lieverd: je wilt er wel aan.*

D(i)ee meid is 'n lekke(r)tjen – er is een steekje aan los.

lenge, m. Een touw om vaten, balen, enz., in op te hijschen.

lenge, v. Soort van bederf in het roggebrood, waardoor bij het breken de deelen met draden aan elkaar blijven hangen.

lente. 'n *Lange lente.* Een lange slamier, lijs.

lessend of **laast**, bw. Onlangs. Ook Gr., Dr. en Geld.

lichtv(i)eerdig, bnw. Licht (niet zwaar), handig. *Wat hei daor 'n lichtv(i)eerdig krûwagentjen, biltjen.*

l(i)eerenlappe. Zeemlap. *Zoo taoi as 'n l(i)eerenlappe.*

l(i)eeste, m. Lies en leest (van 'n schoenmaker). *Ik zal van middag mîn bûksken is op de l(i)eeste slaon – ik zal eens goed eten. 'n Sték in de l(i)eeste.*

lîf. Van een kind, dat de endeldarm uit het lijf is geschoten, zegt men: *'t Lîf is 'm ût of (hi)ee hef 't lîf ût.*

lîk. Gelijk, recht, vlak, quitte.

'n Lîke planke. D(i)ee weg g(i)eet er lîk op an. Zîzoo, nu bîwe lîk of lîkes. Aj 'n groot hûshòlden heb, is 't vôr 'n arbeidsmense 'n tur üm alles lîk en recht te hòlden, om niet in de schulden te raken. Is de klòkke lîk?

lîkdoorn. Likdoorn. Ook Gron.

lîkstè of **likstè.** Litteeken.

lîmgeddeken. Lijmstangetje.

Limb. Liemgeerd O. V. II, p. 223.

Gron.: liemgar(de).

lîne of **liende.** Lijn (touw), toom. *Peerdelîne.*

W.-Vl.: liende – dun touw.

***lippe.** *H(i)ee hòld 'm an de lippe.* Hij drinkt nog al.

lippen. Schreien. Zie *grînen.*

lîro! Een spel, waarbij twee partijen jongens, met hoepels of op schaatsen, onder het roepen van dit woord (de tegenpartij antwoordt soms: *käoperdraod!*) tegen elkaar inrennen.

lîfken. Loovertje. *Zoo dünne as 'n lîfken.*

läog. Ledig. In de omstreken hoort men: *lèg* (de è gerekt).

lügenbanke. Beschatte bank aan de Welle (IJsselkade), waar ouden van dagen en sjouwerlui plegen te zitten.

lîkke. Een meisje, dat al te groot is voor haar leeftijd. Ook: *lîkse.*

lommerd hòlden, was een aardigheid, die aan de zwemplaats werd uitgehaald. Onder het roepen van *lommerd!* werden de kleeren van de jongens, die te water waren, door elkander gegooid.

loodlappe. Een slecht mes.

looien. Plakken, blijven praten, boomen. In Dev. bestaat(?) een kegelclub: “Komt En Gooit En Looit” (K.E.G.E.L.).

look, m. als voorwn., v. als stofn. Uien.

looperîje. Diarree. *H(i)ee is an de lóperîje.* {p. 32}

loopschûte, v. Een meisje dat veel bij de straat loopt. Uithuizige vrouw.

***lîpekesve(r)stôppeken.** Verstoppertjesspel.

lîs, o. Lisch.

lòs, bnw. en bw. Los, open. *Zet het raam en de dôre l0s. D0t u b0k l0s. Í motter v0r z0rgen as daj 'n l0s lif h0lt.* Samenst. zijn: *l0sd0n*, -laoten, -staon, -gooien, -h0lden, -kr0gen, enz.

l0te. Schik, jool, lol. *L0tig* – prettig.

Ook: W.-VI.; N.-Br. leut; Limb. luit. O. V. I, p. 213, II, p. 223.

l0ven. Gelooven. *Dat l0vik wel* (in de stad verouderd).

l0ver(h)0tte. Loofhut.

l0chten. Bijlichten. *Wij m0n is 0ven l0chten? Ik zal u 0ven 0tl0chten* (met het licht uitlaten).

luder. Gemeene vent, valschaard. Mnl. loeder: aanlokker, verleider (Oudemans).

l0kes. Leuk. *O, h(i)ee kan zich zoo l0kes h0lden!*

l0kse. Zie *l0kke*.

l0lleman. Kletsmajoor. Ook: pijpgast bij de brandspuit. Als de pijpgast bij het probeeren der spuit de jongens niet met den straal bereiken kon, was het algemeen geroep: *L0lleman kan n(i)ee!*

l0re. Luier (van wol). De witte, linnen luiers heeten *kindsd0ken* of *pisd0ken*. Zie dat woord.

lurman. Friesche kaas. Schertsend noemt men met woordspeling deze kaas: *Lurman k0k aover de onderd0re* (alsof hij loert).

l0steren. Inluisteren. *Kom is hier, dan zak u is wat l0steren.*

l0steren. Luisteren. Als het weer niet weet, wat het doen zal, zegt men: 't *St(i)ee te l0steren*. Vooral hoort men dit zeggen, wanneer de thermometer op de hoogte van 't vriespunt staat en men zoowel vorst als dooi kan verwachten.

l0tters (tegenwoordig ook al op z'n Holl. uitgesproken). Lutersch. *Bij l0tters?* vraagt men een meisje, wie de rok onder de japon vandaan komt. (Naar de dracht der Augustijner monniken.)

l0zebasten. Van een koopman, wiens handelsartikel men niet kent of wiens handel weinig beteekent, zegt men schertsend: *H(i)ee is koopman in hazevellen en l0zebasten.*

M

maken, bemaken. Vermaken bij testamentaire beschikking.

malengeren. Slenteren, dralen, talmen. *Luiwammes, d(i)eej bint, 0 d0t niks as langes de straote malengeren!*

man. Vele liefkoozingsnamen worden gevormd door de achtervoeging van: *man*, bv.: *Janman, Derkman, S0neman, Wimman, Betman* (Bertha), *J0man*, enz. Zelfs hoort men: *vaderman* en *m0derman*. Zelfs van dieren: *pusseman, kieseman* (kalf), *Garr0tman* (kraai), *sikkeman*, enz.

manges, bw. Langzamerhand, ondertusschen, nu en dan, soms.

't W0t t0d, laowe manges gaon. Ik komme dadelek binnen; schep 't 0ten maor manges op. M0zerabel lig de bul d'r manges aoverhoop. V0r 'n reize nao Amsterdam, daor had grootvader manges 'n h0le w0ke v0r n0dig.

margen, m. Morgen. Ook als landmaat is in dit woord Ned. *o = a*.

markaole, Meerkol. Oneig. in verbinding met: *sch0le*, is het een scheldnaam voor een scheelziende.

ma(r)se. Mars. *Z(i)ee l0p eeuwig en alt0d met een dikke ma(r)se.* (is altijd in verwachting. Plat.)

ma(r)telaa(r)sbr0gge. Zoo werd indertijd de tegenwoordige Pothoofdsbrug genoemd, omdat ze in den eersten tijd na haar voltooiing gedurig herstel of verbetering behoefde.

ma(r)telen. *D(i)ee menschen hebt {p. 33} v0lle te martelen*, d.i. ze moeten hard werken om er te komen, of ze hebben veel tegenspoed, veel met *z(i)eekten en z0chten* te kampen.

mat. In de uitdr.: *Ik heb er mat an*, d.i. het kan me niet schelen. Een *r* wordt in dit woord niet gehoord. Van Lat. merda-stront, kak.

medall0, m. Medaille.

meerderwechens. Op meer, op verschillende plaatsen. *Dèventer kôke kui meerderwechens krîgen in de stad. Zie: vòlderwechens. Gron. meerderwegens.*

meiboom. Pannebier. *De meiboom vert(i)eeeren, pannebier houden.*

meiwòrm, m. mv. *meiwòrms*. Meikever. De kinderen binden ze gewoonlijk een draadje aan den poot en laten ze dan vliegen. Voordat ze opvliegen staan ze gewoonlijk eerst een poosje hijgend stil; dan zegt men: *h(i)ee telt zîn geld*; een bewijs, dat hij spoedig de vleugels zal ontplooiën. De meikevers worden verdeeld in drie soorten: *äölislagersmennekes, -wîfkes, müldersmennekes, -wîfkes, en koningen en koneginnen* met rood kopschild. Die met de breedste waaiers aan de voelhorens zijn mannetjes.

meizömken, o. Meizoentje, madeliefje.

mèken. Meisje.

mèkes. Meisjes. Zie: *Jan*.

melgert en kûtert. Hom en kuit; ook wel: kût. *Ik mot d'r kût of hom van hebben. In een oud liedje hoorde men: Kût van melgert lüs m(i)een n(i)et. (Bedoeld zal zijn: Kût en melgert.)*

melk. *De melk optrekken, zijn woord terugnemen, zijn belofte niet vervullen. Gisteren hatte nog plan mân hûs te koopen; maor h(i)ee (h)ef de melk opetròkken. Ik (h)eb (i)eenmaol eschréven dak komme, en nu wik de melk n(i)et optrekken.*

melkrik, o. Rek, waarop de boeren hun melkgereedschap drogen.

memme of memmetrütte, m. Speen van een koe, waarmee de jongens spelen. Na het gaatje dichtgebrand te hebben, blaast men ze op. Vervolgens drukt men ze samen, waardoor een verdacht geluid wordt gehoord.

mengel. Een vochtmaat voor melk.

mennigsten, menigste (datum). *Wat vòr mennigsten of den humennigsten hêwe vandage?*

Kil. hoe-menigste.

menschenschîw. Menschenschuw.

menûtjen. Om kinderen bij het nagelknippen zoet te houden, werd het volgende rijmpje opgezegd:

(I)eenmenûtjen (eerste knipje).

Papesnûtjen (tweede knipje).

O-f, òf. (derde knipje).

In drie knipjes was het nageltje er af.

mépennink, m. mv. *mépenninks*. Goospenning mé, mede – loon, huur. Mnl. miete. Hgd. Miethe.

mesister. Manchester; een soort fluweelachtige stof, vooral door de boeren gebruikt voor broeken.

méstpa(r)t. Meestal. *As de bûrman kümp praoten, dan bliffe méstspa(r)t den hélen aovend. Méstspa(r)t alle dagen bakt môder pannekôke.*

met, bw. wordt vaak gebruikt voor mé, bv.: *Gaoj met, dôj met, metgaon, metdôn.*

méter. In de bet. Ned. el uitgesproken als in het Ned. Dezelfde uitspraak hoort men ook in moderne of technische woorden als: *gasméter, barométer*. Daarentegen zegt men: *kalkméter, zaodmèter, landmèter*, enz.

métòkken. Meelokken, meetroonen.

middel, bijw. Midden. *Bît d(i)ee appel maor middel dôr. Ik bin al middel in 't bôk. H(i)ee spronk middel van de brügge òf. Zie: ende.*

middelste. *D(i)ee vent is n(i)et beg(i)eerig, maor h(i)ee (h)ef graag 't {p. 34} middelste met de beide enden.*

m(i)eere. Merrie. *Nachm(i)eere*. Nachtmerrie.

miege. Urine. Afl.: *miegen*. Sam.: *miegepòt*. Kil.: mieghe – urine. Ook Mnl.

minne. Wijfjesduif. Zie *aore*.

minnez(i)eeeren. Sparen, ménager. *Géf de varkens maor mêl en minnez(i)eert de*

(i)eerappels. *Î mot iim van u maagpîne òf te kommen, u 'n betjen minnez(i)eren met èten, d.i. voorzichtig zijn met eten, niet te veel eten.*

minnigheid. Kleinigheid. *Ik mot nòg vijfîn gülden betalen; 't is gîn minnigheid.*

mîr. Onz. Ergens 't mîr an hebben, wil zeggen: ergens een hekel aan hebben. Ook aan personen kan men 't mîr hebben. Verg. **grens**.

mîraker. Een scheldwoord. 'n Lui, lélek, ondögend mîraker.

misschîns hoort men dikwijls in plaats van: misschien. Verg. **elks, eigens, èvenwels, zékers, enz.**

modderschûte. Baggermachine.

moggelen. Peuteren, knoeien. *Lik tòch n(i)eet zó in 't vûr te moggelen. Ook: mooren.*

môilek. Moeilijk, bedroefd, 't Kind tròk 'n môilek lipken. *Azzî grînt dan wòddik ook môilek. Ik zal min d'r n(i)eet môilek aover maken, d.i. ik zal het me niet aantrekken, er me niet over bedroeven, er niet om schreien.*

môje. Moei, tante. De eigennaam gaat vooraf, evenals bij oome: *Namôje, Garretjenmôje, Dînemôje, enz.*

mok, m. zoen, smok. Hiervan: mokken, mukkelen.

***mokkel, mukkeltje. Meisje.** *H(i)ee had 'n mokkel bî zich. Hij was met een meisje uit. Ook zoen(tje). Géf mîn is 'n mukkeltjen.*

mòlder, m. Kleebrak. In sommige streken van Geld. is *mòlder* = mud of zak.

***mòlle.** Molen.

mòllen. Met een molen bewerken. *Snîboonen mòllen. Dat zaod is emòld, bet.: is met de kafmolen bewerkt. "Fijn maken" is malen.*

mòllenp(i)eerd. Molenpaard. Van een groote vrouw zegt men: *Wat 'n mòllenp(i)eerd!*

mòllenvlögel, m. Molenwiek.

môr. Moerkonijn. De rammelaar heet: *remmel*.

môren. Roeren, peuteren. *Schei tòch ût met dat mooren in de sloot, in de tanden. Afl. gemoor. Verg. moggelen.*

mörg, v. Merg. Mörgpîpe. Soms mörf.

mòste(r)djonge. Een jongen, die vroeger achter op het rijtuig stond en als palfrenier dienst deed. Eng. oudtijds *tiger*.

mot. Molm. Törfmot.

mothòl. Geheime bergplaats. *De appels ût de kelder bint op, maor môder hef vaste nòg wel 'n mothòl.*

mäotjen. Bij het glijden op een sullebaan, zet de eerste glijder de anderen aan 'n *mäotjen*, d.i. hij daagt de anderen uit even ver te komen.

motte met könen. Zeug met biggen.

Ook wordt zoo genoemd een booromslag, waarin verschillende boren kunnen gezet worden. Woordsp. met *motten* – moeten: *Motten bint varkens.*

müffen. Euph. voor stinken.

muite of môjte. Moeite.

***muizen.** Aardappels op het bord fijn maken.

mukepooten. X-beenen.

mülder. Molenaar.

muken. Knoeien, slecht werk maken. *Wat liggê daor te muken in donkeren?*

mümmelen. Eten als een tandelooze.

Ook voor: eten, vooral van kinderen. Een moeder zal tot haar kinderen zeggen: *Och, wat bîn îlû lekker an 't mümmelen.* De stam: {p. 35} mumm, is een klanknaboetsing voor: met gesloten mond praten en kauwen (Franck). *Mümmelen as 'n kenientjen, maor slokken as 'n kó.*

Mnl. mummelen, mommelen.

mündig. Meerderjarig,

mündjenvol. Mondjevol, borreltje. *Hei trek in 'n mündjenvol?*

münne, m. Zeelt.

mûsken. Dit woord voor: groente, moes, hoorde ik in de uitdr.: *Vleisken wat, en mûsken zat*, d.i. jullie krijgt zooveel vleesch als je gegeven wordt, en van het andere zooveel als je lust.

mûzîk. onz., evenals *fabrik*. *Wi gaot straks nao 't mûzîk.* (Concert in de open lucht).

N

nachens. 'snachens = des nachts. Verg. *dagens*.

Ook hoort men: *van nach, in de vôrnach, in de naonach*.

In woorden op *cht* wordt de *t* in de uitspraak meestal niet gehoord: *nach, ambach, wach, lûch, boch, krach, pach, plich, lich, voch, kòch, gerech, zûch, jach, hech, brach, knech, gedròch*, enz.

nacht of nach. De uitdrukking: *'t Is nach (glad nach) met 'm*, beteekent: 't is narigheid met hem, hij verkeert in een ellendigen toestand.

nakend. Naakt. Ook oneig. *'t Is daor 'n nakende bul* – schraalhans is er keukenmeester.

nakend(i)eursken. Een naakt kindje. Ook: sneeuwkllokje.

né, bijw. Neen. Wanneer iemand in een winkel vraagt naar een artikel, dat niet voorhanden is, moet men *né ve(r)koopen*. – *Ik mot nôdig bôtter bestellen, 'k heb al vijf pond né ve(r)kòch*.

nègelhòlt, o. Rookvleesch, stuk rookvleesch. *Ik heb nòg tw(i)ee nègelholten in de wimme hangen*.

négene. *Onder de négene of baoven de twaalf* gooit men voor een cent met drie dobbelsteenen om een stuk koek. Gooit men, wat men geraden heeft, dan wordt men eigenaar van de koek.

négenwèkers. Een soort van aardappelen, die in de omstreken van Dev. het meest verbouwd werden. Andere daar algemeen bekende soorten zijn: *mûskes, roodkîntjes, kâolseballen, amerikaanders en engelsen*.

netten. Neten, luizeneieren.

nî. Nieuw. *De Nîstraote – de Nieuwstraat. De nîje bôrgemeister (nu, -meester).*

Benîjen – benieuwen. *Vernîjen* – vernieuwen.

nî dôn. Benieuwen, 't Zal mîn gîn nî dôn, as 't margen règent. 't Zal min is nî dôn òf 't margen règent.

nîfelen. Euph. voor: stèlen. Wegnîfelen. òfnîfelen, wegkapen, afkapen.

nikkelen. Nekken, ombrengen, dooden (van menschen en dieren gezegd).

nikken. Knikken. *Nikt maor van jao! Nikt u oome maor gendag!*

nikkòppen. Met het hoofd van ja! knikken. Verg. *schüddekòppen*.

nîmelk, bnw. Nieuwmelkt. De kô is nîmelk. 'n Nîmelke kô. Tot iemand, die verkouden in het hoofd is, zegt men: *U nôze is nîmelk*.

nînäodjen. Nieuwkneepje. Een kneepje dat men iemand geeft, die een nieuwe japon, jas of mantel aan heeft.

nipken. Tipje, kantje, randje, 'n *Brûd op 't nipken* is zij, die binnenkort aantekent.

nîren. 'et vôr de nîren hebben – **Het beet hebben, ziek zijn.** *H(i)ee hef 't lèlek vôr de nîren – hij is ernstig ziek.*

nîsent. *Van nîsent – op nieuw. Den was mis; sch(i)eet (knikker) nog maor 's van nîsent.*

nîts, bnw. en bijw. Driftig, opvliegend, plotseling, 'n *Nîtse k(i)eerel. Îmand nîts anpakken.* {p. 36}

nîvers. Nergens. Het woord is verdrongen door: *Nargens*.

nao, voorz. *Naar kent het Dev. niet. Wî gaot nao bedde, nao hûs.*

naodzak, m. Zak, tuk. *Stèk u centen maor in de naodzak. Het woord is eigenlijk: aossak =*

aaszak – **etenszak**, met **proth.** *n.*

nögen. Noodigen, aansporen tot eten of drinken (vooral nadat men reeds bedankt heeft). *Laot u n(i) eet nögen, tast maor tô. Kom nu nõg 'n nõgekôpken, nõgeglèsken* (laatste glaasje).

näolen. Pruilen, zaniken, pruttelen, stieperen. (Zie aldaar.)

Ook *Limb. O. V. II*, p. 224.

Bij Hoof: dralen, talmen. Zie :De Vries' Warenar, p. 216.

nöttelig, bnw. Dwingerig, lichtgeraakt schreierig, vooral van kinderen gezegd. (In het bijzonder, als ze onwel zijn, vertoonen ze deze eigenschap.)

nüchterenb(I)è. Nuchterkalfsvleesch. Ook: een knaap (of meisje), die nog niet voor volwassen kan doorgaan.

nûren. Drachtig zijn; het tegengestelde van: gust zijn. *Onze vale nûrt, is nûrend.*

Gron. *uren* – in hoogst zwangeren toestand verkeeren (van koeien).

nüsselen. Alleen in uitdrukkingen als: *Loop î en nüsselen!* Loop heen! *H(i)ee kan hen nüsselen loopen!* Hij kan rond loopen, naar de weerga loopen.

Van Dale geeft als bet.: talmen, dralen, beuzelen, beuzelarijen verrichten.

Franck zegt, dat het bij *neus* kan behooren.

De Bo geeft dan ook: *neuzelen* – neutelen, nusselen, prutsen, zich met kleinigheden bezig houden. Fr.: chipoter.

nuvedan. Nu voortaan, van nu af.

O

(Voor woorden met Ned. *Oe* beginnende, zie bij *U.*)

òf wordt beide als vgw. en bijw. gebruikt.

Een jongen die zijn pink had verloren heette *Pinkof*.

Jan òf Piet. Mîn wark is òf. Ook *W.-VI*.

òfblöten. De bemeste bovenlaag van den grond met een platte schop afsteken en in de voor werpen. Eig. bloot leggen.

òfgedeksels, bijw. v. gr. Zeer, bijzonder. Andere bijwoorden van deze soort zijn:

òfgew(i)eerligs, òfgedreid, òfgemîters, òfgestamp, òfgedûvekaters, òfgedr(i)eedûvekaters, enz.

Zie de opmerking bij: **afgestamp**.

òfgaon. De school verlaten. *Meester, mak iim elf ûr òfgaon?* Het woord wordt ook gebruikt in de meer gewone bet. van: afgaan – cacare. Wanneer iemand, die nogal op den penning is, toevallig eens een milde bui heeft gehad, zegt men, daarop doelende, schertsend: *Tu is 'm ook 'n aap òfegaon.*

òfgaonde z(i)eekte. Kwijnende ziekte, bv. tering.

òfkav(i)eeren. Afslaan, verhinderen. *H(i)ee kwam iim mîn schaasen te l(i)eeenen, maor ik heb 'm netjes òfekav(i)eerd. H(i)ee wil margen hier kommen, maor 'k zal 't wel òfkav(i)eeren.*

òfnîfelen. Afstelen, afkapen.

òfrikken. Door rikkingen afsluiten.

òfschöttelen. Afwijzen, achterafzetten *Mag i n(i) eet méspöllen, Jentjen? Heb ze u weer òfeschötteld?*

òfstrijen. Afstrijden, heeten liegen.

Ik wil 't u n(i) eet òfstrijen, maor gelöven dô 'k 't n(i) eet.

òftenpa(r)t, o. Aandeel, bescheiden deel

Zîzoo, hòlt nu u mond; elks hef zîn òftenpa(r)t. {p. 37}

òftòkken. Afbedelen, aftroggelen. *Îmand geld òftòkken.* Hendrik î mögt u brôrken niks òftòkken; h(i)ee mag 't alléne opèten.

ogen. 't Hef gîn ógen, 't kan n(i) eet z(i) een, zeggen de jongens, als ze een ander iets niet willen laten zien. Zie ook: **grootvader**.

ógenbekökelderîje, v. Oogenverblindings, bedrog, fopperij, gezichtsbedrog.

äole. Aaltje. Zie: **kôffäole**.

äolîkrappen. Oliekoeken.

onbehòlden. Onbehouden.

ómesland. Zoo noemen de jongens schertsend het land, waarvan ze de vrijheid nemen knollen te plukken.

onbocht, o. Bocht, slecht goed. On met bet. van slecht, zooals in: ondier, ontuig, onweer.

ondentelek hoort men voor: ordentelek. Ook van zaken: 'n Ondentelek stücksken vleis, een goed stukje.

onderdums, bijw. onderduims, schijnbaar onopzettelijk, zoo bij zijn neus langs. *H(i)ee hef 'm dat maor zó is èven onderdums ezegd – hem ongemerkt de waarheid gezegd.*

onderwèchens. Onderweg. Wi waren nòg pas onderwèchens, tu d'r 'n donderschur opkwam.

ondocht. Gemeensl. Ondeugd (van personen).

oneffen. Oneven, in zeer uiteenlopende beteekenissen. 1e impair. Wat raojî oneffen of effen? 2e verkeerd. D(i)ee hòd st(i)eet u niks oneffen. 3e onhandelbaar, ongeschikt. D(i)ee man is niks oneffen.

Ned. oneffen is in het Dev. ongelîk.

onmündig, bnw. en bijw. Lomp, danig, Zeer. 'n Onmündige k(i)eerel. Onmündig zwaor. H(i)ee kan onmündig l(i)eegen.

onnözèl, bnw. en bijw. Dit woord hoorde ik ouden van dagen meermalen gebruiken in de bet. van: krankzinnig. Sam.: *onnözèlengasthûs*.

onve(r)schillig. Dit woord wordt soms gebruikt in de bet. van: verschillend. *Soms is de vis dûr, soms gukoop, das onve(r)schillig.*

***onzelig**. Vuil. Onzelig vat. Tegen iemand, die er vuil, ongewassen uitziet.

oor. Als een meisje leert touwtje springen, zingen zij, die draaien: (Deen oor, van tw(i)ee oor, van dr(i)ee oor!

oord. Oord, plaats. *Wi bint daor op 'n gujen oord, d'r is van alles volop.*

oortjen. Oortje. *H(i)ee hef 't daor vôr 'n oortjen, d.i. gemakkelijk en goed. H(i)ee lig vôr 'n oortjen in (h)ûs, d.i. heeft er niets te zeggen.*

opbrengen. Opvoeden, grootbrengen. *Mîn môder hef mîn fesundelek opèbròcht. H(i)ee hef vier kinder van zîn bròr opèbròcht; maor h(i)ee hefter hél wat mé aoverbròcht.*

op-entégen, bijw. Op tegen, tegen. *Ik heb daor niks opentégen.*

opflikkeren. Opflikken, oplappen, repareren, opmaken, opknappen.

Wi zòlt dat hòdjen 'n betjen laoten opflikkeren, dan kui 't van de zommer nòg best dragen.

Het wordt vooral, doch niet uitsluitend, van kledingstukken gezegd. Tot een dokter kan men zelfs zeggen: *Í heb 'm maor aardig w(i)eer opeflikkerd.*

ophalen. Weghalen, afhaken. *Jan, kommî mîn margen ophalen? Jonges, maak gauw daj in bedde komt, ik komme voort de k(i)eerse ophalen.*

opnöker. Opstopper.

oppassen. Opwachten. *Aj van aovend út schòle komp, zak u oppassen, dan gauwe (gaan we) samen nao (h)ûs. H(i)ee pasten mîn achter 'n boom op en greep mîn glups an. {p. 38}*

oppentop (niet ò). Als alles op of verloren is, hoort men de kinderen zingen:

Oppentop,

Mîn geld is op,

Mîn zak is nao de mólle.

Hak nog 'n klein stûve(r)ken ehad,

Dan had ik n(i)jeet te vòlle.

oprammelen. Knoopen of centen in de handen rammelen en opgooien, om dan te zien welke “boven”, welke “onder” liggen. Zie: **baoven**.

opredderen. Aan kant maken, op orde brengen, opruimen.

opschöttelink. Aankomende jongen of meisje.

Fr. adolescent.

opschûnen. Opstoken, aanhitsen. Een hond tegen iemand *opschûnen*.

Dikwijls geheel hetzelfde als: *inschûnen*. Zie dat woord.

opstèken. Oplaten. *De vl(i)eegerd* –.

op strék, bnw. *Dintjen is wat opstrék* (blij) *met haar mooie püpken. H(i)ee raakt zoo zotjes an w(i)eer opstrék* (in orde). *Ik kan hier maor n(i)eet opstrék kommen met de meiden* (ik kan er geen naar mijn zin vinden). *Bij al op strék?* (op orde) vraagt men iemand, die verhuisd is.

opsûkeren. Opsuikeren. *Tô, sûkert 'm nòg is op!* Toe, roer eens in je glaasje jenever met suiker en drink dan nog eens!

optrekken. Optellen. Verg. “aftrekken”.

aoren. Aarden (van besmettelijke ziekten). Als subst. beteekent het: *aderen*.

aorend, mv. *aorends*. Mannetjesduif.

Iemand “*den diïbbelden aorend*” geven, beteekent: hem een jaap over den neus, het *gezicht* geven: dreigement van bekkesnijders. Zie volgend woord.

aornd. Arend (vogel). *Den Dèventer aornd,* het wapen van D. De eigennaam luidt: *Arend* of *Aornd*.

aos, o. *aozen*. Stekelig, kribbig kind. Ned. aas – kreng, prij.

aosem, m. Adem. Van hem die zijn glas in één teug leegdrinkt, zegt men: *H(i)ee hef 'n starken aosem*.

aovend, m. Oven en avond.

aoverbèteren, naast overgaan.

aover de kòp kòkelen – kopkeukelen.

aoverensig. Overtollig. *Wî bint met zîn zessen en daor staot zöven bo(r)den op taofel; d'r is diüs (i)een bò(r)d aoverensig* of *aoverentie*.

***aoverentie.** Iemand meer geven, dan hij moet hebben. *Dat hei in aoverentie*.

aoverhoopt, bnw. Overhoop. *Wat is dat hier 'n aoverhoopte bul!*

ötterdòks. Orthodox.

ózewòlt. Nagenoeg hetzelfde als *taotaai*. Zie ald.

P

pakkelde stòldeken, stòltjen. Spel, waarbij twee meisjes elkaar een hand geven; op de verbonden handen gaat een derde zitten, dat haar handen geeft aan de vrije handen der draagsters. Het voortdragen geschiedt onder het zingen van: *Pakkelde, pakkelde stòldeken!* Gron.: Kakkemanjestoulen.

pal staon of pòl staon. Een rij jongens slingeren om een middelpunt, de pal of pol d.i. een jongen, die op eenigen afstand geposteerd is. Vooral als het op straat glad is en op het ijs wordt dit spelletje gedaan.

paltalte, v. Dikke modder op de straat of in de goten.

pampelen. Kwakzalveren. *Al wèken achter mekare bint d(i)ee lû an 't pampelen met hûsmiddeltjes; waorümme gaot ze n(i)eet nao 'n dòkter; al dat gepampel gef niks.*

panne, 'n *Blikken panne,* hoorde ik meermalen iemand noemen, die heel spoedig èn over de warmte èn {p. 39} over de kou klaagde of die zeer licht geraakt was.

papieren zòlde(r)ken. Bomijns, d.i. ijs, waaronder het water is weggelopen. Ook: **bugîs.**

park, o. Bij het krijgertje spelen, de plaats waar men veilig was, niet “gekregen” mocht worden. Meet, plaats waar men begint te lopen, **stèken** of **sch(i)eeten** (zie die woorden). Wie bij het knikkeren weer van meet moet beginnen roept: **Flink van 't park!**

parkement. o. Kaft, omslag van een boek of schrift.

pennefokse. Duitendief, penningsvrind.

penninksvrind. Duitendief, schraper.

pé op de sta(r)t. Pin op den neus, als dwangmiddel. *Aj n(i) eet gudschiks wilt, dan zak u de pé op de sta(r)t zetten.*

***pèperbüsse.** De groote toren van de St. Lebuïnuskerk.

peppel, m. Populier.

pester, m. Passer. Pesterdöze. Plat.

petîstèken. Ringen steken in een draaischuitje. Zie mijn Feuilleton in de Dev. Cour. van 7 Sept. 1894. **Petî** is: parti.

pette, m. Pet. In mijn jeugd droegen jonge boerinetjes, en ik meen ook de weesmeisjes, een lederen hoed van dien naam.

pias, v. Paillasse. Stroo, dat reeds onder de paarden heeft gelegen en weder gedroogd wordt. Bij de dragonderstallen speelden de jongens er vaak in.

Het woord **pias** – Paillas, hansworst is volgens Littré hetzelfde: “Ces bateleurs (potsenmakers) étant ordinairement habillés d’une toile á paillasse ou á matelas”.

p(i)eerdebur. Jager (van schepen).

p(i)eerden. Jagen (een schip door paarden). *Wi hebt 't vôr de wind ehad; alléne 't Vésingerrak mozze wi p(i)eerden.*

p(i)eerdeworm. Mestkever.

p(i)eerden. Van 't p(i)eerden = cichorei. *Hei zin an 'n kòpken köffi? Astubl(i)eef, aj d'r maor n(i) eet te vòlle van 't p(i)eerden in dôt.*

Op elk pakje cichorei stond een paard.

p(i)eerden (I). Winnen (jongensterm).

H(i)ee p(i)eert ze – hij wint.

***p(i)eerden (II).** (Infinitief niet in gebruik). **H(i)ee haalt 'm.** Ook: **H(i)ee p(i)eert 'm aardig!** Drinkt vlug eenige borreltjes achtereen op. Ook: raken, zich te goed doen. **Ik zal 'm van aovend is p(i)eerden; wi (h)eb de wòstekètel op vôr. H(i)ee p(i)eert 'm,** bet.: hij is aan den drank.

pierkrûd. Wormkruid.

pik in het donkeren of dûsteren, zegt men i.p.v.: *in pikdonkeren.*

pîkant, pîkantig, pîkanterig – najverig. Afl.: *Pikanterîje.*

pikken. Kleven (van iets dat vettig is of dat pas is geveerd). *D(i)ee taofel is n(i) eet schóne, h(i)ee pikt. D(i)ee banke is pas evarfd, h(i)ee pikt nóg. Komp n(i) eet te dichte bî mîn, vulik, î pikt van 't smeer. Afl.:* *pikkerig. Nógá is van dat pikkerige gerei.*

pîleman, pîseman, pîzewîtjen, pit. Penis.

pîlende, m. Eend.

pîlo. De dood van pîlo = Een bleek mager persoon.

pîmelen. Euph. voor pissen.

pîne. Pijn, moeite. *'t Is de pîne n(i) eet w(i) eerd.*

pîneköttel, m. Kleinzeerig, vreesachtig of schriël mensch.

pînetensî. Klem, verknijping. *In de pînetensî zitten.*

pingelen. Afdingen.

pinke. Jonge koe.

Pinksteren en Paosen. *H(i)ee lag in bedde met zîn héle Pinksteren en Paosen bloot. H(i)ee had zon gat in de bròk, daj zîn héle P. en P. konnen z(i) een. De beteekenis is duidelijk.*

pînlîk. Al te zuinig, schriël. **H(i)ee is** {p. 40} *zó pînlîk, datte zich vôr 'n dübbeltjen (h)onde(r)d bónenstòkken op de kòp wòl laoten anscharpen.*

pîóters. Pietjes, luizen.

pîpenbròkszalve. Soort van zalf, vooral gebruikt bij verstuijing, verrekking of kneuzing. Ze werd bereid door de firma Piepenbroek, ik meen uit paardevet.

pipenpòrker. Pijpenwroeter.

pîpken. Pijpje. *(H)iee (h)ef 'n pîpken an, hij is dronken.*

pîpzak. Soort peer. (doedelzakvormig). *In de pîpzak zitten bevreesd zijn.*

pîrenkûltjen. Graf. *In 't pîrenkûltjen liggen. Naor 't pîrenkûltjen gaon (dood gaan).*

pîsancaore. Dronken. *H(i)ee is 'n betjen pîsancaore.*

pisbrandjen. Niets beteekenend brandje.

Verg. *pisboodschap* en *pisprätotjes*.

Pisgr(i)eete. St. Margriet.

pisvûrken. Kegelvormig toeloopend koekje van vochtig gemaakt buskruit, dat niet ontplofte, maar sissend vonkelde.

pîtjé springen. Haasje over. (Eigenl. pied). Zie: platvôt.

pitteltjen, o. Zeer klein stukje. *Ik heb gîn pitteltjen van zîn appel mé ehad.*

plas, m. Binnenplaats van een woning. Ook een ander open terrein. Zoo heet het pleintje, waarbij vroeger het Spinhuis stond, nog de *Spinhûsplas*.

plawarker. Zoo noemt men aan de ijzergieterij de werklieden, die sjouwwerk verrichten.

platte hakke, m. Kleine hiel van een kous.

platvôt, m. Bij het *pîtjé springen* noemt men de lengte van een voet: 'n vôt; de breedte: 'n *platvôt*. De jongen, die staat, mag als allen gesprongen hebben 'n vôt en 'n *platvôt* verder gaan staan.

*plé = pletie = W.C.

pluis, m. Mestvaalt, mesthoop.

pochten hoort men voor pochen.

podde, v.? Oud vuil, oud smeer (gevolg van onzindelijkheid). *Ik wil mîn gud bî 'n ander laoten wassen, 't zit gedücht in de podde, ik haope dakter de podde weer ûtkrîge. Iemand: ût de podde helpen = hem een reinigingsproces doen ondergaan. Afl.: verpodden en podderig. Dat hûs is vergangen jaor evarft, maor 't is al glad verpod; de inwoonders bint arg podderig.*

poddik, m. Pudding; ook: dik ventje.

poddik-in-de-bûl. Zekere meelspijs, die in een zak gekookt wordt.

pof. Î lüilt op de pof. Je kletst.

poffen. Braden in de heete asch (bv.: aardappelen).

poffert, m. Gebak van meel, met een bruine korst. Zie volgend woord.

***pofkôke.** Poffert. Groote koek met krenten, rozijnen, met knappende korst, gebakken in een groote ijzeren pot, en als middagmaal gebruikt.

pokkel. Schouder, rug; Kees nemt vól te zwaore vrachten op zîn pokkel. Ik zal u wat op u pokkel géven. 'k Zal u op u pokkel kommen, slaon. Pokkelen – op den rug dragen (van kinderen): Zak u is pokkelen, Jan? *De pokkel vol rimmetík. Hokkeldepokkel spelen. Als een meisje of jongen een jongere(n) op den rug neemt.

pòlka, v. Soda.

pòlkahaor. Gladgestreken mannenhaar, dat aan de onderzijde naar binnen is omgekruld.

pòlkamütse. Soort gladde muts.

pöllegaste. Gepelde garst.

pompe, m. Pomp. Op de vraag: Hoe laat is het? hoort men vaak gekscherend antwoorden: *Ketier aover de pompe; of: Op slag prumen, 't zal zoo rezînen slaon.*

***pompen.** Knickerspel. Twee spelers {p. 41} gaven ieder evenveel knickers, waarmee om beurten werd "gepompt", d.i. de speler gooide ze in een kuiltje, zoodanig, dat een deel buiten het kuiltje (ook wel "pot" geheeten) terecht kwam. Was het aantal in de pot oneven, dan had de speler gewonnen.

pook, m. en vr. Kleine jongen of meisje (te klein voor den leeftijd). Ook gebruikt men in plaats van *pook*:

pòrk, m. en vr. Zie ook: *pòrre*.

pòrken. Porren, peuteren. In de tafel, de kachel, de pijp, de tanden, de neus *pòrken*.

pòrre. Een jongen of meisje te klein voor den leeftijd. Verg. *pook*.

Bij De Bo vinden we: porre – wrat, puist enz.; kort, dik ventje.

pòt èten. *Das 'n rare pòt èten – dat is 'n rare sijs.*

pötjen. Kleine vochtmaat.

***pötjenbal, petjenbal.** Jongensspel. De petten der medespelers worden langs een muur geplaatst. Eén hunner werpt den bal; komt deze in een pet terecht, dan moet de eigenaar snel naar een aangewezen plaats rennen en terug naar de petten. De werper heeft ondertusschen den bal uit de pet gehaald, rent ook naar die aangewezen plaats en gooit dan den bal den peteigenaar achterna. Raakt hij dezen vóór hij de petten heeft bereikt, dan mag deze niet meer meespelen; hij is “*ût*”.

pötjenbönink. Rijst en gort met rozijnen door elkaar gekookt.

pötjenstrüf, v. Soort van meelspijs, eenigszins overeenkomende met grutjes. Ook: *stip-in-'t-kültjen* genaamd.

Stadfriesch: potstrouw – meel in water gekookt. Ook Gron.

pòtkaoker. Potkijker, janhen. Ook: een dwaze vent: 'n *Rare pòtkaoker*.

pòtlanderén. Met Portland-cement bestrijken, 'n *Gepòtlanderde gével, vlure, enz.*

potsig, bnw. en bijw. Aardig, grappig. 't *Was potsig ùm te z(i)een, hu aa(r)dig dat èpken kon exters(i)eeeren met 'n (i)eerlinks gew(i)eerken. Wadde potsige dingen likt daor vòr de glazen in d(i)ee spòllegudswinkel. Wat stonnê daor potsig te búgen. Verg. Hgd. Posse – klucht.*

pòttekîps. Een vrouw, die met potten en pannen vent en haar mand op het hoofd draagt.

Nederd. kiep – korf.

pòtstamper. Klein, dik mannetje.

prakke, m. Priktoel, taatstol. Ook: meisje, dat klein van stuk is. Ook: eigenwijze, eigengereide persoon. *Wat bij tòch 'n eigenwîze prakke!* d.i. een eigenwijs ding.

prèkebérend, prèkederk, prèkebrôr. Praatvaâr.

prengel. Scheldnaam voor een boer. N.-Br.: prengel – gierigaard. O. V. I, p. 220.

prente. Lievertje (ironisch). *Î bint mân ook 'n mooie prente.* Ook: stijf, houterig, in uiterlijk of kleeding. *Wat 'n stive prente!*

prîmelnakend. Spiernaakt.

pròvezoor, mv. *pròvezoors.* Bestuurder van een gesticht, provisor.

pruikemaker. Van iemand, die doet alsof hij het erg druk heeft, zegt men schertsend: *H(i)ee is zó druk as 'n pruikemaker met (i)eene klante.*

prûlderîje. Prulleboel, waardelooze dingen. Ook W.-VI.

prumen. Zie: pompe.

prusten. Niezen. Ook: Prusten van 't lachen.

prütlippe. Dikke lip. Iemand met **zoo'n** lip. *Fig. Iemand, die vaak **een zuur gezicht zet.**

prûtsen. Knoeien, knoeiwerk maken. Afl.: *prütser, prütswark.*

prüttel. Rommel. *Wat is dat w(i)eer 'n prüttel in u kaste! 't Is daor in hûs altid 'n prüttel. Wil îlû is gauw met u héle prüttel van {p. 42} de taofel gaon, wi mot éten. *Men zegt ook: Prütte en prüt.*

pudelen. Schertsend voor: wasschen. *Ik wil min is lekker pudelen, ik bin zoo zwa(r)t as 'n Tòrk, as 'n tòrre.*

püffekes. Poffertjes.

pülsteren. Polsen, plassen. *Schei tòch ût met dat pülsteren (gepülster) in 't water; î maakt u zoo nat as mest.*

pümpelen. Pimpelen.

pünder, m. Weegstok, unster.

Ook: N.-Br. O.V. I, p. 220.

pünderen. Met 'n unster wegen. Ook het gewicht van iets bepalen op het gevoel.

püngelîd, hoort men soms i.p.v. slachtenstîd.

püntbedekt. Een stukje appel, enz., dat men op de punt van het mes steekt, dat men geleend heeft. *Mannes, mak u mes l(i)eeenen? Jaowel, Garrit, maor krik dan ook püntbedekt?*

pünste. Veerpont.

puperîje, v. Diarrhee. Zie: *lóperîje.*

pupîdik. Kort, dik ventje.

pupst(i)eeren, m. Anus.

pûren. Peuëren. *Aolpûren.*

pus! pus! Om een verloren tand terug te krijgen, gooien de kinderen dien achterwaarts over het hoofd, terwijl ze uitroepen: *Pus! Pus! daor hei 'n òlde tand, géf mîn 'n nîjen w(i)eer!*

Van iemand, die mooi gekleed is, zegt men: *H(i)ee is pusmooi,* soms met het verlengstuk: *bellen an.*

puste, v. Puist. *Ik heb min 'n puste in 't lif egèten,* ik heb zoo veel gegeten, dat ik er ongemakkelijk van ben. *Mîn 'n puste elachen.*

pustert. Vuil, ongewassen mensch. Afl.: *pusterig.*

pütbaas. Ploegbaas bij polderjongens. Ook: Gron. en W.-Vl.

pute, m. mv. *puten.* Klap, oorveeg.

pûteken. Poetje, liefkoozingsnaam voor een kind.

püthaok, m. Van een man en vrouw, die niet wettelijk getrouwd zijn, zegt men: *Z(i)ee bint aover de püthaok etrouwd.* De *püthaok* is de schepter van den *pütbaas* (zie dat woord). Ook Gron.

In de Ned. Bet. bestaat de uitdrukking: Over de puthaok vrije – (zonder toestemming). O.V. II, p. 102

R

rabels of **rebels,** bnw. Klem op de tweede lettergr. Van een zwerende wonde, die er erg rood uitziet, zegt men: *“Wat isse rabels!”*

Ook: oproerig, wild, hartstochtelijk. *De bolle vlaog van de (i)eene kante van de weg nao d' andere; 't was slim zoo rabels asse was. 'n Rabelse kérel.*

Vr.: maladie rebelle – hardnekkige ziekte.

rachen of **rachelen.** **Kwaadspreken; meestal verbonden met:** *schelden.* *D(i)ee meid düit niks as schelden en rachen op haar vòlk. Wat hei weer op mîn te rachelen?*

rad, o. mv. *Raaien.* Zes knikkers. Grauwe knikkers werden (worden?) verkocht bij het *rad,* d.i. door het *draaiende* opgooien van een cent werd uitgemaakt of de verkooper, die *baoven* òf *onder* moest raden, een cent of niets voor zijn zes knikkers zou krijgen. *De kooper kreeg 6 knikkers, gooide een cent op, en als de verkooper “boven” of “onder” verkeerd raadde, had de kooper zijn kuizen voor niets.

ramenten. Ravotten, stoeien.

Ook: W.-Vl., Gron.: rementen.

rammeltjen. Rammelaar (kinderspeelgoed).

rap, bnw. Niet sluitend, rammelend.

Een rappe klomp.

rappement, m. Berisping, uitbrander. Van dezelfde bet. als *roffel* (zie dat woord). **raspelen.** Raspen. *Lîk toch n(i)ee {p. 43} alîd te raspelen op d(i)ee hoop planken; î ramment al u gud kapòt.* Ook Ned. Bet. O. V. II, p. 102.

ratsen. **Wegkapen.** Ook *boksen, kitsen e.a.*

Ook Limb. O. V. II, p. 226.

ravé. Zeker kinderspel. Een kind legt het hoofd in den schoot van een ander en krijgt dan te raden: *Pikkadelle, fusjefé, ellebaogendik ras* of *ravé?* De vraag gaat gepaard met een gebaar, dat aanduidt: met de vingers, met de vuisten of met de ellebogen op den rug stooten, over den

rug krabben of met het onderstel in de hoogte beuren. Wordt niet goed geraden, dan moet de liggende ondergaan, wat het gebaar te kennen geeft.

redzaam, bnw. Vooral gezegd van een vrouw, die zich altijd weet te redden, die van zessen klaar is; dus: flink, kloek.

rèkening. *H(i)ee (h)ef de vrouwe w(i)eer an de rèkening (of an de gròj)* wil zeggen: Zijn vrouw verkeert in gezegende omstandigheden. Zie ook: *zwaor*.

reidekamme, m. **Haarkam**. *Haal mîn de reidekamme, dan zak u 't haor is ûtreiden, î likt wel 'n bosdûvel. Reiden is gereed maken, in orde brengen. Gron.: Redkam – haarkam.*

reifels. Rafels, draden van boonen. Afl.: **Reifelen**. Sam.: **òfreifelen**.

rein, bnw. **bijw. Schoon, geheel**. *Het p(i)eerd lîp de paole rein ùmme. H(i)ee dronk zîn glas in (i)een k(i)eer rein ût. De stòk brak rein middendôr. Zie ook o.a.: Vondels Leeuwendalers, reg. 1295.*

remmel. Mannelijk konijn, rammelaar. Het wijfje heet in Dev. **moor**. (Zie dat woord.)

répe, m. mv. **répen**. Streng, waarmee het paard aan den wagen verbonden is. **Dôr de répe trekken**, uit den band springen. Eng. **rope**.

reppel, m. mv. **reppels**. Zoo heeten de stijlen, waaraan de koeien in den stal vastgebonden zijn.

reppelen. Klauteren. *Schei tòch ût met dat reppelen op d(i)ee wagen!*

Gron. repelen. Dr. repen. Afl.: **gereppel**.

réte, m. *Op 'n réte, rétjen, – op een kier.*

revenzî. Revanche. **Ik gao d'r revenzî van halen**. Ik ga er voldoening van eischen, er weerwraak voor nemen.

ribbeltje. Ribbetje. *Op dat glas, d(i)ee stòf enz., zit allemaole ribbeltjes, d.i. Het is geribd. Afl.: Ribbelig.*

richt. Kort (van afstanden). *De binnenweg nao Twelle is wel 'n ketier richter as de bûtenweg. Langes disse weg lópî richter as langes den. Disse weg is 't rich(t)ste.*

r(i)eem. *An de r(i)eem trekken*. Mingere.

riev, bnw. **Gul, ruim, overdadig**. *Wès tòch n(i)eeet zó rieve met de sûker; (h)éle klodders bliester onder in 't kòpken zitten.*

rijen (I). Rijden. *Op de bessem rîjen – diarrhee hebben.*

rijen (II). Rijden. *Böntjes, krallen, krellekes enz., anrîjen. Afl.: Rîjpinne, rijgpen, rîjdraod, enz.*

riking, m. mv. *rikingen*. Eenvoudig rasterwerk om weiland. Zie: *òfrikken*.

rîge, m. mv. **rîgen**. Rij. wanneer kinderen over de straat loopen, terwijl ze elkaar vasthouden, zingen ze: **Lange, lange rîge!** enz.

Van een groot gezin zegt men: *'t Is daor 'n héle rîge. Ik heb de héle rîge rond evraogd*. Ned. rij – metselaarslat, luidt in het D.: **rîje**.

rîstenbrî is al ve(r)bî! Zeker spel, iets als verstoppertje. Als de zoeker een verscholen jongen voorbijgelopen is, roept de laatste: **Rîstenbrî is al ve(r)bî!** De zoeker was 'm dan nog eens.

{p. 44}

rîstensup. Rijstsoep. Anal. vorm van arftensup. Zoo ook: rîstenpap, pòllegastepap.

rîven. Raspen. Een rasp heet: **'n rîve**.

rîzebos, m. Bos rijs. In Dieren: Kwazebos.

rîzen. Neervallen, door laten vallen, laten vallen. *De zolder is n(i)eeet dichte; het stòf rîster dôr. Draag de garven vôrzichtig en zörg daj n(i)eeet rîst. In de omstreken van Deventer hoorde ik dit woord ook reizen uitspreken. Zie: güren.*

Verg. J. v. Beers' Rijzende blaren. Limb.: rîzen – vallen.

robbelig, bnw. Ruw van oppervlakte, hobbelig. *Robbelig glas, een robbelige weg, 'n robbelige planke, robbelig îs.*

Gron.: robbig – ruw.

ród(i)eeren. Roodaarden, 'n *Geród(i)eerde kòffikètèl, doofpòt, enz.*
roffel, m. mv. *roffels*. **Berisping, uitbrander**. *Menneken, aj in hûs komt, dan zui 'n roffel krîgen. Verg. rappelement en sjas.*
rôfäolie, v. Raapolie. Gr.: ruifeulie.
Mnl. roeve – raap. Hgd. Rûbe.
rôjlappe. Roeispaan.
ròllebòlle. Ouderwetsche tombola.
rollepatroon, o. In den slachttijd werd vaak een niet al te snuggere huisgenoot uitgezonden om het *rollepatroon*; hij werd dan van Pontius naar Pilatus gestuurd. **Rolle** is rolpens. In Dieren zendt men zoo iemand om de *dakschére*.
rondeman. Openlijk. *Aj kwaod edaon (h)eb, dan moj d'r maor rondeman vôr ût kommen.*
rondümme, m. mv. *rondümme*. Een geheele snede of plak roggebroom; meestal worden ze middendoor gesneden. Gron.: rondom. In Drenthe zegt men: *omstuk*.
De Jager's Archief, I, 327.
röpe, m. mv. *röpen*. Paardenruif. Kil.: rope.
Mnl. reup – ruif (Oudemans).
röpen of **röppen**. Slordig afsnijden of uittrekken, afscheuren, trekken.
Grôs röpen. Hôj ût de mite röpen (of röppe). Î rôpt mîn de kléren van 't lif. Röpt n(i)eeet zoo an d(i)ee strûken en blômen.
Kil.: reupen – roopen, trekken, uittrekken, wieden.
Ook: onrustig heen en weer draaien in het bed.
röte, v. Honigraat (waar de honig uit is). Dus, datgene “wat was, eer was was was”.
räotel. Klappei, rammel, ratel. Ook genoemd: *räotelkouse. De räotel st(i)eeet u gîn oogeblik stille. Ratel* (werktuig) klinkt (d.i. wordt uitgespr.) in het Dev. als in het Ned.
räotelen. Rammelen, druk praten.
Lik mîn n(i)eeet langer an 't oor te räotelen! Bin îlû nog n(i)eeet ûteräoteld?
róze, v. **Koude**. *Aj 'n zw(i)eer in de vinger heb, moj zorgen, daj d'r de róze n(i)eeet ankrigt. Rózig – waar de roos aan is.*
rózen. Hand aan hand al zingende om de pinksterkroon lopen. Over pinksterkronen en rozen, zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli 1894.
raozend. Van een stuk goed, dat kapot is, hoort men zeggen: *Daor zit de raozende motte in.*
rózig. Huiverig van gevatte kou. *Ik bin zoo rózig in de botten; 'k gelöve dak de koorse heb.*
rubòlle, v. Zeker onkruid in weiland.
rubòllig. Rumoerig, *Î zit daor, gelöf ik, in de rubòllige hôk.*
ruf. Korte tijdruimte, ommezien. *Ik bin in 'n ruf(jen) w(i)eerümme.*
rugîzel, v. **IJzel**. *Rugîzelen – ijzelen.*
rukedaalsnòs(t)ken. Schertsend voor: Een hoop stront.
rûmes. Tusschenw. Als een knikkeraar zich het recht voorbehoudt, alles wat den vrijen loop van zijn {p. 45} knikker kan belemmeren, uit den weg te ruimen, dan roept hij: *Rûmes alles!*
rupe, m. Rups.
rusterig, bnw. Huiverig van gevatte kou. *Ik bin rusterig; ik wil van aovend maor is vrog nao bedde. Verg. rózig.*
***rüt**. *H(i)ee (h)ef d'r rüt an. Hij heeft er maling aan.*
rut, o. Onkruid in het algemeen. *Onzen (h)òf zit vol rut, wî mot nödig is w(i)eejen.*
Ook waterplanten, die de zwemmers soms geducht hinderen. – *Ik hebbet met mîn bûrman in 't rut ehad – ik heb ongenoegen, verschil met hem gehad. In 't rut stûren*, d.i. in het riet sturen.
rûter, v. Wild meisje.
ruze. *In de ruze verkoopen*, d.i. op het gezicht zonder te tellen, te meten of te wegen. *Ruzen – ramen.*
rûzi *De Tîndaagse Rûzi* = de Tiendaagsche Veldtocht.

S

Sábá (klem op de tweede lettergr.). *H(i)ee hef gîn brood vôr Saba, d(i)ee windzak.*

sachs. Zonder bezwaar. *Dat kui sachs dôn.*

saldaot maken. Opmaken, uitdrinken

Ik zal mîn laaste gülden dan maor saldaot maken. Wat, zittî daor nõg met 'n vol glèsken? Tô, maak 'm is saldaot.

sas. Schik. *Wat was Grades in zîn sas, tu e nao de Twelse karmse moch.*

schaassenlópen. Schaatsenrijden.

schabbe(r)tjen(de)bonk. Op schabbe(r)tjen(de)bonk lópen – klaploopen.

schabiil, o. Ondeugend meisje. In de Ned. Bet. is een schabul op de steenfabrieken een duivelstoejager. *Tô groote schabiil, moddî dat jüngesken zó slaon!*

schadron, o. Eskadron. Ook troep: *Daor kwam 'n heel schadron jonges an.*

schampen. Overslaan. *Gaoj nao de karke? Né, ik zal dit k(i)eer maor is schampen.*

schande, m. Bretel, draagzeel; elders: galg, hulpzeel, 'n Schande dient niet alleen om de pantalon, maar ook om een kruiwagen enz., op te houden.

schap, o. Plank om iets op te zetten, plank in een kast.

Mnl. schap – etenskast, spijskamer (Oudemans).

O.-Fr.: schap – schrank, bv. bokenshaft.

In Dev. is een *bôkenschap* een plank om boeken op te zetten, niet een kast.

Meijer geeft: schap – spinde, spijskamer.

Een kast met schappen staat in Dev. tegenover een hangkast.

schap. Vroeger meer dan tegenwoordig luidde dit achtervoegsel: *schop. Gezelschap, heerschap, vriendschap, vîandschap, boodschap, voogdîschop, blîschop, bèterschap, bûrschap, enz. Thans onbeschaafd.*

schelden. Wanneer een jongen wil te kennen geven, dat schelden hem niet deert, zegt hij: *Schel(d)en diit mîn n(i)ee z(i)eer, Aj mîn slaot, slao 'k u w(i)eer.*

schelhaze of schelha(r)st, schelha(r)sse, schellase, m. Strook varkensribbetjes.

schelle, v. Alleen enk. Aardappelschillen en allerlei afval van groente. *Onze meid gaf de schelle an de melkvrouwe.*

schellekes maken. Belletjes trekken.

schellen. Schillen. *(i)Eerappels, knollen, twîg enz. schellen. De plaats, waar dit laatste geschiedt, heet schelbane.*

scheitskérel. Bloodaard. Een der weinige woorden waarin Ned. *ij* als *ei* wordt uitgesproken. Zie *gleitand*. {p. 46}

sch(i)eef. Scheef. *Z(i)ee hebbet samen schieef,* ze hebben ongenoegen.

sch(i)eetebaoge, m. Boog om mee te schieten.

schilder(h)annes voor: Schinderhannes. Een vereniging, bijeenkomst, gezelschap, waar het allesbehalve ordelijk toegaat, of waarvan de leden minderwaardig zijn, heet minachtend 'n *Koor van Schilder(h)annes.*

schillink, m. Schelling.

schim, m. Schaduw. Verg.: Chineesche schim.

schimmelglas, o. Spiegelglas om zonnetjes te maken, te *schimmelen,* iemand de zon plagend in 't oog te spiegelen.

schimmeltjentrapp. Spel, waarbij men (bv. in den maneschijn) op het hoofd van elkanders schaduw tracht te trappen.

schin, v. Roos op het hoofd.

schîntjen, o. Ceel, bewijs van betaalde indirecte belasting. *Schîntjeskantoor.*

Hgd.: Schein – bewijsstuk, kwitantie.

schîffenint, o. Kribbekat. Een meisje of jongen, die vinnig, kribbig is.

Gron.: Schietvernien.

schîtgèl. Schijtgeel.

schîthakke, m. Hiel van een paard of rund. Ook: meisje, dat te bazig is. **Zon schîthakke, wat verbeeld ze zich wel!**

schitse. *H(i)ee slòt de schitse*. Zoo lopen, dat de broekspijpen telkens langs elkaar schuren.

Zoo iemand zelf is 'n *Schitse*. Ook van paarden gezegd.

schîw, o. Vogelverschrikker, 'n *Gek, lélek schîw* – een mal, leelijk meisje, een mal, leelijk spook.

W-Vl. schuw – épouvantail en ook fig.: – Een leelijk schuw van een wijf (de Bo).

schô, m. Schoen. Meerv. *schônen*.

schobben. Wrijven, schuren. Vooral van koeien en varkens gebruikt. Men zegt zoowel:

Z(i)et d(i)ee kô zich is schobben, als: *Ik zal 'm (de koe) is aover de kôp schobben*. Daarvan: *Schobbert!* scheldwoord om verachting uit de drukken.

schöken. Zich wrijven, schurken.

Afl.: *Schökert, geschök, schökerîje*.

schöldôk, m. Boezelaar. Eig. schorteldoek. **Schort** beteekent: afgesneden kledingstuk. Verg. Eng. short.

schören. Scherven. Fr., Gron. en elders: diggels.

schäore. Scherf.

schörf. Schurft.

schòstîn, m. Schoorsteen. Ned. *steen*, luidt in Dev.: *st(i)een*.

schäotel, m. Een plankje met langen steel, waarop het brood in den oven geschoten wordt, schieter. Ned. schotel, is in het Dev. *schöttel*.

schrao, bnw. **Schraal**. *Schrao w(i)eer. Schrao èten (tegenover: vet eten)*, 'n *Schraoë pot, wind. De vijf pond ister maor schrao. Verg.: krap*.

schrobb(i)eering ook: **ûtschrobb(i)eering**. Duchtige berisping, uitbrander.

schrôt, o. Grut, kriel, dingen klein in hun soort, bv.: visschen, appels, enz.

schüddegavel, m. Houten vork om het hooi te schudden.

schüddekòppen. Met het hoofd schudden ten teeken van afkeuring of ontkenning.

schüngelen. **Zoeken (vooral naar eten)**. *D(i)ee hond löp aoveral te schüngelen. Wat hei daor in de kaste te schüngelen?*

schûnlèpel, m. Schuimspaan.

schüppendaghûre, v. Daghuur op de schop. Van een daglooner, die meestal graafwerk moet verrichten, zegt men: *H(i)ee g(i)et op schüppendaghûre. 't Is 'n schüppendaghûrder*.

schüpstól. *Op de schüpstól zitten*. In onzekerheid verkeeren of men in zijn betrekking, woning enz., kan blijven. *Ik heb zelf 'n hûs {p. 47} laoten zetten, want aj in 'n hûrhûs woont, zittî altî op de schüpstôle*.

schûr(e), o. Onweersbui of zware regenbui.

Daor zit schûrs an de lücht.

Hgd. Schauer. Eng. shower.

schûverig, bnw. Rillerig, huiverig, tengevolge van gevatte kou.

***sége**. 'n *Òlde sége, een oud wijf. Ook iemand, die vervelend is: 'n Òld wîf, 'n òlde sége*.

sîfesant, bnw. en bijw. **Suffisant, hecht, sterk**, 'n *Sîfesant hûs. Dat hûs zit sîfesant in mekare*.

sîjet, v. Sajet, 'n *Dik klüngel sîjet*. Een dik kluwen sajete. Ook Zaansch O. V. I, p. 41.

sikke, m. **Geit**. *Sikken(h)ok, sikkenstal, sikkenvûr, sikkemelk, enz*.

In de omstreken hoort men ook: *Sége* voor *sikke*.

sint lammertsnötten. Een groot soort hazelnoten.

sin(t) steffendag. St. Stephanus, 26 December. Op dien dag gaan de boeren *sin(t)-*

steffenrîjen. Vandaar: *sin(t)-steffenrîjer.*

sîpooge. Leepoog of die leepe oogen heeft. Een scheldnaam voor den laatste is: *sîpe(r)t.* Kil.: siepende oogen – leepe oogen. Mnl. zîpen – druipen.

sîste(r)t, m. Soort vuurwerk. Zie: *fîste(r)t.*

sitsewinkel. *De héle sitsewinkel* – de heele boel, de heele rommel, de heele santepetiekraam.

sjakkeren. Draven als een oude knol, loopen. *W(i)eer of gin w(i)eer; h(i)ee sjakkert alle dagen nao den (h)of. Wat hebbî d'r van dage wat òf esjakkerd! Bîj nu eindelek ûtesjakkerd?*

sjandarm. Rooie sjandarm of **rooie tûkkert** – scheldnaam voor iemand met rood haar.

sjappose. Met dien naam hoorde ik ouderen dikwijls een politie-agent betitelen.

sjarrebant. Char-à-bancs. Ouderwetsche Janplezier.

sjas. Berisping, uitbrander. Zie ook: *roffel* en *rappellement.*

sjeletjen. Geel of wit doorschijnend suikerballetje.

sjenken. Huilen, schreien. Zie bij: *grînen.*

***sjeu, zjü. Jus.**

sjîle. Schildwacht (term in het knickerspel). Wie bij het **“botten”** zoo dicht bij het kuiltje komt, dat hij den afstand tusschen knikker en kuiltje kan **“spannen”** is: *sjîle.*

sjocht of sjucht, m. Troep. *Daor lîp 'n héle sjocht meiden en jonges vôr de sernade ût.*

's jonges ja – zeer stellig, **'s jonges né** – zeer stellig niet.

Mok van dage ook nao schôle? 's Jonges ja! Mak in hûs bliven? 's Jonges né!

sjouwe(r)man. Kaailooper.

slag. *Op slag, dadelijk (verl. en toek.). Ik bin daor op slag nõg ewest. Ik zal op slag kommen.*

slagen. Slagen en slachten. *H(i)ee slagt mîn wat* (heeft wat van mij).

slamiere. Scheldnaam voor iemand van groote lengte : **'n Lange slamiere** Ned. Bet. slemiere – traag, vadsig, slordig vrouwspersoon. O. V. II, p. 106.

slateren (I). Morsen, storten; meer van droge dan van natte waren gezegd. *Heintjen mot netjes èten en n(i)eet slateren!*

Stadfr. slanteren – morsen. O. V. II, p. 179.

***slateren (II).** *Hen-slateren.* Treuzelen, uitstellen.

slaterkouse. Die vaak slatert. Ook: die slordig en vergeetachtig is.

slé(I), m. Sluipertje. *'n Slé maken. Ook: slîpeken.*

slé(II), m. Wilde pruim, sleebes.

slé(III), adj. Stomp. *Sléë tanden.* In de omstreken hoort men van snijdende werktuigen ook zeggen, dat ze *slé* zijn, doch in de stad: *stomp.* {p. 48}

slèger, m. Hefboom van de pomp.

sleiferen. Sloffen, sleepvoeten.

slekke, m. Slak. Ook gemeensl. bultenaar. Wanneer men veel bultenaars tegenkomt hoort men soms zeggen: *De slekken krupt, wî krîgt règen.*

Slekkedòp - slakkenhuisje.

slendemakròl. Een slordig gekleed vrouwmensch, die altijd bij den weg is.

slichten. Slechten.

slieren. Glijden, *ûtslieren* – uitglijden.

slikkepitjen o. Opperold papiertje met stroop er in; ze worden uitgezogen.

slikkeren. Met de tong herhaaldelijk uit een kopje of glaasje de suiker trachten te halen.

slim, bnw. en bijw. Moeilijk, erg, slecht, *'n Slimme lesse, 'n slimme somme.*

Mîn brôr is slim z(i)eek; h(i)ee ister slim an tô. 't Is slim zoo slòdderig as d(i)ee jonge is. Das nu tòch al te slim! Zegt iemand, die bv. confuus is over de grootte van een geschenk en waarvoor men in het Ned. zou zeggen: Dat is nu toch al te erg! al te gek! Dat loopt de spuigaten uit!

slîmgast. Sluwe vleier.

slinger. *H(i)ee hef daor zîn slinger. Hij heeft daar zijn draai.*

slinge(r)slé, m. Slede, die aan een touw wordt voortgetrokken, en waarmee men vaak slingert.
slípeken, o. Sluipertje. Zie: *slé*.

slípplanke, v. Platborstig meisje.

slao(d), v. Salade, 't *Ginkter dôr as slao(d)*, zij aten het met graagte. *Slao(d)boonen* – slabonen.

slòdderbokse of **slòddermichel** – sloddervos.

slòdderig. Slordig, 'n *Slòdderige bótram* is er een, waar het vleesch aan alle zijden afhangt.

slof. Koud en nattig (van het weer). Ook: sukkelachtig. *D(i)ee vent is vòlste slof üm bî zon wîf baas te blîven*.

slok, bnw. en bijw. Los, slap. *De ròkken zit mîn zoo slòk an 't lîf. Wat is dat strîkgud van de wêke weer slòk*.

slokken. Slikken. *Dôrslokken, inslokken*.

Garretjen hef 'n spelde dôreslokt.

Gron. en elders: sloeken.

slomp, m. Groote hoeveelheid. *D(i)ee kê gef 'n slomp melk. In d(i)ee bak kan 'n slomp water*.

slonde, m. Werkboezelaar van blauw linnen, met een Friesch stuk er op en dito banden.

slukert. Gulzigaard.

slurig, bnw. Hangerig, als iemand, die een ziekte onder de leden heeft.

Mnl.: slûren – los en verflenst hangen, traag zijn. Ook: slordig.

smachlappe. Scheldwoord, sterker dan: smeerlap.

smaldaot. Schertsend voor: saldaot.

smak, m. Groote hoeveelheid; vooral van geld: *D(i)ee vent diit watte wil, h(i)ee mot 'n smak geld hebben*.

Ook Gron.

smakke(r)t. Smeerlap, slechte kerel.

smaksen. Smakken. Zoowel in de bet. van: smijten, als in die van: hoorbaar eten.

smèlen. Smalen.

Ook N.-Br. O. V. I, p. 236.

smîchel. Looze vos. Ook euphem. van: smeerlap.

sm(i)eerig. Vet, voordeelig. 'n *Sm(i)eerig baantjen. Knòllen met (i)eerappels is 'n gud èten, maor z(i)ee mot sm(i)eerig wèzen. 'n Sm(i)eerige pot – vet eten*.

sm(i)eerròtse. Vuilik (van een meisje of vrouw gezegd).

smîk. Smeerlap. Scheldnaam voor gemeene vent.

smikkelen. Smullen. *Smikkelbaord, smikkelbrôr*.

smîste(r)t. Vuilik, in woorden of daden.

smîten. In hooger beroep komen. {p. 49} *Bî 't kantongerecht heffet verspòld, maor h(i)ee smît 't vôr Zutfen* – hij komt in hooger beroep bij de rechtbank te Zutfen.

smö, bnw. Malsch, sappig, week. Van vet, vleesch, leer enz. gezegd.

smodde, m. Oud koffieketeltje; neuswarmertje.

smoddelig, bnw. Morsig, vuil, smoezelig.

smögel, gn. en v. Oolijkerd (liefkoozingsnaam).

smok, m. Zoen.

smoksen. Sjokkig lopen. *Smoks tòch n(i)eeet zoo dôr de modder, jonges!*

smòlprume. Verachtelijke naam voor een oude vrouw.

smòlt. Uitgesmolten vet.

smul. Gezicht. *Ik hebter wel smul op* – lust in. *Ga(r)tjan hef smul op Hendrîke* – een goed oogje op. 'n *Vervelende smul*.

smusterig, bnw. Vuil, goor. *Î heb u van margen ook n(i)eeet ewassen; î z(i)eeter zoo smusterig ût*.

smûzen. Geheimpjes verhandelen, fluisteren.

snaai, m. *Hei 'n guje snaai emaat?* Heb je goede zaken gedaan?

snaaien. Winnen. *W(i)ee snaait ze, jonges?* Ook: lekker zitten te eten.

snats. Zier. *'k Gelöve d'r gîn snats van.* Een *r* wordt er niet in gehoord.

Ned. snars, kan ook beteekenen: veest; dus *gîn snats* = geen zier.

sneeg of **snége.** Vlug, snel, vooral in verbinding met “gaan” of “loopen”. In de stad niet veel meer gebruikt.

snésleppe. Sneeuwploeg.

snik, v. Hik. Een middelje tegen de hik is zonder adem te halen driemaal achter elkander zeggen: *'k Heb de snik (hik), 'k heb ze dik, 'k heb ze nou, 'k geef z' aan jou.*

snikke, m. Soort van losse, achteroverslaande bijl om koek te hakken. Zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 7 Sept. 1894.

snippelen. Snipperen. *Wat heb îlû weer zitten snippelen; alle snippels oprapen vôr daj weggaot!*

snipsnaorderîjen. Kleinigheden, beuzelingen, prullen, dingen van weinig waarde.

snitser. De man, die de koeien, bestemd voor de Israëlieten, den hals afsnijdt.

snôjen. Snoepen van spijzen. *D(i)ee meid is arg snôjerig, z(i)ee snôjt aoveral van.*

snaor. 'n *Snaor an hebben*, een stuk in hebben.

snaore. Nietswaardig ding. Sam.: *Snaoregud.* 'n *Snaore in* of *an (h)ebben*, bet.: dronken zijn.

snørre (I), m. Diligence van een mindere soort.

***snørre** (II). Prul. Verg. *snørrepîperîjen* = prullen.

snørrebot, o. Zeker botje uit den poot van een varken, waardoor een dubbel touw gehaald werd en dat men zoodoende kon laten snorren.

snørren. Spinnen (van katten).

snötte(r)dòp. Snotneus. Ook: kastanje, die in plaats van vaste stof van binnen vocht bevat.

snötterig. Ook: kleingeestig, niet noemenswaard. *Dat déj ik n(i) eet as ik u was; 't st(i) eet zó snötterig. Mîn mankeert niks as 'n snötterige (h)onde(r)ddûzend.*

snötte(r)nöze. Snotneus (ook pers. naam).

snüffen. Snuffelen en snuiven.

Ook Limb. O. V. II, p. 228.

sòppen. Morsen. *Kinder lik tòch n(i) eet te sòppen in dat water, in u èten!*

Ook: nat voedsel geven aan varkens, kalvers, enz. Gekookte aardappeltjes, roggemeel en karnemelk vormen een heerlijke *sòppe* voor de varkens.

spaans spans. Spaansch. Sam.: *Spansriet, spansepèper.* Buiten sam.: *Spaans.* *Wat löp d(i)ee vent Spaans op zîn b(i)eenen!*

spanas, o. Volksetym. voor *Span*-{p. 50}*hart*. Een schroef met hartvormigen beugel, die men bij de draaibank gebruikt.

spand(i)eeren. Besteden, uitgeven. *Argens vòlle geld, tîd, môjte an spand(i)eeren.* Verg. Eng. to spend.

spannen. Term in het knickerspel. Den duim naar de ééne en de vingers naar de tegenovergestelde zijde zoo ver mogelijk uitspreiden, om van den eenen knikker tot den anderen te reiken.

spa(r)telen. Sprenkelen, spuiten. *Loop tòch vôrzichtig, de melk spa(r)telt ût de kanne.*

Iemand met water *bespa(r)telen* – besprenkelen.

spé, bnw., te kijk. *Zet tòch 't hòddeken (horretje) vôr 't glas vôr den inkik; wî zit hier zoo spé.* Zie Verdam's art. in Tijdschr. III 219 volg. Het woord staat in verband met *spieden*.

spek. *De naolde in 't spek stèken* - ophouden, uitscheiden met werken.

spîjen. Spuwen. *Î mögt wel rooken, maor î motter n(i) eet bî spîjen.* Ook: braken. *Ik bin zoo misselek, 'k gelöve dak spîjen mot. Blôdspîjing* – bloedspuwing.

Ook: met minachting neerzien op, spreken van. *Nu ventjen, spît maor n(i) eet zoo op dat èten; daor kan nôg wel is 'n tîd kommen daj d'r nao snakt.*

Ook uitvaren tegen: *D(i) ee knecht spuj vréselek op zîn baas, ümdattem 'n Zaote(r)dag gedaon egéven had.*

spîker. Landhuis.

spîle, m. Stok of lat, waaraan worst, spek enz., in de wimme hangt.

spinnerachel, m. mv. *spinnerachels.* Spinrag, spinneweb. Ook: *Spinnekòpsnòst. Blôjt u vinger? Legter gauw 'n spinnekòpsnòst op.*

spîr. I.p.v. "in 't spîrwit" zegt men: *spîr in 't wit.* Verg. **pik.**

spîrlink, m.; v. als stofn. mv. *spîrlinks* of *spîrlingen.* Spiering. 'n *Magere spîrlink* = een mager persoon.

spîrlinksbûjen. Gure voorjaarsbuien voordeelig voor spieringvisschers.

spît, o. Vlas. (Vooral zoo gen. als het gebruikt wordt om iets dicht te maken.)

spîzen. Term bij het knikkeren. Van den eenen knikker tot den anderen reiken met behulp van duim en wijsvinger. Zie **spannen.** Het woord wordt ook gebruikt voor: handen. Verg. **fikken:** *Ak u in de spîzen krîge, dan zak u!* Ook voor: oogen, gaten. 'k *Heb u al lange in de spîzen (kîkert) ehad!*

spochte, m. Bastaardduif.

spölschôle. Bewaarschool.

spontörf. Korte, harde turf.

spóren. *Dakspóren,* daksparren.

sprikken. Dunne takjes bv. om de kachel aan te maken.

sprao. Spreeuw. 'n *Spraoënnòst.*

sprö. Ruw van de schrale kou. *Sprö-e handen, lippen.*

spül. Kermistent; spel kaarten; 'n *spül Zwarte Pît.* Last, moeite: *Ik hebbe hél wat spül met 'm ehad.*

stal. *Op stal loopen.* Kooper worden voor den inzetprijs. *Dat hûs is vôr f 12 000, - op stal eloopen.*

stankjen. Standje, oloopje, berisping. 'n *Stankjen krîgen.* *Daor was weer 'n stankjen in de Nôrembergstraote.* Doch: *H(i) ee hef daor 'n gud standjen* (zaak, winkel); *h(i) ee verd(i) eent geld as drek.*

stapelierend of **stapelgek.** Stapelgek.

sta(r)t of stelle. Staart of steel. *Ik kan d'r gîn sta(r)t of stelle an vast maken,* ik begrijp er niets van.

steil. Ook: bijw. v. gr. *Wî bint steil drük.*

***steiloor.** Eigenwijze jongen.

stek. Ligt een knoop of cent niet vlak op den grond maar hellend, dan heet dat: *stek.* {p. 51}

stèken (I). Werpen naar een bepaalde lijn of een wand als grens. *Stèken met griffels, knoopem gleitanden,* enz.

(II). Met een griffel of speld steken tusschen de bladen van een dichtgehouden boek, waarin prentjes liggen; treft men een prentje dan wordt men eigenaar (altijd tegen betaling van griffel of speld).

(III). Rooien, *(i) eerappels stèken* (met de greep).

(IV). Vogels vangen met behulp van een hengelroe, waarop een lijmstangetje staat: *Sîskes stèken.*

stempel. Sport van een stoel. *Jonge, zit tòch n(i) eet altîd met u vòten op de stempels.*

stender of **stònder.** Verbonden met *dik.* 'n *Dikke stònder,* een dikzak.

stenderkaste, m. Windmolen, die bij het op den wind zetten geheel meedraait. Van andere windmolens (kruisers) is alleen het bovendeele beweegbaar.

stengels. Raapstelen.

stès, bnw. Eigenschap van een paard, dat niet voort wil.

O.-Fr.: Stetisk, stêtsk, stâtsk – widerspenstig, störrisch, unwillig, bv.: Mit stâtske perde is kwâd plogen.

Het woord is verwant met: stede en staan.

st(i)eenmotte. Pissebed.

stîfbögel. Stijgbeugel.

stik (I), m. Stek. *Stikken* ww. – stekken.

stik (II), bnw. Steil oplopend.

stik (III), bw. geheel (verbonden met *n(i)ee*).

't Is bînao tw(i)ee pond, maor n(i)ee stik. (In de stad hoort men dit woord niet veel meer.)

stikz(i)eende. Bijziende. Gron.: Stikzijinig.

stinkbülsink. Scheldnaam voor iemand die stinkt.

stinseka(r)s, v. Oostindische kers.

stip, v. Regen. *'k Bin bange dauwe van dage nog stip krîgt, daor kümp al 'n schip met zure appels an, zok zeggen.*

stip-en-sprong. *Op stip-en-sprong* = zoo dadelijk, op stel en sprong.

De hond kümp op stip-en-sprong, akkem rôpe.

Ik kan maor n(i)ee zoo stip en sprong mégaon.

De meid mos op stip en sprong de dôre ût.

stîperen. Pruttelen, mokken. *Gestîper.*

stip-in-'t kûltjen. Zie: **põtjenstrûf**.

stippen. In den slachttijd was het de gewoonte de kennissen uit te noodigen te komen *stippen*, d.i. een boerroggen te komen eten, gedoopt in den ketel, waarin rolpens, leverworst enz. gekookt was.

stao, imper. van *staon*. In verbinding met *zeggen*: *'n stük vleis, dat stao zeg*, een groot stuk vleesch. *'n Boddel, d(i)ee stao zeg*, een groote borrel. *'n Blok hòlt, dat stao zeg*, dat moeilijk stuk te krijgen is of dat lang kan branden.

stobbe, m. Wortelstruik, voet van een boom of van akkermaalshout.

stäodig. Gestadig. *Wark maor stäodig dôr, dan kom î wel klaor. De z(i)eeke g(i)ee stäodig vôrût.*

stòkvarve. v. Stopverf.

stòkvarvenjentjen. Een geglazuurde knikker, dien de jongens waardeloos achten; ook *pöttebakker* geheeten.

stòkvis. Scheldnaam voor een Deventersman. Tot iemand, die meer wil hebben dan zijn aandeel zegt men: *Íder wat, van de stòkvis*; of met rijm: *Ieder wat, van de stòkvisnat.*

stòld(i)eeren. Soldeeren.

stòlset(i)eeren. Solliciteeren. *Stòlsetant.*

stòlten. Stollen. *Gestòlten vet* (ook: *gestòlten*).

stòltens. Stelten. *Stòltensloopen*. Verouderd.

stom. De uitdrukking: *Bin 'k stom!* beteekent: inderdaad; alsook: Wat {p. 52} je zegt! Wel verbaasd! *Nu breekt mijn klomp; *Bink stut.*

stomboot, doch: *stoommachine, stoommòlle, stoomschòstîn, stoomschip*, enz.

stomp, bw. geheel, glad. *Dat hek stomp ve(r)gèten.*

staon. Vertrouwen. *Ik stao d(i)ee vent niks.*

staondeb(i)eens. Staande. *Wîj n(i)ee even gaon zitten? Né, danku, 'k zal 't maor staondeb(i)eens ôfdôn, Wî mozzen staondeb(i)eens 'n bótram èten, want 't slug al négen ûr.*

staonders, bukers, gaters. Drie namen voor bikkelstanden.

Gron.: Staonders, keeren, stoofkes.

Kampen: Stako, bokko, külo.

In Holland onderscheidt men vier standen.

stònnen. Stenen, zuchten. Gron.: Steunen.

stòrm, bnw. Stormachtig. *Dat stòrme weer.* Uitsluitend attributief.

stötjen. Poosje. *Blif nog 'n stötjen; wat hei vôr haost.* Zie: **hö(r)tjen.**

Ook: N.-Br. O. V. I, p. 227.

Ook een enkele maal: *stoot.* *Dat is al 'n héle stoot eléjen.*

stòttekaore, m. Stortkar; tweewielig voertuig om mest, zand enz., te vervoeren.

strabant, bnw. Brutaal (in daden). *'n strabante vlègel.*

strank. Strop, kwajongen. *'n Strank van 'n jonge.*

strek, o. Op het plaveisel van veldkeien heet een *strek:* de afstand tusschen twee rijen grootere keien, die de eentonigheid der bestrating breken. *Streksch(i)eeeten* – knikkeren op *schötjes* van 'n *strek* afstand.

strîkebrand, m. Gebreide band, die kornetdragende vrouwen om het haar doen; het was meestal het eerste werkstuk van jonge breisters.

strîkzîd, m. Zijde. *Ik gao op strîkzîd liggen,* d.i. slapen. *H(i)ee lig al op strîkzîd.*

strîkzwèvel, m. Lucifer.

strîps. Klappen. *Wat kreeg 'e 'n strîps!*

***strôjaovond.** Avond van 5 Dec.

stompstampen. Dit ww. drukt de beweging uit, die men maakt tusschen struikelen en vallen. *Ik ston 'n stötjen te stompstampen en tu vîl ik op de nôze.*

ströpstûver. Strijkgeld. *H(i)ee wòl an dat hûs 'n ströpstûver ve(r)d(i)eeenen, maor (hi)ee (h)ef lélek de bok eréjen; 't lîp 'm op stal.* Zie: **stal.**

strübbeling of **strübbelderîje.** Oneenigheid.

Ook: Zaansch en Ned. Bet. O. V. I, p. 178 en II, p. 107.

Strubbelen, sribbelen, freq. van streven, strijden. Verg. Eng. to strive.

***strüllen.** Pissen.

***strünke braojen.** Werk verrichten, dat geen doel of zin heeft, of niets doen. Men hoorde in dit verband ook wel de uitdrukking: *U gat met vusten slaon.* Tegen iemand die niets deed.

stupe, m. Stoep. *De stupe is daor glad* – de meisjes gaan daar grifweg.

stûpkjes of **klinkertjes.** Breede trottoirs op den Brink tusschen de kastanjeboomen en de huizen.

stute, m. en v. Wittebrood. Ook scheldnaam voor een bakker.

stüts. Staartbeentje. *Ik strükelden en vîl op mîn stüts.*

stûven. Stuiven. *Wat stüf 't (h)ier!* Wat wordt hier opgesneden, gegeurd! Zie ook: **duve.**

Spreekwijze: *D(i)ee zîn geld wil z(i)een stûven, mot koopen tabak en dûven.*

sûke(r)bòtram. Boterham met suiker, die de kinderen krijgen als de ooievaar een broertje of zusje heeft gebracht.

sûkerei. Cichorei. Ook: W.-VI.

Verg. **peerdjen.**

sûkerjennekes. Soort beschuitjes. Ook een plant, waarvan het onderste {p. 53} deel van de meeldraden der bloem zoet is en opgegeten wordt. Wij vonden ze veel op de wallen.

Sündeklaos, m. en v. Sinterklaas. *Sündekläoskes,* sinterklaasjes.

Verg. *Sündepéter,* St. Petrus.

supbóre, m. en o. Volksetym. voor: Support van een draaibank.

suze. Soes. *Tô, Suze, gaot tòch op zîd.* 't *G(i)ee hier maor in (i)eene suze dôr,* d.i. onafgebroken of onnadenkend.

T

taaien. Raken. *Ik zal 'm taaien van middag; wî èt stokvis.*

tachentig. Tachtig. Analogievorm van zeventig en negentig.

tamé of **tamékes**, **temé** of **temékes**. Te met, straks (toekomstig).

Ook: *zoo temé* – zoo straks (verl. en toek.).

tamper, bnw. Een weinig zuur, rinsch. *Zur bint d(i)ee appels n(i)ee, maor tòch 'n betjen tamper.*

tandenpörker. Tandensroker.

tandentargerêje, v. Tantalisatie. *Ak n(i)ee m(i)eer ka(r)sen krêge, dan hòld d(i)ee ook maor; dat is maor tandentargerêje.*

tarnen. Tornen. *Tarnmesken.*

tebrèken. Breken. *Zòrg daj dat n(i)ee tebrèkt. H(i)ee (h)ef 'n kòpken tebraoken (in meerdere stukken!), doch: zîn b(i)een ebraoken; h(i)ee hef 'n takke van de boom ebraoken.* Andere werkwoorden met dit voorvoegsel *te*, Hgd. *zer*, heeft het Dev. niet.

Teeuwis of **Meeuwis**. (Matthias of Bartholomeus.) *H(i)ee lag hélemaole van zich zelf; h(i)ee wist van gîn Teeuwis of Meeuwis*, d.i. hij was geheel buiten westen, hij wist van niets. *H(i)ee was zoo dronkend, datte van gîn Teeuwis of Meeuwis m(i)eer wist.*

tégen of **intégen**. Tegemoet.

te hî òf te zwî. 't *G(i)ee hier altîd te hî of te zwî*, d.i. van het eene uiterste in het andere.

telleg(i)ee, o. Het H. Geest-gasthuis.

tellen. In plaats van: hoeveel kosten de eieren? hoort men op de markt: *Wat tel î de eier?* Het antwoord is dan meestal: *de 3 (of 4 of 5) 'n dübbeltjen.* Zie ook: **meiwòrm**.

tém, m. Sterk verlangen, dwingerij. Van 'n zieke: *Nu heffe 'n tém ùm op de vòrkamer te liggen; 't is met de man: van dage dit, margen dat. 't Is onmögelek 'm van zîn tém òftebrengen.*

Het woord beteekent letterlijk: stelling, gevoelen, lat. thema (*Tém* of *getém* – zeurige praat, is een ander woord).

te mensen. Ten minste, op zijn minst.

***tète**. Groot hoofd, kletskop.

tevrène. Tevreden.

t(i)ee, m. mv. *T(i)eeën*. Teen.

t(i)eeeren. Een jaarfeest vieren. *De kinder (h)eb van dage t(i)eeeren*, d.i. schoolfeest. Sam.: *t(i)eerfeest.*

t(i)eeerenachtig. Teringachtig.

tikkeltjen. Zeer kleine hoeveelheid, bewijsje.

tikken. Eiertikken doet men te Dev. met Paschen op de Worp. Wie verliest, d.w.z.: hij wiens ei wordt stukgeslagen, betaalt òf een cent òf het ei, al naar de afspraak luidt. Men vraagt eerst *spits*, dan *stomp* en eindelek soms nog *zîds*.

tikketakketóge. Bij zeker kinderspel wordt dit woord gebruikt in het volgende rijmpje:

*Haok en 'n óge, Tikketakketóge,
Gòdpampier, Van tûreliere!liere!*

Twee meisjes houden elkaar vast met gekruiste armen en onder het zingen van het laatste woord verwisselen ze van plaats.

timmeren. Bouwen (van het nest van een vogel gezegd). {p. 54}

Zie: Kil. i.v. en verg. De Jager's Archief, I, 353.

timpe, m. Tip, smal uiteinde. Ook: spits toeloopend broodje.

tûreliere. Zie **tikketakketóge**.

***tjuk**. Uitroep. *Tjuk, de bane is glad.* Bij het baantjeglijden.

tnegentig. Naar analogie van *tachtig*. Vooral bij het lossen en laden van kazen, koeken, enz., die geteld worden, hoort men het nog vaak.

tao, bnw. Taai. *Tao vleis. 'n Taoë k(i)eerel.* Langzamerhand wordt *tao* verdrongen door *taoi*.

tô, is niet alleen het Ned. *toe*, maar wordt ook vaak gebezigd voor Ned. *dicht*, bv.: *Dôt 't raam en de dôre tô. De jonges hadden 't bôk tô*. Samenst. zijn: *Tôdôn, tôlaoten, tôgooien, tôhòlden, tôkrîgen, tôstòppen*, enz. Verg. **lòs**.

tôbrengen. Toedrinken. *Iemand tôdrinken*, beteekent: zelf, als brenger of brengster, eerst een weinig uit het gevulde glaasje drinken, vóór men het overgeeft.

tòdde, m. Vod, waardeloze lap, lor. Samenst.: *zuptòdde* – zuiplap.

tòddeken. Verklw. van *tòdde*. Ook: liefkoozingsnaam voor een klein kind. *Jao, î bint môders tòddeken! Dòddeken*, dotje?

tòdden. Sle(e)pen. *Dîneken, wîj dat is laoten liggen; î tòd mîn alles weg. Laot de stòlen staon, waor ze staot en gaot 'r n(i)eeet mé tòdden*. Van een oneerlijke dienstbode zal men zeggen: *Z(i)ee tòd alles 't hûs ût*.

tôkemwêke. Toekomende week. Hetzelfde in: *Tôkemzûndag, Tôkemmaondag*, enz.

***tòkken**. Lokken. *Tòkdûve*, lokduif, die vreemde duiven naar haar hok lokt. *òftòkken, òftròggelen*, afhandig maken.

tômaken. Vuil maken. *Kwaojonge, wat hei u w(i)eer tô emaaft. Îlû mot de kamer n(i)eeet zoo tômaken*.

tômig. Ledig, werkeloos. *Tômigganger*, leegloper.

Dit woord hoort men in de stad bijna niet meer.

taonègel of **taojnègel**, m. Stroopnagel.

tönen. Geuren. Sam. *Tônbaas*, geurmaker.

tonneken. zie: **foksen**.

tòpkes. *De tòpkes van de garven* = het beste van het beste. *De meiden hebt bì d(i)ee mevrouw 'n kenîntjesleven; z(i)ee èt de tòpkes van de garven*.

tòrf, v. en m. Tot een klein ventje, dat nog al praats heeft, zegt men: soms: *Jao, î bint 'n héle k(i)eerel; aj op 'n tòrf staot, dan kui aover 'n (i)eerappel kîken*.

tòrven. Turf opdoen. *Wat z(i)eej d'r ût; î bint zoo zwart òj an 't tòrven ewest bint*.

täot. Dronken, aangeschoten; alleen predicatief gebruikt: *H(i)ee was mooi täot*.

Mnl. teut – verward, gek, halfdronken.

taotòlf. Iemand, waar niet veel bij zit. Meer van een man dan van een vrouw gezegd. Ook: buik, ransel. *Slaot dat nòg maor in u taotòlf*.

tôtast. 'n *Tôtast wark*, licht, spoedig verricht werk. *Hu kui daor nu zoo tégen opz(i)een: 't is maor 'n tôtast wark*.

tôvedan. Voortaan.

trad, m. Tred, schrede. Meerv. = Enkelv. 'n *Trad òf wat wîder wónt mîn nève*.

traktieren, tegenw. meestal *traktr(i)eerén*. Alle werkw. op Ned. *eerén* werden voor een halve eeuw nog *-ieren* uitgesproken.

trankîl. Onbevreesd, vrijmoedig moedig; het tegenovergestelde van *blö*.

trapp(i)eerén. Betrappen. Fr. attraper.

traliën. Langzaam lopen, drentelen. Sam.: *Tralîgat*, iemand die *traliét*.

tramp hoort men i.p.v. *trap* (met den voet). Afl.: *trampen*. {p. 55}

treatér. Theater. Ook wordt zoo genoemd het toestel, dat de bakkers op Sinterklaasavond in hun winkels hebben opgeslagen en waarop de Sinterklaaskoeken worden uitgesteld. (nog?).

trekkebekken. Peren van een wrangen smaak.

trekwagen, m. Trekkar, handwagen.

triul, o. Riool, met prothesis van *t* uit 't *riul*. Men spreekt van 'n *triul*.

trommen. Loopen. *Ik mot maor alle dagen nao bûten trommen*.

trompetter, m. Trompet en trompetblazer. Ook: trompetterspaard. *Vôr de pos(t)kaore lèp 'n òlde trompetter*. De trompetters reden altijd op schimmels.

träontjen, o. Kopje koffie. *Kom, 'k zal is gauw 'n träontjen zetten*.

tròp, m. Troep. 'n *Tròp varkens, ganzen, kinder*, enz.

träöten. Blazen op een trompet. Afl.: *träöter* – trompet en trompetter. *Geträöter*, de muziek.

trufel, m. Troffel, truweel.

Ook: Neeritter O. V. III, p. 149.

tu, bijw. en voegw. Toen.

tuf, m. Kuif. *Ik heb dûven en kippen met 'n tuf op de kòp.*

tûgen, overg. ww., dat alleen in de onbep. wijs gebruikt wordt. Het is moeilijk de beteekenis van dit werkwoord in enkele woorden weer te geven. Eenige voorbeelden mogen het duidelijk maken.

A. zegt tot B.: *Géf mîn dat bók vôr d(i)ee pesterdöze.* B.: *Né, dat kan 'k n(i)ee tûgen.* A.:

Maor akter dan dit liniaol bî dô? B.: *Jao, dan kan 'k 't net èven tûgen.*

Hier zouden we het kunnen weergeven door: doen, geven.

Van een karigen winkelier zal men zeggen:

H(i)ee kon 't n(i)ee tûgen mîn 'n kòkkije of 'n pèpe(r)müntjen tô te géven, dus: over zich verkrijgen.

De meid, die een rekening heeft betaald en geen fooitje kreeg, zal zeggen: *D(i)ee vent kon nòg n(i)ee tûgen, datte mîn 'n dübbeltjen gaf.*

Moet iemand een nieuw pak hebben en kan hij het geld er voor niet missen, dan zal hij zeggen:

Nödig hek 't wel, maor ik kan 't op 't oogenblik n(i)ee tûgen; 't is 'n dûre tîd, dus: betalen.

Zie: *versîzen*.

D(i)ee man düit niks as warken en vröten, h(i)ee günt zich gîn tîd, h(i)ee kan n(i)ee tûgen, iim te èten òf te drinken.

Ik kan 't n(i)ee tûgen, wordt in het Engelsch volkomen weergegeven door: I cannot afford it.

Het werkw. *tûgen* is hetzelfde als het Hoogd. *zeugen*, voortbrengen, ons Ned. *tuigen*, en is verwant met ons: *tiegen* – *trekken*. *Ik kan 't n(i)ee tûgen*, kan men dan ook in veel gevallen weergeven door het Ned.: *Dat kan Bles niet trekken.*

tuitorig. Onvast staande. *Wat st(i)ee d(i)ee taofel tuitorig. Laot de kinder n(i)ee bî d(i)ee blômenmande kommen, dat dink st(i)ee (of is) arg tuitorig.*

Men spreekt ook van 'n *tuit* – een ding, dat onvast staat of zit, bv.: 'n *Tuit* van 'n *hòd*, van 'n *stòl*, enz.

Gron.: *toiterig* – spillig opgegroeid en daardoor zwak; van boomen en planten gezegd. Mnl. *touteren* – schudden, wankelen.

tuke. Scheldnaam voor een oude vrouw, of die daar op lijkt. *Zon òlde tuke!*

tükken. Dralen, talmen. *Tük nu n(i)ee lange, of î komt nòg te late.* Ook: even bijten (van visch gezegd). Ook Ned. Bet. O. V. II, p. 109.

Mnl. *tucken* – langzaam, met horten en stooten gaan, wachten. {p. 56}

tükkert, m. Kneu. Ook scheldnaam voor iemand met rood haar, en dan meestal met de bijvoeging van *rooie*. *Wacht is, léleke rooie tükker!*

Verg.: *sjandarm*.

tûn. Heg of afscheiding van vlechtwerk. Sam.: *Tûnwark*, vlecht- of kribwerk.

tûnen. Vlechtwerk, mandewerk van teenen maken voor afscheidingen, beschoeiingen, kribben, enz.

Verg. ons: Hollandsche tuin.

Ook: W.-VI. de Bo geeft: *tuin* – haag, heining. Hgd.: *Zaun*.

tûnhamer, m. Hamer, slei, slegge, waarmede men de palen voor tuinwerk (kribwerk, vlechtwerk) in den grond slaat.

Van iemand, die een rood, opgezet hoofd heeft van agitatie, inspanning, warmte of kwaadheid, zegt men: *H(i)ee (h)ef 'n kòp as 'n tûnhamer.*

In de buurt van Deventer hoorde ik zeggen: *as 'n tûrhamer* en men verklaarde dit: als een hamer, waarmede men de *tûrpaal*, d.i. tuierpaal (waaraan een koe, schaap of geit op de weide, op de spurrie enz., wordt vastgebonden) in den grond slaat. Tuieren = vastmaken.

In Zutphen zegt men: *as 'n tûrhane*.

tüntelpòt of **tünteldöze**. Tonderdoos. *Tüntel*, tonder, staat in verband met Hgd. *zünden*, ontbranden.

tur, m. Poos, tijd. *H(i)ee is 'n héle tur z(i)eeke ewest, ût de stad ewest*.

Bî turen – nu en dan. *Bî turen isse de vliügste van allemaole; maor h(i)ee kan ook bî turen arg lui wèzen. Janoome kan der bî turen zoo wit ûtz(i)een, daj zolt zeggen, datte 'n òfgaonde z(i)eeke hef.*

tûren. Tuieren, vastbinden. *Wî hebt de b(i)eeften halve dagen op 't etgrôn etûrd*. Zie: **tûnhamer**.

tûte, m. Kip. Vooral het verkleinwoord wordt dikwijls gebruikt: *tûtjes*. Ook Dr. en Geld.

tûtjen. Vklw. van *tûte*, kip; doch ook: vleinaam voor kind. Mv.: *tûtjes*.

tutmem. Geheel hetzelfde, tout de même. *'t Is hier 's middags altît (i)eeenen tutmem: zurkool met (i)eerappels òf (i)eerappels met zurkool*.

't Is mîn (i)eeenen tutmen. Het is me onverschillig.

tw(i)eedonkeren. Avondschemering.

tw(i)eelichten. Morgenschemering.

U

(Uitspreken: **oe**).

ule! Gekheid! *Ménî dattet wòl dôn? Jao, ule* (fluiten!) Zie ook van Dale op: *Oele*.

ulevlücht, m. Oogenblik. *Ik bin in 'n ulevlücht wérümme. H(i)ee kan alles in 'n ulevlücht, maor dan moj n(i)eeet z(i)een hoe 't edaon is.*

***ûlie** voor *ilû* = gijlieden, met accusatief: *ulû*.

ülk, m. Bunzing. *Bülsink* wordt ook gebruikt, o.a. in *stinkbülsink*. Zie dat woord.

ümmebollen. Ombollen, van partij, besluit, voornemen veranderen. Het woord bet. eigenlijk: opnieuw “bollig” worden, wat blijkt, wanneer een koe begint te “reppelen”, d.i. met de voorpooten op een andere koe springt.

ümmedôn. *'t Er îmand ümmedôn* = iemand bedriegen, foppen. *Nu gelövik daj 't er mîn ümme wilt dôn!*

ümmes of **jümmes**. Immers.

ümsgelîk, bijw. Nagenoeg. *'t Is ümsgelîk dr(i)ee wêke eléjen*. Of: meestal. *H(i)ee kümp ümsgelîk tégen vier ûr*. Of: misschien. *Î wilt tòch ümsgelîk n(i)eeet alles (h)ebben?*

üm toch. Al daarom. *Waorümme dôj dat? üm tòch*, d.i. daar wil {p. 57} of kan ik geen reden voor geven. Gron.: omtoch.

ümtrent wordt ook gebruikt voor: bijna. *ümtrent 'n daalder; ümtrent zöven ûr; h(i)ee is ümtrent w(i)eer bèter; daor wazzî ümtrent evallen*.

üppelman of **üpperman**. Opperman.

üppelen of **üpperen**. Het werk van een opperman doen, opperen. *Vrogger wasse metselaar, nu isse an 't üppelen*.

ure, v. Oer, ijzererts.

ûtbonzjuren. Uitsmijten. *Aj u gezichte n(i)eeet hòld, zakter u ûtbonzjuren*.

ûtdûtsen. Duidelijk maken. *Dat zak u nu is netjes ûtdûtsen*.

ûtfigel(i)eren. Bedenken, overleggen, uitvorschen. *Dat hei maor is netjes ûtfeigel(i)eerd*.

Lat.: *vigilare* – wakker zijn, waken.

ûtenbal. Uitroep bij sommige spelen, om te kennen te geven, dat men zich een oogenblik aan het spel onttrekt, tot men weer roept: *innebal!*

ûtentût. Uit ende uit. Aan het slot van een vertelseltje zegt men vaak: *ûtentût, mîn ve(r)telseltjen is ût, pis in 't pòtjen brengen ût.*

uterdekuut. Eensklaps, in haast. *Alles g(i)eet hier maor uterdekuut; 't is òj gîn tîd (h)eb ùm u wark gud te dôn.*

ûtlüchten. Met een licht uitlaten.

ûtponden. Uitponden, verkoopen bij kleine hoeveelheden, bv. bij het pond. *D(i)ee vôrkooper hef dat petûken prumen bî de mande ekòcht en g(i)eet ze nu ûtponden.*

Ook van spek, vleesch, enz., gezegd.

ûtreiden. Zie: *reidekamme.*

ûtschöttelen. Uitschieten. *Ik wil d(i)ee (i)eerappels wel koopen, maor dan moj de kleintjes d'r ûtschöttelen.* Verg.: Uitschot.

ûtstükken. Uitschelden. *Z(i)ee hef 'm ûttestükt, dat de honden d'r gîn brood van zollen vrèten.* Zie ook: *jak.*

ûttrekken. Ontkleeden. *Ik gao mîn ûttrekken.* Doch: *antrekken* hoort men niet zooveel als: *ankléjen.*

ûtvègen. Uitvegen. Zie: *buis.*

ûtvensteren. Uitveteren, uitschelden, de kast, den mantel uitvegen. *Ook wel: *ûtstaonvensteren*, een standje geven. Zie: *ûtstükken.*

V

vaalt, m. Mestvaalt. De *aa* als Ned. *aa* uitgesproken.

van-waor-bî-mîn. Duchtig, groot. *Ik krég 'n stankjen, 'n stuk vleis, van-waor-bî-mîn.*

varen. Men vaart te Deventer (en vooral om de stad) niet alleen in een vaartuig, maar ook in een voertuig.

Verg.: *gevaar*, voertuig.

vaste, bnw. en bijw. Vast. Attrib. en praed. altijd met *e*, bv.: *'n Vaste kool. D(i)ee kool is vaste, zit vaste in mekare.*

v(i)eere, bw. Ver. *Heel v(i)eere hier van dan. Nòg vòlle v(i)eerder.* Verg. *wîd.*

veldhôn. Patrijs. Mv. *veldhônnder.*

venster, o. De uitdr.: *Î zit hier gîn bur in 't venster* beteekent: Ge zit hier niemand in den weg, tot last.

verabstükken. Doen, in orde brengen, bedisselen. *Ik heb nòg wat met u te verabstükken, ik heb nog een appeltje met je te schillen.*

Vôr van aovond hek nòg zoo vòlle te verabstükken, dak haost gîn tîd heb ùm te èten.

***veralter(i)eerd.** Van streek, verslagen.

verastrand(i)eeren. Assureeren (tegen brandschade, enz.) Verg. *astrant* – *assurant.*

ve(r)bèteren. Wie bedankt, als hem iets gepresenteerd wordt, zegt somtijds: *Ik bedanke, ik kan d'r mîn n(i)eet mé ve(r)bèteren.* {p. 58}

ve(r)blikken. Verschieten (van stoffen enz.).

ve(r)bötteren. Schelen. *'t Kan mîn niks ve(r)bötteren.*

ve(r)bròd. Verbroed (van vogeleyen).

ve(r)d(i)eenen. Verdienen; doch *ve(r)diensten* wordt als in het Ned. uitgesproken.

ve(r)dôn. Verteren, uitgeven. *Nu moj met Sündeklaos n(i)eet al u geld ve(r)dôn.*

ve(r)dôzaam. Verkwistend.

ve(r)dreit. Stellig, inderdaad. *Jao, ve(r)dreit, Hein slòt de pòtdeksels bî 't mezîk. 't Is verd(r)eit waor.*

ve(r)düld. Nagenoeg hetzelfde als *ve(r)dreit.*

ve(r)gangen. Verleden. *Ve(r)gangen wèke, jaor, maond, zündag.*

ve(r)gank. Passage. *D(i)ee winkel zal wel wat te dôn krîgen, want in d(i)ee straote is vòlle ve(r)gank.*

ve(r)gèts (è lang). Vergeetachtig.

ve(r)gis, znw. Vergissing. *Bî vergis; 't was 'n vergis.*

ve(r)hetsen (zich). Zich een ernstige verkoudheid op den hals halen door het gebruik van water, karnemelk of iets dergelijks, als men bezweet is.

ve(r)klaoren (de oogen). Wanneer men iets of iemand zien kan, dien men gaarne ziet, bv. als een meisje voorbij komt, waarmee een jongen geplaagd wordt, dan zegt men tot hem: *Ve(r)klaort u oogen is.* Het woord beteekent dus: de oogen verlustigen, waardoor ze helder opzien.

Zie ook: Oudemans Taalk. Wdb. op Hooft.

ve(r)knüpt! of: **bin 'k ve(r)knüpt!** beteekent: Inderdaad: Het is inderdaad waar!

Wel ve(r)knüpt! Wel drommels! 't Is ve(r)knüpt waor – Het is stellig waar.

ve(r)kommen. Vergaan, omkomen. *D(i)ee arme stümpe(rt)s ve(r)komt van ongemak en ellende.*

ve(r)kwaken. Verbabbelen. Ook: verwennen. Bv.: *Î mot u kinder n(i)eeet verkwaken.*

ve(r)léjen. Geleden. *'t Is zoo wat fiftig jaor ve(r)léjen.*

ve(r)let. Behoefte. *Stûr tôkemwèke dat gud maor; 'k (h)ebter dadelek nog gîn ve(r)let ümme.*

ve(r)lòf. Verlof. *Ik zal u is met ve(r)lòf laoten gaon,* zegt men tot een jongen, terwijl men hem de pet bij de klep over de oogen trekt. *Pas maor op, voort gaøj nòg met ve(r)lòf,* zegt men tot iemand, wien de hoed bijna over de oogen zakt.

ve(r)loop. *'t Ve(r)loop ûthangen.* Op den loop gaan. *Tu den d(i)eender kwam, hingen de jonges 't ve(r)loop ût.*

***ve(r)los.** Jongensspel, waarbij jongens, die gevangen zijn gemaakt, weer bevrijd moeten worden door de makkers van hun groep, die nog vrij zijn.

ve(r)luizen. Vertikken, verdraaien, niet doen. *Alle dagen zeggik 'm datte zîn beste mot dôn, maor h(i)ee ve(r)luist 't.*

ve(r)nemmen. Vernemen, bemerken. Als een jongen verweten wordt, dat hij een klein ongelukje heeft gehouden, dan pleegt hij zich vrij te pleiten door te zeggen: *D(i)ee 't (i)ee(r)ste ve(r)nemp, hef 't achter in 't hemp.*

ve(r)nemstig, bnw. Aannemelijk, wie gemakkelijk iets begrijpt. *'n Ve(r)nemstige jonge.* Gron.: Vernümstig.

ve(r)nüft, bnw. Vernuftig. Verg. *nut,* voor: nuttig.

veròrden(i)eeren. Bevelen, voorschrijven bv.: een recept.

verrennew(i)eeren. Vernielen, ruïneeren.

W.-Vl.: reneweren - iemand aan den grond helpen, arm maken (de Bo). Het onderste boven halen. *Îlû (h)eb mîn de (h)éle kamer verrennew(i)eerd.* {p. 59}

verroest! Een gewone verwensching, soms met het verlengstuk: *met 'n blik an 't gat, dan kui rammelen.*

verrükt. Verrekt (van een lichaamsdeel gezegd). Ook Ned. Bet. O. V. II, p.112.

ve(r)schèlen. Schelen. *'t Kan mîn niks ve(r)schèlen.*

ve(r)sîzen. Verduwen, betalen. *Ik kan 't nòg maor niet ve(r)sîzen daj 't er mîn zoo ümmedaon hebt (bedrogen hebt). Ik zol 't wel willen koopen, maor ik kan 't nòg n(i)eeet ve(r)sîzen.* Verg.: **tûgen.**

ve(r)sjanz(i)eeren. Verwisselen. Moeten bv. meubels uit een vertrek met die in een ander verwisseld worden, dan hoort men: *Kom lauwe d(i)ee bul is gauw ve(r)sjanz(i)eeren.*

ve(r)slòdderen. Door slordigheid verliezen of bederven.

ve(r)slüngelen. Verwaarlozen, nagenoeg gelijk aan *ve(r)slòdderen.*

ve(r)smîten. Verslingeren, vergooien. *Hannes hef zich lélek ve(r)sméten an d(i)ee meid, dat drel. H(i)ee hef zich ve(r)sméten* beteekent ook: hij heeft door zijn slecht gedrag zich verachtelijk gemaakt, zijn fortuin met voeten getreden.

ve(r)spòllen. Verliezen, vooral bij koop of verkoop. *Ik heb geld an dat p(i)eerd, dat hûs ve(r)spòld. Ik heb 'n bul an Jan ve(r)spòld.* (Hij ziet er veel slechter uit, dan toen ik hem het laatst zag.) *Mîn kidde hef in de laatste fîd vleis ve(r)spòld.*

ve(r)tik(t). Bevestiging. *'t Is ve(r)tik(t) waor. Bin 'k ve(r)tik(t)! – inderdaad! Wel ve(r)tik(t)! – wel drommels!*

Ook kan het een ontkenning aanduiden. *'t Is ve(r)tik(t), as 't waor is.*

ve(r)wégen. Bewegen. *D(i)ee mus is zoo dood as 'n piere; h(i)ee ve(r)wégt zich n(i)eet meer.*

ve(r)wierd. Verward, slordig. *U haor zit ve(r)wierd. Loop tòch n(i)eet zoo ve(r)wierd; î loopt alles tonderstebaoven. (i)Eerst 'n stücksken vôr d'n ve(r)wierden honger, d.i. voor den eersten honger.*

ve(r)zóren. Verdorren.

veste. Langzamerhand, vast. *Kom, laowe maor veste vôrûtgaon.* Nagenoeg hetzelfde als *manges.*

vestenisse. Ouderen hoorde ik in mijn jeugd een hypotheek meermalen zoo noemen.

vetprîzen. Een bezoek brengen aan mensen, die geslacht hebben en hun, onder het genot van een glaasje, toewenschen: *'k Haope, daj 'm in gezondheid mögt gebrûken.*

vîfkòp, m., noemt men spottend wel eens een hoogen hoed of kachelpijp. Ook Gron.

vimme. Honderd bossen hout, stroo enz., met vier overtallige; dus 104 bos.

vindjen. Middel, vinding. *(Hi)ee hef op alles 'n vindjen. Hu kui dat tòch? Wel, ik hebter 'n vindjen op.*

vingers. De volgende vingerringen bestaan in het Deventersch:

Dûmelinksken hef 'n verksken ekòcht,

Flikflak hef de centen ebròcht,

Lankman hef 'm estaoken,

Fiedelevink hef de wò(r)st emaaft,

En dat kleine dûveltjen hef alles opesnapt,

In zîn kleine mündjen.

Tu kréche wat vôr zîn küntjen.

Of ook:

Pink,

gòlden rink,

lange ledder,

biertapper,

lûzeknapper.

***vîrduiten.** 2½ cent.

vistéve, v. Vischwijf. *Z(i)ee g(i)eet an as 'n vistéve.*

vlechten. Hard en wild loopen. *Langes de straote vlechten. Daor kûmpe an vlechten.* Zie ook: **bòsselen.**

vleis. Vleesch. Sommigen vinden dat dit woord al te plat klinkt en zeggen daarom: *vlés.* Om dezelfde reden hoort men o.a. ook in plaats van: {p. 60} *zurkool, bòtter, vusten* en *buk: zûrkool, bóter, vûsten* en *bûk.*

vlesse of **flesse,** m. Fleisch. *Hef Jan al 'n baord? Jao, h(i)ee is zoo ru as 'n vlesse.*

vl(i)eegerd. Vlieger. *De vl(i)eegerd opstèken, d.i. oplaten.*

vloo, bnw. en bijw. Ondiep. *'t Is hier arg vloo, daor st(i)eet gîn half vôt water. De vlooe motten,* een zwemplaats in de gracht, waar de *îzermotten* gingen zwemmen. Er was ook: *'n dîpe motten. Zoo zui niks vangen; î vist te vloo* (ge moet den dobber omhoog halen). *Vloo bouwen.* 'n Ondiepe voor ploegen. Ook Gron.

vlöte, m. Ondiep kuipje, waarin de melk in den kelder staat, om den room boven te laten komen. De afgeroomde melk heet: *Vlötemelk*.

Kil. Geld. Vlotemelk.

vlötjen of **flötjen**. Dobber van een sim.

vlûs of **flûs**, o. Vlies. *'t Hef van nacht gud ebakt; daor lig 'n vlûs op de grefte.*

vòlderwechens. Op vele plaatsen. Gron.: Veulderwegen.

Verg.: *Anderwechens* – elders. *Meerderwechens, méstewechens* – op vele, de meeste plaatsen. *(I)eenderwechens, Tw(i)eederwechens, Vierdewechens*, enz. Zelfs hoort men:

Nargensterwechens voor: Nergens

Zie ook: **wechens**.

vòlk. o. Een meid of knecht bestempelt (vooral in de omstreken) met dien naam zoowel haar eigen familie als de familie bij wie ze in dienst is.

Margen gao 'k nao mîn vòlk (naar huis). *Mîn vòlk is út de stad en nu gao 'k met kostgeld.*

Ook: soldaten: *Mîn zònne is onder 't volk.*

vòlle. Veel. *Vòlle kôke, bötter, vleis, kinder* enz. Doch: *vòl(s) te vòlle, vòl(s) te mooi*, enz.

***vòllek** (volk). Roep van iemand, die een winkel binnenkomt, waar niemand aanwezig is.

volsten. *Ten volsten kommen*, helpen, ondersteunen. *Aj zelf n(i) eet alles kònt betalen, dan zak u wel ten volsten kommen.*

von(d)s. Als een jongen wat vindt en een ander roept: *U von(d)s mîn half!* dan heeft deze recht op de helft van het gevondene. Zie: **îvezé**.

vôren. Voren. *In 't vôren* – vooruit, te vroeg. *Mîn wark vôr Donderdag had ik Wonseldag al ôf; 'k was dús 'n dag in 't vôren.*

vôrkooper. Iemand, die vruchten enz. van de boeren koopt bij groote hoeveelheden en ze dan in de stad in het klein verkoopt.

vôrnemmens of **van vôrnemmens**. Voornemens, van plan.

vôrstaon. Voortrekken (schooljongensterm). *De méster st(i) eet Sjo(r)s gin klein betjen vôr.*

vòrst, v. De kou in handen of voeten.

***vo(r)t**. Weg! *Vo(r)t d'r mé! Ik dô dat manteltjen maor vo(r)t*, draag het niet langer.

Ook aldus: *Dat menteltjen hef vòlle van 'n vesjen vot. – Pas maor op, daj 't n(i) eet vot kriegt op 't water.*

vôt. *Vôr de vôt weg*. Zonder uitzoeken, zóó als ze liggen of staan. *De meid mot de groote (i)eerappels d'r n(i) eet út zòken; z(i) ee mot ze vôr de vôt wegnemmen. De wòttels kòst dr(i) ee cent de bos, vôr de vôt weg.*

vrend hoort men nog soms voor *vrind*. Afl.: *Vrendelik*.

***vrèten**. *'n Eigengereid stuk vrèten*. Een eigenwijze.

vrieë, m. Wreef van den voet.

Mnl.: wrige. Tijdschr. III, p. 216.

vrîjgheid. Vrijheid, vrije tijd, vrijpostigheid. *De jonges heb vòls te vòlle vrîjgheid; de méster mos ze m(i) eer wark opgéven. Jan parmet(i) eert zich vòls te vòlle vrîjgheid.* {p. 61}

vrólik. Ouden van dagen hoorde ik: *vrólik* zoo uitspreken.

vrouwlûvleis. Vrouwenvleesch. *An hûm zit niks gîn vrouwlûvleis*, zegt men van iemand, die niets van de vrouwen wil weten.

vul. Vuil. *Îmand vul schouwen* – niet voor eerlijk houden, voor schurftig houden. *Nu kûmp eindelek den aap út de mouwe; maor ik had 'm al lange vul eschouwd.*

Iemand *vul op 't buis wèzen* – een hekel aan hem hebben, wrok tegen hem koesteren. Verg.: **grôn**.

'n Vule ròtte. Een slim klein meisje, een bijdehandje. *'n Vule stinkert*. Een slimme vogel.

vül of **vüllen**, o. Veulen.

vulboomen, bnw. Een jongensaardigheid is het om hout, dat men niet kent, *vulboomenhòlt* te noemen; want, zegt men: *aj d'r op schît, stinkt 't.*

vur, v. Voering. *Vur vôr 'n rok.*

vusten of **handelen**. Elkander de hand geven. *Kom, laowe is vusten.*

W

waar nemmen (niet: *waor*). Wanneer men iemand verzoekt een groet over te brengen, dan hoort men dikwijls van de laatste: *'k Haope 't waar te nemmen*, d.i. mij van de opdracht te kwijten. *Nu, dag Garrît, gezondheid, en de groetenisse in hûs! Dank u, 'k haope 't waar te nemmen!*

***wachten**. *Ik kon 't n(i)eeft wachten*. Ik had er geen tijd voor.

wall(i)ee? Wat blief?

want, o. *H(i)ee zit gud in zîn want* – hij zit er warmpjes in. Het woord beteekent eigenlijk: stof, laken. Verg. het oude lijnwand en het schroder- (kleermaker) of wantsnijdersgilde.

waren. Hoeden, wachten. *Waardu! Pas op! of: Uit den weg!*

wark. Van een boer of boerin, die niet meer werken kan, hoort men soms zeggen: *Sins 'n jaor ette 't genaodebrood, 't wark ister ôf.*

warkaore, m. Werkader. Van een luiaard zegt men: *de warkaore is 'm esprongen.*

wasseldôk, m. Vaatdoek.

water. *H(i)ee hef 't water in de kelder* – hij is failliet.

watjekou, m. Klap, peuter, oorveeg.

Ook Gron.

wechens. Weegs. *(i)eenderwechens* – op één plaats. *De echte Dèventer kôke kui maor (i)eenderwechens krîgen, zek ze.*

Voor de andere samenst. Zie: **vôlderwechens**.

wège, dat. van *weg*. *In de wège staon, zitten, liggen, enz. út de wège gaon. Te wège brengen.*

weg. *Aover Twelle naor Te(r)woolde, das de weg op vijf vierel.*

wegfommelen of **wegfrommelen**. Wegstoppen, heimelijk verbergen.

weggen, m. Boerenstoete, grof wittebrood. **Krintenwegge(n)*. Een groot krentebrood.

weggeschét, m. Strontje op het oog, ook soms *wégje* genoemd. Zie Tijdschr. III. p. 216.

In Kampen zegt men: paddeschêter.

wegnîfelen. Stilletjes wegnemen, wegkapen. Zie ook: *nîselen, ratsen, kitsen, boksen* e.a.

weidegréve. Beheerder der stadswelden, nl. van de Marsch en de Teuge, d.z. de Stads- en de Bergweide.

Verg.: Brinkgreve, Holtgreve e.a. *Greve* = graaf.

weite, v. Tarwe. *Weitenmèl, weitenbrood.*

***weitenhekke**. De plaats waar de meelfabriek vroeger de tarwe (weite)-schepen loste, die dan per wagen naar de meelfabriek gebracht werd was toevallig bij het oude hek der Bergweide.

{p. 62}

wèk, (è lang). Mannetjezend, waard of woord.

Kil.: Geld.: wacke.

wèke, m. Week. Men zegt soms: *Van wèke*, evenals men zegt: *van dage, van margen*, enz.

Van ('t) jaor of van de jaor en van de maond. Van lente, van winter, van harfst, van zomer en van de lente, van de winter of van 't winter, enz.

**Wij kennen alleen van de wèke, van de lente, van 't winter of van de winter. Van harfst is ons geheel onbekend.*

wéksz(i)eerig. Kleinzeurig, gevoelig, aantrekkelijk. Van lichaam en gemoed gezegd. *Asse zich met 'n spelde prikt, schr(i)eeuwte al; h(i)ee is arg wéksz(i)eerig. Asse narigheid hôt of züt, dan grinte dadelek; h(i)ee is zoo wéksz(i)eerig.*

welbalken. Zwarte balken, als leuninggen geplaatst langs de IJsselkade (*Welle*).

wenne, m. Uitwas, vleesch- of vetknobbel.

wépeldoorn, m. Hooge, wilde rozestam, waarop geocculeerd wordt.

Gron.: wepel – onrustig. Oost-Fr.: wepel – beweeglijk en wepeln – zwaaien, wiegelen, schudden.

Mnl.: wepelen – heen en weergaan. Wepelingh – bijlooper, bijzitter, die zonder eigenlijke betrekking is. Verg.: **wibbelen**.

wét. *Ik zal dat wel an de wét kommen* – ik zal dat wel vernemen, leeren kennen, gewaar worden.

wèteren. Vloeibaar voedsel geven; vooral aan kalvers.

wézeboom, m. Lange boom op een voer hooi, koren, enz, die voor en achter door touwen neergehaald wordt. Hgd.: Wiesbaum.

wibbelen. Onvast staan en daardoor schudden, wiebelen. *De taofel wibbelt. Zit daor n(i)eeet zoo met u b(i)eeenen te wibbelen. Wibbelig.* Zie: **tuitorig**. Zie vooral: **wépeldoorn**.

wîd, bijw. Ver. *Wî hebt wel 'n ûr en nog wîder eloopen. H(i)ee wont n(i)eeet wîd van ons òf. Tût hu wîd muwe l(i)eeeren? H(i)ee is al wîd weg.*

Gooi dat nu maor n(i)eeet zoo wîd weg – keur dat nu maar niet zoo geheel af.

wîdwage, bijw. Wagewijd.

w(i)ee, m. Wilgenteen om boonenstokken, leiboomen, enz., te binden.

w(i)eege, m. Wieg. *Stoot is an de w(i)eege* – toe, drink eens. Ook: opening van een voet of iets meer, tusschen twee huizen.

wie(r)de. *In de wierde. In de war. Pas op anders g(i)eeet u touw in de wie(r)de zitten. Wat hei u haor in de wie(r)de, haal is gauw de reidekamme. Mîn zaken bint arg in de wie(r)de of 'k zitte met mîn zaken in de wie(r)de.*

wierig, bnw. Gezond, vlug. *Bint ze in hûs allemaole wierig? As 'n meiwòrm n(i)eeet wierig is, moj 'm op de poot drükken.* Van een zieke of van ouden van dagen zal men zeggen: *h(i)ee is aardig wierig.*

wikken. *Dat wik u wikken* – dat wil ik wel gelooven, daar kun je op aan, dat verzeker ik je.

willig. Van koopwaren zegt men, dat ze *willig* of *graag* zijn, wanneer er veel vraag naar is.

wimme, m. Plaats aan den zolder om spek, worst, ham enz. op te hangen aan de *spîlen*. Zie dat woord.

windemòlle, m. Windmolen.

windaos, o. Windas. As van een wagen, een machine enz., luidt als in het Ned.

wîndrûve, m. Wijndruif; de druif van een boor heet: *de druf*.

***winnen** (I). In *verwinnen*, op het spel zetten. *Z(i)ee verwonnen daor èventjes vîf gulden*, verloren bij het spel. {p. 63}

winnen (II). Winden. *Opwinnen, òfwinnen.*

wip. *Loop nao de wip! naar den drommel*, naar de pomp.

wippeldewap, m. Wip. Bij het op- en neergaan zingen de kinderen (soms met Holl. uitspraak):

Jan Wippeldewap,

Hu koak î de pap?

Van bûkweitenmèl;

Hu kîkî zoo schèl?

wipse. *'n Fîne wipse*. Een klein, tener meisje.

wîsheid, v. Wijsheid, ernst.

Spòllen ût wîsheid en n(i)eeet ût gekheid. Schei tòch ût met dat stoeien, tamé wòt 't nog wîsheid. Alle gekheid op 'n stòksken; nu is wîsheid epraot.

wisse, bijw. Gewis, zeker. *Kom î margen? Jao, wisse.*

waogen. *D(i)ee waogt, d(i)ee wint*, soms met het verlengstuk: *d(i)ee verspòlt, d(i)ee grint* (van *grînen*).

***wolle** = Wolf. *Wolle wé, wé, wé*. Een soort verstopperkje, tamelijk ruw spel, dat door meisjes, maar vooral jongens, werd gespeeld. Zie mijn feuilleton in de Dev. Cour. van 20 Juli 1894.
wonder en geweld. *Van wonder en geweld* = buitengewoon groot. 'n *Drukke*, 'n *stük vleis*, 'n *poos van wonder en geweld*.

wonnen voor *wónen* hoort men niet veel meer.

Wonseldag of **Wunseldag**. Woensdag. Verg.: *Dinkseldag*.

wöttelbûr. Boer, die in de stad woont.

wrôten of **vrôten**. Wroeten, hard werken, vooral om vooruit te komen, geld te verdienen. *D(i)ee mensen hebter van z'n lèven al wat òfevrôt*. Soms met eenigszins ongunstige betekenis: *Z(i)ee dôt niks as vrôten en günt zich zelf haost gîn nat en dröge*. Afl.: *Vrôter*, *gevrôt*.

Z

zaalverig, bnw. Verlept. *D(i)ee slao(d) is arg zaalverig; z(i)ee is z'éker gisteren al esnéjen*.
zak, m. *De koppen in (i)eene zak hebben*. Onder één hoedje spelen.

zam, bnw. Zacht, week; *üm leer gud zam te krigen, moj 't met traon sm(i)eéren*. Verg. *smö*.

zattert, bijw. Zat, genoeg. 'k *Heb zattert of zattert en genog*. Zaansch: *zadder*. O. V. I, p. 45. Gron.: *Zattert*.

zauwelen. Zabbelen, zuigen. *D(i)ee jonge lig den hêlen margen te zauwelen op 'n stücksken zôt(h)òlt*.

zeggen. *N(i)eeet naor zeggen hôren* – ongezeggelijk zijn.

zeikert, m. Kort aangebonden, licht geraakt, opvliegerig mensch.

zeiveren. Zeeveren, kwijlen. *Zeiverbaord*, iemand die zeivert.

Vooraf van kleine kinderen gezegd.

zelfs, vnw. Vaak voor: *zelf* gebruikt. Verg.: *eigens*.

zelve. Salie. *Zelvemelk*. Opmerkelijk is het, dat *salîmelk* een minder edele betekenis heeft. Op het ijs koopt men voor een cent een kopje saliemelk; doch moeder kookt 's Zondagsavonds: *zelmelk*.

In het Mnl. komt "selve" o.a. reeds bij W. v. Hildegarsberch voor. Ook Limb. en N.-Br.

zéperîje. Zeepziederij.

zékers hoort men vaak i.p.v.: *zéker*. 't *Is zékers waor. Jao, wel zékers!*

zich. Vooraf in de omstreken hoort men *hem* en *haar* i.p.v. het refl. pron. I.p.v. het poss. staat *zich* in: *Op zich Engelsch*.

zichte, m. Sikkkel om graan te maaien.

zië, m. Zoo noemt de boer een zeef.

Mnl.: *ziën* – zijgen, zinken, neerdalen.

z(i)eeek en **züchtig**, bnw. Ziek, sukkelend. *Ik wil gaon trouwen, want ak op mîn òlden dag z(i)eeek en {p. 64} züchtig wòdde, hek dan 'n guje oppassing*.

z(i)eekten en **züchten**. Zie: *ma(r)telen*.

z(i)eerte. In enkele samenst. nog in gebruik voor: pijn. Bv.: *höf(d)z(i)eerte, lifz(i)eerte*.

zinnig, bnw. Mak, tam. Vooraf van honden en paarden gezegd.

zinnigheid, v. Lust, trek. 'k *Heb gîn zinnigheid üm daor hen te gaon. Ik heb gîn zinnigheid in d(i)ee meid* (vrijster of dienstbode).

zòbberig of **zòbbezakkerig**. Wijd, ruim, zakkerig. *Wat zit u d(i)ee jas zòbberig! 'n Zòbbe* noemt men wel een dikke vrouw, die plomp loopt.

zòdderen. Langzaam koken, zeuren. *(H)u lange (h)eb d(i)ee wöttels nu in Gòdsname al op 't vûr staon te zòdderen!*

zaod, o. Zaad, inzet. *Ik heb mîn zaod al*, zeggen de jongens, als ze hun inzet al terug hebben; wat ze nog verder krijgen is dus winst.

zaojen en braojen. Koken en braden, kokkerellen.
zommersprutels. Zomersproeten.
zòkke, m. Sok. Ook overdr. 'n *Zòkke van 'n vent* – een trage, domme, onbeholpen man.
 Ook: W.-VI.
zomp, m. Lang, smal vaartuig, vooral op de Overijsselsche kanalen in gebruik. Velen zullen zich nog de snelvarende *bòtterzomp* op Amsterdam herinneren met zijn onversaagde bemanning.
***zönne.** Zoon. Mv. *zöns*. De zon = *zünne*.
zonnend. Zie: *zökkend*.
zoogedîsel, m. Zoogdistel, paardedistel, die *gestoken* wordt voor de konijnen.
züchten: Zie: *z(i)eeften*.
zûg, o. Vloeipapier, stukje vloeï. 'n *Schrift met 'n zûgjen*. Elke *sînesappel* zit in 'n *zûgjen*. Ned. zuigen is echter: *zügen*.
zökkend, vnw. Zulke, mv. (nooit gevolgd door een subst.). *H(i)ee hef ach vissen evangen! Hükkend? Zökkend! Hunend? Hoe een? Zonnend! Zoo één!* wordt in het enk. gebruikt.
zuptòdde, m. Zuiplap.
zwak. Lenig, buigzaam. *D(i)ee jonge is zoo zwak, datte de b(i)eenen in de nekke kan leggen*.
zwakjen, o. Het buigzame gedeelte van een pijperoer.
zwaleve, m. Zwaluw. Sam.: *Zwalevennòst, zwalevensta(r)t* (een zekere houtverbinding).
zwallegat, o. Zinkput, kolk, waarin het vuil uit het water bezinkt. Verg. Ned.: zwelgen – verslinden. Eng.: to swallow.
zwalm, v. Walm. *Zwalmen*, ww. *De lampe zwalmt; de kamer is vol zwalm*.
zweinjak, m. Liederlijk mensch. Zwijn is geen Deventersch; het is geïmporteerd, van daar de uitspraak met *ei*. Zie bij: *gleitand*.
***zwîg of zwîgans.** Jongensspel, waarbij de jongens op den roep: *Zwîg*, telkens naar den overkant van de straat moesten loopen. Werden ze hierbij 3x aangetikt, dan moesten ze mee helpen vangen (tikken). Bij het sterk toegenomen verkeer is dit spel langzamerhand in onbruik geraakt.
zwît. *Zwît slaon*. Geur maken, pronken, zich nogal voordoen.
zwil, o. Eelt, zeen in het vleesch. *H(i)ee hef zwil in de handen. Zwilderig vleis*.
zwil(h)oor, o. Geel haar (pezen uit draden samengesteld). Gron.: taoi haar.
zwiksen, o. Een hazelnoten verlengstukje op een hengelroede.
zwaor, bnw. Zwaar, zwanger. *Tu ons hûs ôfbrandden, was ik zwaor van mîn négende* (kind).
zwaore, m. en v. Spekzwoerd. {p. 65}

INHOUD.

Voorbericht voor den eersten druk	Blz. V
Voorbericht voor den tweeden druk	VI
Aanwijzing der uitspraak	X
Inleiding	XI
Lijst van inclinaties	XX
't Léleke endekûken	XXII
Volledige titels der werken, waarnaar in de woordenlijst verwezen wordt	XXVIII
Woordenlijst	1